

Asuminen suojelukohteessa.

Kokemuksia asumisesta Unescon maailmanperintökohteessa

Vanhassa Raumassa

Hannele Taipale
Pro gradu -tutkielma
Kulttuuriperinnöntutkimus
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Turun yliopisto
Kesäkuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/

Humanistinen tiedekunta

TAIPALE, HANNELE: Asuminen suojelukohteessa. Kokemuksia asumisesta Unescon maailmanperintökohteessa Vanhassa Raumassa.

Tutkielma, 78 s. 3 liitesivua

Kulttuuriperinnöntutkimus

Kesäkuu 2018

Tässä pro gradu -tutkielmassa pyrin selvittämään, miten suojeltujen talojen asukkaat kokevat asumisen Rauman kaupungin historiallisessa keskustassa, Vanhassa Raumassa, joka on turisteja puoleensa vetävä Unescon maailmanperintökohde. Rauma on yksi maamme keskiaikaisista kaupungeista ja sen vanhan keskustan suojeltu rakennuskanta on pääosin peräisin 1800-luvulta. Vanha-Rauma sai suojelukaavan vuonna 1981 ja alueen asukkailla on siitä lähtien ollut vastuullinen rooli talojen kunnossapitäjinä ja säilyttäjinä. Hyvin säilyneenä kokonaisuutena se on edustanut myös yhteistä pohjoismaista puukaupunkiperinnettä Unescon maailmanperintölistalla vuodesta 1991 alkaen.

Tutkielman pääaineistolähteenä käytän asukkaiden kotona Vanhassa Raumassa vuonna 2006 tehtyjä kvalitatiivisia teemahaastatteluita. Tutkimusotanta käsittää kuuden eri talon asukkaiden haastattelut. Asukkaita näissä taloissa oli yhteensä 10. Haastatelluista asukkaista puolet oli alun perin raumalaisia ja puolet ulkopaikkakunnilta Raumalle muuttaneita. Haastateltujen joukossa oli kaksi henkilöä, jotka asuivat Vanhassa Raumassa omissa lapsuudenkodeissaan. Heistä toinen oli syntynyt vuonna 1922 ja toinen vuonna 1942. Myöhemmin Vanhaan Raumaan muuttaneet voidaan jakaa 1970-, 1980- ja 1990-luvulla tulleisiin uusiin asukkaisiin. Vertailen eri aikoina Vanhaan Raumaan asumaan asettuneiden henkilöiden kokemuksia rakennussuojelusta ja asumisesta maailmanperintökohteessa. Tarkastelen suojeltua taloa sen asukkaan antamien merkitysten kautta. Lähestymistapa on täten ilmiökeskeinen.

Asukkaiden henkilökohtaisiin kokemuksiin rakennussuojelusta vaikuttaa se, miten tietoisia he ovat suojelumääräysten tarkoituksesta. Pääasiassa kokemukset ovat olleet myönteisiä. Ne, jotka ovat muuttaneet alueelle suojelukaavan voimaantulon jälkeen, ovat itse valinneet asumisen suojelukohteessa. Ennen suojelua alueella asuneet ovat tottuneet vapaammin toteuttamaan omia rakennusprojektejaan. Oma vapauden kaipuu taloa koskevassa päätöksenteossa korostuu etenkin silloin, jos se on ollut jo useiden sukupolvien ajan saman suvun hallussa. Asuminen suojelukohteessa on yhteisesti jaettu elämäntapa, josta syntyy yhteisöllisyyden kokemus. Vanhassa Raumassa suurin osa haastatelluista asukkaista määrittelee talon julkivisun edustavan yhteisesti jaettua rakennuskulttuuriperintöä, johon liittyy myös omistajuuden mukanaan tuoma huoli. Asenteet turismiin ovat myönteisiä. Tarvittaessa yksityisyys Unescon maailmanperintökohteessa varmistetaan omalla portilla, joka sulkee suojiinsa sisäpihan puutarhan ja talon sisätilat.

Asiasanat: asuinpaikat, kulttuuriperintö, maailmanperintökohteet, rakennusperintö, rakennussuojelu

Sisällys

1.	Johdanto	1
	1.1. Tutkimusaihe	1
	1.2. Tutkimusaineisto ja metodi	2
	1.3. Rauman kaupungin historiaa lyhyesti	5
2.	Tutkija talossa	9
	2.1. Suojellut puukaupungit tutkimuskohteena	9
	2.2. Aukkaan kokemus -uusi näkökulma talotutkimukseen	13
3.	Vanha Rauma –kaupungin sydän	17
	3.1. Vanhan Rauman tie suojelukohteeksi ja Unescon maailmanperintökohteeksi	17
	3.2. Aukkaan asema Vanhassa Raumassa	22
4.	Vanhan Rauman asukkaiden kertomaa	29
	4.1. Kotina vanha puutalo	29
	4.1.1. Aukkaan suhde talon historiaan	40
	4.2. Kokemuksia rakennuksen suojelemisesta	45
	4.2.1 Mitä suojellaan ja miksi?	45
	4.2.2 Vuorovaikutus suojeluviranomaisten kanssa	50
	4.2.3 Asuminen maailmanperintökohteessa	54
	4.3. Suojeltu asuinympäristö -yhteisöllisyys ja yksityisyys	58
	4.3.1 Vanha Rauma Yhdistys	59
	4.3.2 Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela	62
	4.3.3 Julkisen ja yksityisen tilan välissä on portti	63
5.	Tutkimustulokset	66
	Lähteet	74
	Liitteet	

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

Millaista on asua vanhassa suojellussa talossa kaupungin ydinkeskustassa, joka on turisteja puoleensa vetävä Unescon maailmanperintökohde? Tähän kysymykseen pyrin etsimään vastausta tässä pro gradu -tutkielmassani, joka käsittelee asukkaiden kokemuksia asumisesta Vanhassa Raumassa.

Rauma on yksi Suomen vanhimmista kaupungeista, kaupunkioikeutensa se sai vuonna 1442 ja on siten yksi maamme harvoista keskiaikaisista kaupungeista. Kaupungin vanha keskusta-alue, Vanha-Rauma, on kansallisesti merkittävä rakennusperintökohde. Vanhan kaupungin nykyinen suojeltu rakennuskanta on suurimmaksi osaksi peräisin 1800-luvulta. Puusta rakennettu Vanha Rauma sai suojelukaavan vuonna 1981 ja alueen asukkailla on siitä lähtien ollut vastuullinen rooli talojen kunnossapitäjinä ja säilyttäjinä. Hyvin säilyneenä puurakenteisena kaupunkikokonaisuutena se on edustanut myös yhteistä pohjoismaista puukaupunkiperinnettä Unescon maailmanperintölistalla vuodesta 1991 alkaen.

Asumisen arkea eletään suojellussa maailmanperintökohteessa julkisessa ja yhteisesti jaetussa tilassa. Vanhassa Raumassa asuu n. 600 asukasta. Puukaupungin ytimessä sijaitsevan kauppatorin ympärille on keskittynyt lähes 200 yksityisomistuksessa olevaa liikettä. Asuminen ja liikkeenharjoitus pitävät yllä alueen elinvoimaisuutta ja ehkäisevät sen museoitumista. Tämä elävän puukaupunkiperinteen säilyminen menneisyydestä nykyisyyteen ja sen jatkuminen tulevaisuudessa ovat keskeisiä kriteerejä sille, että Vanha Rauma on saanut paikkansa Unescon maailmanperintölistalla.

Tarkoitukseni on tuoda tutkielmassani esiin asukkaiden henkilökohtaisia kokemuksia rakennussuojelusta, rakennusperinnön säilyttämisestä ja asumisesta suojellussa talossa. Minua myös kiinnostaa se, miten asukas luo oman yksityisen kotinsa taloon, jonka julkisivu on nähtävyys ja joka edustaa kaikille yhteistä suojeltua rakennusperintöä. Tarkastelen suojeltua taloa siis sen asukkaan antamien merkitysten kautta. Lähestymistapa on täten ilmiökeskeinen. Selvitän asukkaan suhdetta taloonsa, sen historiaan ja talossa tapahtuneisiin muutoksiin. Tutkin asukkaan kokemusta suojeluviranomaisten kanssa toimimisesta. Mielenkiintoinen kysymys on myös Vanhan Rauman asukkaan kokemus yhteisöllisyydestä. Vanhan Rauman asema Unescon maailmanperintökohteena puolestaan nostaa esiin kysymykset julkisen ja yksityisen tilan rajanvedosta sekä asukkaiden kokemukset kasvavasta turismista.

1.2 Tutkimusaineisto ja metodi

Pääaineistolähteeni ovat asukkaiden kotona Vanhassa Raumassa vuonna 2006 tehdyt kvalitatiiviset teemahaastattelut. Käyttämäni asukashaastattelut on toteutettu Outi Tuomi-Nikulan vuosina 2006-2007 johtaman tutkimushankkeen *Kotina suojeltu talo* puitteissa parityönä Helena Känän (os. Mäenpää) kanssa ja hän myös hyödyntää kyseistä haastattelumateriaalia omassa pro gradu -tutkielmassaan. Haastatellut henkilöt olivat eri-ikäisiä ja heidän taustansa alueen asukkaina olivat erilaiset. Vanhin heistä oli syntynyt omassa kotitalossaan Vanhassa Raumassa vuonna 1922. Jo kauan ennen suojelukaavan voimaan tuloa Vanhassa Raumassa asuneiden, suvulta perityissä lapsuuden kodeissaan asuvien kokemuksia rakennussuojelusta on mielenkiintoista verrata myöhempinä aikoina muualta muuttaneiden asukkaiden kokemuksiin. Oletan, että alueen asukkaiden keskenään erilaiset taustat talonomistajina vaikuttavat siihen, miten he kokevat asumisen suojelukohteessa. Arvelen, että keskeisiä eroja asukkaiden kokemuksiin luovat alueelle muuton ja kotiutumisen ajankohta, talon omistussuhteen ja paikkaan sitoutumisen ajallinen kesto sekä talon sukuhistoriallinen ulottuvuus.

Haastatteluajankohtana vuonna 2006 kokemuksistaan kertoneet asukkaat olivat iältään 56 - 84-vuotiaita. Haastatelluista 5 oli asunut Raumalla lähes koko ikänsä, lukuun

ottamatta lyhyttä ja väliaikaista, esimerkiksi opiskelusta johtuvaa, asumista toisella paikkakunnalla. Alun perin ulkopaikkakunnilta aikuisiällä Raumaan muuttaneita oli haastateltujen joukossa myös 5. Suurimmalla osalla haastatelluista asukkaista oli kokemusta hyvin vaihtelevista asumismuodoista ennen asettumistaan toistasataa vuotta vanhan puutalon omistaja-asukkaaksi. Asumiskokemuksia oli karttunut mm. rintamamiestalossa vietetystä lapsuudesta, vuokralaisuudesta modernissa kerrostalo- ja rivitalohuoneistoissa ja asumisesta 1980-luvun omakotitalossa. Haastateltujen asukkaiden joukossa oli vain yksi, joka oli asunut koko ikänsä syntymästä lähtien Vanhassa Raumassa. Puolet haastatelluista asukkaista oli puukaupunkiin aikuisiällä ihastuneita ulkopaikkakuntalaisia, jotka olivat muuttaneet sinne joko kauneusarvojen, edullisen asuntokaupan tai alueen kulttuurihistoriallisen arvon houkuttamina. Suojelukaavan voimaantulon jälkeen Vanhaan Raumaan muuttaneita oli puolet haastatelluista ja he olivat jo tullessaan tietoisia suojelukohteessa asumiseen liittyvistä velvollisuuksista ja haasteista.

Suhtautuminen rakennussuojeluun ja maailmanperintöarvoon on oletettavasti erilaista niillä, jotka ovat tietoisesti valinneet kodikseen suojellun vanhan talon Unescon maailmanperintökohteessa. Siksi on ollut tarpeellista haastatella asukkaita, jotka ovat muuttaneet alueelle eri aikoina. Muualta Vanhaan Raumaan muuttaneet voidaan jakaa 1970-luvulla saapuneisiin peruskorjauskokeilun kauden asukkaisiin, 1980-luvulla suojelukaavan voimaan tulon jälkeen muuttaneisiin asukkaisiin ja 1990-luvulla Unescon maailmanperintökohteeseen muuttaneisiin asukkaisiin.

Kaksi haastatelluista asukkaista asui haastatteluhetkellä omassa lapsuuden kodissaan, joka oli ollut saman suvun hallussa usean sukupolven ajan jo kauan ennen alueen suojelukaavan voimaantuloa. Heistä toinen oli haastattelun teon aikaan (kesällä 2006) 84 -vuotias vuonna 1922 syntynyt nainen, joka oli neljännen polven asukas omassa talossaan. Toinen oli haastatteluhetkellä 64-vuotias vuonna 1942 syntynyt mies, joka oli vanhempiensa kuoltua ostanut, alun perin jo isoisälleen kuuluneen, entisen lapsuudenkotinsa perikunnalta itselleen ja muuttanut takaisin sinne asumaan perheineen vuonna 1972. Näillä asukkailla oli pitkäaikainen kokemus asumisesta alueella myös silloin, kun Vanha Rauma ei ollut vielä yleisesti tunnettu ja arvostettu suojelukohde, vaan purkutuomion uhan alla ollut ja ulkopuolisten vieroksuma asuinalue.

Haastateltuihin asukkaisiin kuului myös toinen pariskunta, joka oli ostanut talon Vanhasta Raumasta 1970-luvulla ennen suojelukaavaa. He olivat tuolloin nuoria ulkopaikkakuntalaisia, jotka muuttivat Raumalle työskentelemään vuonna 1974 ja kunnostivat perheelleen kodin ihailemastaan vanhasta kaupungista. Vanhan Rauman rakennusperinnön arvoa ei vielä tuolloinkaan laajalti ymmärretty ja talon saattoi ostaa sieltä verrattain halpaan hintaan. Erityisesti nuoret pariskunnat ja lapsiperheet saattoivat siten remontoida itselleen edullisesti vanhasta talosta tilavan nykyajan mukavuuksin varustetun omakotitalon, joka vastasi perheen kasvavaan tilan tarpeeseen.

Haastateltujen joukossa oli myös haastatteluajankohtana jo eläkkeellä oleva pariskunta sekä yksin asuva viisikymppinen nainen, jotka olivat muuttaneet Vanhaan Raumaan 1980-luvulla. Tuohon aikaan alueen arvo jo tunnustettiin ja se oli saanut suojelukaavan. Vuonna 1983 ulkopaikkakunnalta töihin Raumalle muuttanut pariskunta halusi tulla asumaan Vanhaan Raumaan, koska he kokivat vanhan puukaupungin historiallisen arvon tärkeänä ja vaalimisen arvoisena. Yksin asuva raumalainen nainen puolestaan oli aikaisemmin ollut mukana Vanha Rauma yhdistyksen talkotoiminnassa ja kiinnostunut suojeltujen vanhojen talojen kunnostamisesta. Nainen muutti Vanhaan Raumaan asumaan vuonna 1984, kun hänelle tarjoutui tilaisuus ostaa talo sieltä. Hän muutti vielä myöhemmin toiseen taloon, jonka hän osti Vanhasta Raumasta vuonna 1992. Naisen lapsuuden koti oli ollut aivan Vanhan Rauman vieressä sijaitsevalla omakotitaloalueella ja alueeseen liittyi hänellä täten myös läheisiä lapsuuden muistoja. Vuonna 1995 Vanhaan Raumaan muuttanut raumalainen pariskunta puolestaan kertoi haastattelussa toteuttaneensa pitkäaikaisen haaveensa ja ostaneensa unelmiensa kodin arvostetusta ja suojellusta vanhasta puukaupungista, joka tunnettiin jo tässä vaiheessa myös Unescon maailmanperintökohteena.

Haastatellut asukkaat olivat siis kaikki talonsa omistajia. Heistä kolmella oli kokemusta kahden eri kiinteistön kunnostamisesta Vanhassa Raumassa. Aukkaat puhuvat kuitenkin tässä tutkielmassa pääasiassa siitä kodista, jossa he asuivat haastattelun tekohetkellä. Haastateltavista yhdeksän oli asunut jossakin elämänvaiheessaan kerrostalossa, heistä kolme oli asunut rivitalossa ja kuudella oli kokemusta omakotitaloasumisesta jo ennen Vanhaan Raumaan muuttamista. Osa haastatelluista

asukkaista kertoi, että Vanhassa Raumassa asunnot välitetään yleensä alueella asuvien tuttavien kautta. Heidän mukaansa asunnon osto etenee siten, että Vanhassa Raumassa asuva tuttava tarjoaa joko omaa asuntoaan tai kertoo lähistöllä myyntiin tulleesta talosta. Tällainen käytäntö saattaisi mahdollistaa eräänlaisen asukasysteisin sisäisen valvonnan sen suhteen, minkälaisia asukkaita alueelle muuttaa. Tästä huolimatta enemmistö haastatelluista asukkaista kertoi kuitenkin löytäneensä talonsa tavanomaisen asunnonvälitystoimiston kautta.

1.3 Rauman kaupungin historiaa lyhyesti

Jotta tutkielmassani selviäisi mikä Vanha Rauma oikeastaan on ja miten tämä suojeltu maailmanperintökohde on rakentunut, on syytä tehdä lyhyt katsaus Rauman kaupungin historiaan. Vanha Rauma on Rauman kaupungin historiallinen vanhin osa, siis se kokonaisuus minä Rauma tunnettiin aina vuoteen 1865 asti, jolloin kaupunki alkoi laajentua vanhojen rajojensa ulkopuolelle. Alueen nykyinen rakennuskanta on peräisin pääosin 1800-luvulta. Rauma on historialliselle kaupp- ja satamapaikalle vähitellen syntynyt kaupunki, jota ei varsinaisesti koskaan ole perustettu. Se sai kaupunkioikeudet 17. huhtikuuta 1442.¹

Rauma on viidenneksi vanhin Suomen kuudesta keskiajalla syntyneistä kaupungeista. Keskiaikaisista rakennuksista ei ole kuitenkaan jäljellä enää muita kuin Pyhän Kolminaisuuden kirkon rauniot ja 1400-luvun puolivälissä rakennettu Pyhän Ristin kirkko, joka toimi alun perin Raumalle perustetun fransiskaani luostarin kirkkona katolisella ajalla. Kaupungin asemakaavassa on silti yhä hahmotettavissa keskiaikaisen kaupungin piirteitä. Näitä ovat Vanhan Rauman epäsäännöllisinä mutkittelevat kadut ja kapeat kujat sekä tonttien epäsäännölliset rajat. Kaupunki on keskiaikaisille kaupungeille tyypillisesti kasvanut vähitellen kadun varteen. Sen vanhin asutus on sijainnut Kalatorin ja Pyhän Kolminaisuuden kirkon ympärillä, jossa meren rantaviiva kulki vielä 1300-luvulla.²

---

¹ Koivula et. al. 1992, 5-8.

² Koivula et. al. 1992, 5-8.

Rauma on palanut useaan otteeseen vuosisatojen kuluessa ja siksi keskiaikaisia taloja ei enää ole. 1500-luvun loppupuolella väkiluvun on kuitenkin arvioitu olleen noin 500 asukasta, ruokakuntia vajaat 100 ja tontteja noin 70. Vanhassa Raumassa taloilla on vanhat nimet, jotka ovat esillä talon seinään kiinnitetyissä kylteissä. Monet yhä käytössä olevista talon nimistä esiintyvät jo keskiajan ja 1500-luvun aisakirjoissa. Ne periytyvät silloisten omistajien nimistä. Aluksi nimi seurasi omistajaa aina uuteen osoitteeseen tämän muuttaessa, mutta vähitellen talonnimet jäivät nykyisille paikoilleen.³

1600-luvulla kaupungin kaupallinen keskus siirtyi vähitellen nykyiselle paikalleen Kauppatorin ympärille. Tähän syynä olivat rantaviivan loittoneminen maan kohoamisen myötä sekä Pyhän Kolminaisuuden kirkon palo vuonna 1640. Pikkutullien säätämisen seurauksena kaupungin ympärille rakennettiin tulliaita vuonna 1620, jonka ylläpito oli porvarien velvollisuus. Tulliaita määritti seuraavien vuosisatojen ajan kaupungin rakentumista ja muodosti Rauman silloiset rajat, jotka vastaavat nykyisen Vanhan Rauman alueen rajoja. Vuoteen 1641 asti kaupungit rakennettiin Ruotsi-Suomessa ilman yleistä suunnitelmaa ja asemakaavaa. 1600-luvun Rauman kartoissa esiintyvät tunnistettavina nykyiset torit eli Kauppatori, Kalatori ja Helsingintori. Rauma paloi viimeisen kerran miltei kokonaan vuonna 1682. Palon jälkeen katuja levennettiin ja asemakaavaa uudistettiin. Asemakartta vuosilta 1698-1710 on selvästi tunnistettavissa nykyisessä Vanhassa Raumassa. Asemakaavan selityksestä ilmenee, että tontteja ja taloja oli tuolloin 144 ja niiden nimet ja sijainnit vastaavat suurelta osin nykyisiä paikkojaan.⁴

1700-luvulla isoviha vaikutti rappeuttavasti kaupunkiin, kaupunkilaiset saivat verohelpotuksena vapaavuosia jälleenrakentamiseen ja seitsemän vapaavuoden jälkeen asuttavassa kunnossa oli toistasataa taloa. Vertailuna sodan loppumisen aikoihin niitä oli vain 30. Rauma sai uusien määräysten mukaisen asemakaavakartan 1756, asemakaava ei muuttunut 1700-luvun aikana. 1700-luvun loppuun mennessä taloja oli 250 ja väkiluku oli kasvanut voimakkaasti.⁵

1800-luvulla Rauman asemakaavaa uudistettiin asukasluvun kasvun seurauksena syntyneestä tonttimaan tarpeesta johtuen. Vuonna 1808 poistui pikkutullien kanto ja

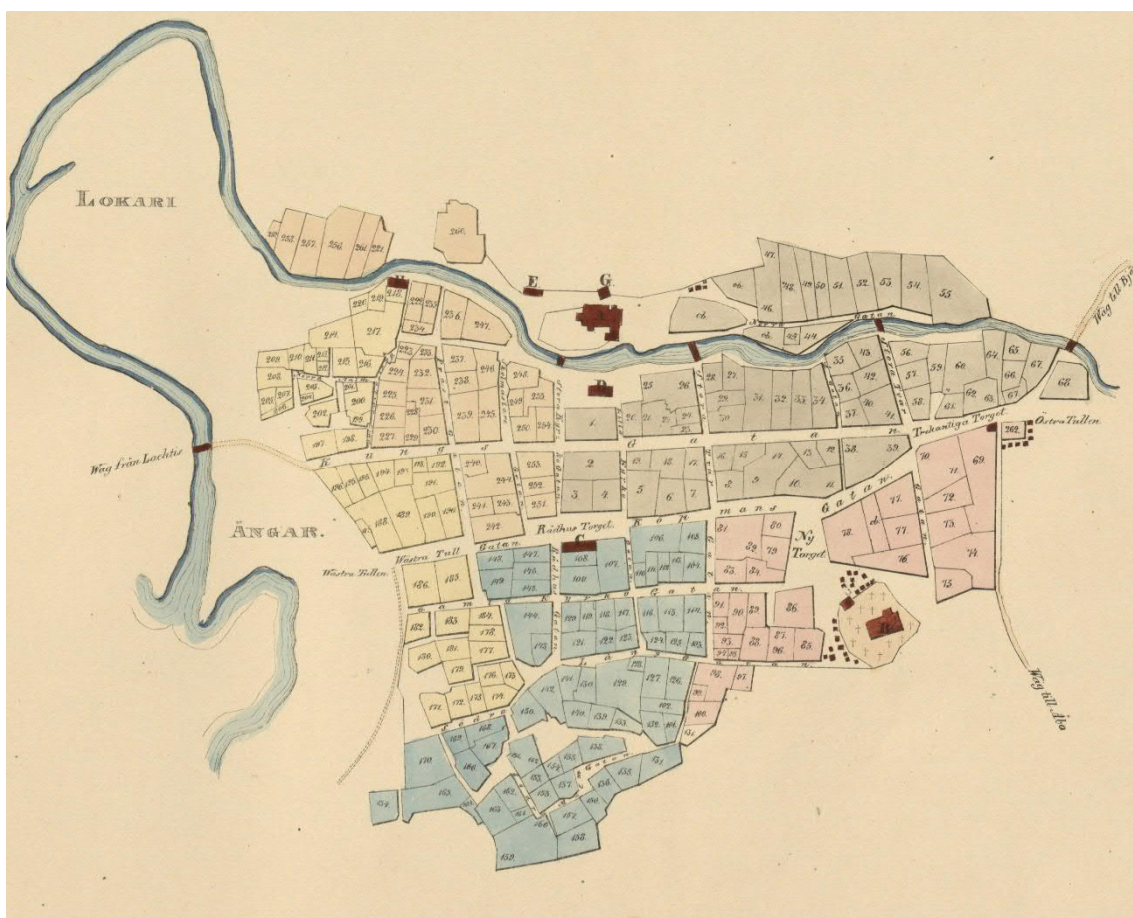
---

³ Koivula et. al., 1992, 5-8.

⁴ Koivula et. al., 1992, 5-8.

⁵ Koivula et. al., 1992, 5-8.

tulliaita purettiin kaupungin ympäriltä. Vuonna 1823 Rauma sai ensimmäisen rakennussääntönsä, joka myötäili klassismin ihanteita. Tämän seurauksena naapuritonttien välisiä rajoja oikaistiin suoriksi. 1850-luvulta alkaen tehtiin uusiin asemakaavaehdotuksiin suhtauduttiin niin torjuvasti, että vanhan keskustan uusiminen osoittautui mahdottomaksi tehtäväksi, ja tonttialaa ryhdyttiin laajentamaan ulospäin. Vuonna 1863 valmistui kaupungin uuden osan asemakaava ja se vahvistettiin vuonna 1865.⁶ Tästä eteenpäin Rauman kaupungin rakentuminen laajeni vanhan kaupungin ympärille, eikä suuria muutoksia tapahtunut enää Vanhan Rauman alueella.⁷

J.W. Gyldeénin asemakartassa vuodelta 1841 näkyy Rauman kaupungin silloinen raja, joka mukailee vuonna 1620 rakennetun tulliaidan linjaa. Tulliaita purettiin pois 1800-luvulla ja Rauman kaupunki alkoi kasvaa vanhan kaupungin ympärille. Kuvassa näkyvä alue tunnetaan nykyään nimellä Vanha Rauma.

Kuva: Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, vanhat kartat.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/21539> 2.6.2018

⁶ Koivula et. al., 1992. s. 5-8.

⁷ Koivula et. al., 1992. s. 5-8.

Vanhan Rauman talojen nykyinen suojeltu ulkoasu on peräisin 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta, joka oli Raumalla taloudellisen nousukauden aikaa. Kauppurjehdus toi tuolloin kaupunkiin vaurautta, joka alkoi pikkuhiljaa näkyä siinä, miten taloja kunnostettiin. Nykyään Vanhassa Raumassa voi siis ihailla tuon aikakauden muotivirtauksen eli uusrenessanssityylin mukaisia talojen julkisivuja. Tyyliin kuuluu koristeellisuus, näyttävät sisäänkäynnit ja komeat portit.⁸

Granlundin laivanvarustajasuvun entinen kotitalo Marela kuuluu nykyään Rauman museolle. Talossa on pysyvä näyttely, jossa esitellään Granlundin suvun kotia vuosien 1873-1907 ajalta. Talon julkisivuun tehty niin kutsuttu paraatiovi edustaa koristeellista uusrenessanssityyliä. Kuva: Hannele Taipale 2007

---

⁸ Mäenpää 2007, 38-39.

2 Tutkija talossa

2.1 Suojellut puukaupungit tutkimuskohteena

Suomessa kaupunkien vanha historiallinen rakennuskanta on ollut pääasiassa puurakenteista. Säilyneistä ja suojelluista vanhoista suomalaisista kaupungeista voidaanakin käyttää kuvaavaa nimitystä puukaupunki. Puukaupunki voidaan käsittää aikanaan kaupungiksi perustettuna, asemakaavoitettuna ja valtaosin puurakennuksien rakentuneena kokonaisuutena, joka on historiallisissa lähtökohdissaan edustanut koko kaupungin rakennettua ympäristöä⁹. Tutkielmani keskiössä on puukaupungin määritelmän ehdot täyttävä Vanha Rauma, joka on aikanaan ollut tulliaidan ympäröimä Rauman kaupunki ja edustaa nyt poikkeuksellisen eheänä säilyneenä ja suojeltuna kokonaisuutena pohjoismaista puukaupunkien rakennusperinnettä Unescon maailmanperintökohteiden listalla. Elisa el Harounyn mukaan puukaupungin käsite perustuu kuitenkin yhtä lailla sitä määrittäviin mielikuviin, muistoihin, kertomuksiin, historiallisiin asiakirjoihin ja muihin vastaaviin dokumentteihin. Siten puukaupunki ei tarkoita vain aistein havaittavaa konkreettista rakennusperintöä, vaan saa merkityksensä myös kulttuurissa vallitsevasta ideaalisesta pääomasta, joka synnyttää kokemuksen puukaupungista.¹⁰ Siksi asukkaan näkökulma puukaupunkien tutkimuksessa on tärkeä. Suomessa puukaupungit ovat suojeltuina rakennusperintökohteinakin yhä eläviä asuinalueita.

Puukaupunkien tutkimus ja rakennusperintökohteiden suojelukehitys liittyvät toisiinsa. Puukaupungin käsite syntyi aikanaan tarpeesta tuoda yleiseen tietoisuuteen, että rikas ja monimuotoinen, pohjoismaista rakentamisen tapaa edustava ilmiö on vaarassa kadota¹¹. Tarve vanhan rakennuskannan suojelemiselle syntyi 1970-luvulla, jolloin havahduttiin huomaamaan, että vanhat puukaupungit olivat vaarassa tuhoutua sotien jälkeisen kaupunkirakentamisen modernisaatiokehityksen tieltä. Tämä asenneilmapiirin muutos

---

⁹ El Harouny 2008, 25.

¹⁰ El Harouny 2008, 26.

¹¹ El Harouny 2008, 40.

vanhaa rakennusperintöä kohtaan oli 1970-luvulla yleiseurooppalainen ilmiö. Ajankuvasta ja suojelun tarpeesta kertoo Euroopan Neuvoston päätös nimetä vuosi 1975 ”Euroopan rakennussuojeluvuodeksi”. Suomessa rakennussuojelulaki astui kuitenkin voimaan vasta kymmenen vuotta myöhemmin, 1. tammikuuta 1985, jonka jälkeen sitä on useaan kertaan täydennetty. Suojelun kohteiksi laissa määriteltiin sellaiset rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien, rakennuksen ainutlaatuisuuden tai tyypillisyyden kannalta.¹²

Puukaupunkeja koskevan tutkimuskirjallisuuden ilmestyminen voidaan jaotella kahteen vaiheeseen suhteessa puukaupunkien suojelukehityksen kulkuun ja tavoitteisiin¹³. Ensimmäisessä vaiheessa tutkimuksien tavoitteena on ollut osoittaa puukaupunkien rakennustaiteellinen merkitys ja siten pyritty lisäämään niiden arvostusta rakennusperintökohteina. Tuolloin puukaupunkien tutkimuksessa on painotettu rakennus- ja taidehistoriallista näkökulmaa. Näin on esitetty perusteltuja argumentteja puukaupunkien suojelemisen puolesta. Suomalaisen puukaupungin rakennustaiteellisen merkityksen ymmärrystä on lisännyt erityisesti Henrik Lilius tutkimuksillaan.¹⁴ Toisen vaiheen tutkimuksessa puukaupunkia tarkastellaan suojeltuna kohteena, jonka rakennustaiteellinen ja historiallinen arvo on jo tunnustettu. Uudempaa suojeltuihin puukaupunkeihin keskittyvää tutkimusta ovat tehneet mm. Outi Tuomi-Nikula, Elisa el Harouny, Sanna Lillbroända-Annala, Tanja Vahtikari, Eeva Karhunen ja Aura Kivilaakso. Olen käyttänyt tässä työssä lähteenäni heiltä ilmestyneitä julkaisuja ja väitöskirjoja.

Outi Tuomi-Nikula on tutkinut suojeltujen alasaksalaisten hallitalojen asukkaiden kokemuksia rakennussuojelusta Altes Landissa Saksassa. Hän selvittää historian läsnäoloa talossa ja asumisessa, maisemassa ja sosiaalisissa rakenteissa teoksessa *Der Altländer Hof im Wandel. Veränderungen der sozialen Strukturen und des Alltagslebens im Alten Land bei Hamburg im 20. Jahrhundert* (2006). Tuomi-Nikula tarkastelee

---

¹² Tuomi-Nikula 2007a, 12.

¹³ Elisa el Harouny on jaotellut puukaupunkitutkimuksen ensimmäisen polven ja toisen polven tutkimuksiin. Ks. El Harouny 2008, 39.

¹⁴ El Harouny 2008, 39.

kotiseudun käsitettä ja sen muutosta Saksan Altes Landin alueella asuvien perintötilallisten näkökulmasta myös Suomen kansantietouden Tutkijain Seuran Elore -lehdessä vuonna 2009 ilmestyneessä artikkelissaan *Kotiseutu kulttuuriperintöprosessina – saksalainen kokemus*. Lisäksi Tuomi-Nikula on tutkinut asukkaiden kokemuksia rakennussuojelusta Rostockin kaupungin ympäristössä Itä-Saksassa, entisen Saksan Demokraattisen Tasavallan alueella Mecklenburg-Vorpommerin valtiossa.

Vuosina 2006-2007 Tuomi-Nikula johti Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksella suojeltuun rakennusperintöön ja asukkaiden kokemuksiin keskittyvää tutkimushanketta *Kotina suojeltu talo*, jonka tutkimustuloksista julkaistiin vuonna 2007 opiskelijaprojektina toteutettu teos *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Tuomi-Nikula osallistui julkaisun toimittamiseen yhdessä Eeva Karhusen kanssa. Teoksessa on useita hänen kirjoittamiaan artikkeleita, joita olen käyttänyt työssäni lähteenä. Olen myös itse osallistunut hankkeeseen projektisihteerinä (tuolloin sukunimeni oli Mäenpää) ja teoksessa on ilmestynyt yksi oma artikkelini *Koti maailmanperintökohteessa*, jota olen käyttänyt lähteenä myös tässä tutkielmassani. Artikkelissani olen käyttänyt samoja asukashaastatteluita ja kuvamateriaalia, kuin tässä pro gradu -tutkielmassani. Teoksessa on ilmestynyt myös Tanja Vahtikarin artikkeli *Miten Vanhasta Raumasta tuli maailmanperintökohde?* jota olen käyttänyt lähteenäni hänen väitöskirjansa ohella.

Elisa el Harouny nostaa asukasnäkökulman esille väitöskirjassaan *Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe*. (2008). Hän tarkastelee tutkimuksessaan rakennussuojelua hyvän elinympäristön vaalimisen keinona. El Harouny painottaa kestävän kehityksen edistämistä ja ympäristölle ominaisen elämäntavan autenttisuutta. El Harouny on haastatellut tutkimuskohteenaan olevien puukaupunkien asukkaita ja selvittänyt heidän kokemuksiaan puukaupungista asuinympäristönä ja suojelukohteena.

Sanna Lillbroända-Annala keskittyy väitöskirjassaan *Från kåk till kulturarv. En etnologisk studie av omvärderingen av historiska trädadområden i Karleby och Ekenäs* (2010) tarkastelemaan gentrifikaatio -ilmiötä ja asukkaiden kokemuksia Kokkolan

Neristan puukaupunkialueella ja Tammisaaren vanhassa kaupungissa. Näissä puukaupungeissa on tapahtunut asukkaiden keskuudessa sosiaalinen muutos 1900-luvun jälkipuolella, kun vanhojen puutalojen arvostus kasvoi ja niistä tuli arvostettuja suojelukohteita.

Tanja Vahtikari käsittelee väitöskirjassaan *World Heritage Cities between Permanence and Change: International Construction of 'Outstanding Universal Value' and Local Perceptions at Old Rauma from the 1970s to the 2000s* (2013) Unescon maailmanperintökaupunkien pysyvyyttä ja muutosta sekä kansainvälistä arvokeskustelua suhteessa paikallisiin tulkintoihin Vanhassa Raumassa 1970-luvulta 2010-luvulle.

Eeva Karhunen tutkii väitöskirjassaan *Porin kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö* (2014) viranomaisten ja asukkaiden vuorovaikutusta valtakunnallisesti merkittävän puukaupunkialueen, Porin Kuudennen kaupunginosan, kaavaprosessin aikana. Kaavamutoksen tavoitteena oli parantaa kaupunginosan omaleimaisen luonteen säilymisen edellytyksiä sekä suojella tärkeät rakennukset ja yhtenäiset vanhan rakennuskannan muodostamat kokonaisuudet. Karhusen mukaan asukkaiden ja viranomaisten lähtökohdat arvottamiselle ovat kuitenkin erilaiset. Tutkimuksessaan hän kysyy mistä syntyy Porin kuudennen kaupunginosan arvo ja kenen se tulisi määritellä. Hän pohtii, miten jostakin ilmiöstä syntyy valinnan ja uudelleen kerronnan myötä asukkaiden yhteistä kulttuuriperintöä.

Aura Kivilaakso käsittelee väitöskirjassaan *Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä*. (2017) rakennusperinnön ja -suojelun julkisuuskuvaa eli sitä, miten media puhuu kulttuuriympäristön arvoista ja kehittämisestä. Tutkimus keskittyy Helsingin Puu-Käpylän 1960-luvun asemakaavoitusta käsitelleeseen keskusteluun, johon osallistui aktiivisesti silloisia kulttuuriympäristön asiantuntijoita, asukkaita ja poliitikkoja. Kyseessä oli maan ensimmäinen rakennussuojelukiista, jonka seurauksena jo laadittu uusi asemakaava jäi toteuttamatta ja kokonainen asuinalue suojeltiin. Kivilaakso analysoi tutkimuksessaan Puu-Käpylästä vuosina 1960–1971 julkaistuja

sanomalehtikirjoituksia ja niiden vaikutusta suojelupäätökseen. Tutkimuksen aikarajaus lähtee vuodesta 1960, jolloin alueen asemakaavaa koskenut arkkitehtuurikilpailu ratkesi, ja päättyy vuoteen 1971, jolloin alueen suojelukaava sai lainvoiman. Tutkimuksen kantavana teemana on rakennetun ympäristön suojelua edeltävä kulttuuriperintöprosessi erilaisine osallisuuksineen. Kivilaakso kysyy mitkä kulttuuriperinnön määreet nousevat keskeisimmiksi rakennetun ympäristön arvoista ja piirteistä julkisuudessa keskusteltaessa. Keskeiseksi näkökohdaksi asettuu asiantuntijoiden ja asukkaiden välinen vuorovaikutus. Toisena tutkimuskysymyksenä Kivilaakso pohtii, miten kulttuuriympäristön asiantuntijoiden tulisi kehittää kommunikointiaan suuren yleisön kannalta saavutettavampaan suuntaan.¹⁵

2.2. Asukkaan kokemus -uusi näkökulma talotutkimukseen

Kansatieteellisen tutkimuksen kohteena taloa ja asumista on tarkasteltu mm. kansanomaisen rakentamisen, rakennusten iän sekä rakennustyyppien alueellisen jakautumisen kautta. Rakennuksia on tutkittu osana pihapiiriä tai kylää. Sosiaalinen näkökulma on korostunut talojen nimityksissä, joista on voinut päätellä asukkaiden sosiaalisen aseman yhteiskunnassa. Tällaisia nimityksiä ovat esimerkiksi talonpoikaistalo, torppa, mäkitupalaisen mökki tai kalastustila. Kansatieteellisen talotutkimuksen metodiksi vakiintui kenttätö, jossa rakennusten huonejaosta ja huoneiden käytöstä tehtiin tarkkoja kuvauksia. Tämä tutkimustraditio siirtyi myös kaupunkimaiseen asumiseen, jota kansatieteilijät alkoivat tutkia 1960-luvulta lähtien. Talo nähtiin toiminnallisena tilana, jota asukkaat käyttivät tiettyjen asumisen arkeen liittyvien toimintojensa toteuttamiseen. Mahdollisimman suuren aineistomäärän keruun tarkoituksena oli pyrkimys löytää mm. yhtäläisyyksiä tietyn sosiaaliryhmän asumisen muodosta.¹⁶

1980-luvulla kansatieteellinen rakennustutkimus alkoi Suomessa siirtyä pois yliopistoista museoiden rakennuskulttuuriin erikoistuneiden asiantuntijoiden tehtäväksi.

---

¹⁵ Kivilaakso 2017, 13-15.

¹⁶ Tuomi-Nikula 2007a, 11.

Syynä tähän olivat voimaan astuneet rakennussuojelulait, joita Euroopan eri maissa alettiin 1970-luvulta lähtien säätää rakennusperinnön turvaamiseksi. Lakien syntymisen taustalla vaikutti toinen maailmansota, jonka aikana suuri määrä arvokasta rakennusperintöä tuhoutui. Myös sodanjälkeinen modernismin aika, jolloin vanhaa rakennuskantaa purettiin tarkoituksellisesti uuden tieltä tai sitä modernisoitiin rakennusten kulttuuriarvoista välittämättä, vaikutti suojelun tarpeen syntyyn.¹⁷

Ennen viime vuosituhannen loppua rakennusperinnön tutkimuksessa ei juurikaan huomioitu näkökulmaa, jossa asukkailta olisi kysytty heidän henkilökohtaista suhdettaan taloonsa ja asumiseensa, tai niitä tekijöitä, jotka tekevät asunnosta tai talosta kodin. Huomio rakennetun kulttuuriperinnön suojelussa, tutkimisessa ja kehittämisessä oli painottunut rakennuksen arkkitehtoniisiin ja rakennustaiteellisiin piirteisiin sekä sen kulttuurihistorialliseen merkitykseen.¹⁸ Elisa el Harounyn mukaan on kuitenkin perusteltua kysyä, mikä on arkkitehtuurin tai rakennustaiteen arvo ilman ihmisen kokemusta ja tulkintaa siitä, sillä arkkitehtuuri saa merkityksen vastatessaan ihmisen kaipuuseen tuntea yhteenkuuluvuutta paikkoihin ja kokea ne omakseen.¹⁹

El Harouny kannustaa pohtimaan arkkitehtuurin tai rakennustaiteen arvoa myös kodin kokemuksen kannalta. Rakennetun kulttuuriympäristön suojelulle voi hänen mukaansa löytyä siten entistä vankempia perusteita. Puukaupunki kokonaisuudessaan merkitsee sen asukkaille kotipaikkaa. Koti on inhimillisen elämän ydin ja olemukseltaan abstrakti. Kodin olemassaolo perustuu asukkaan kokemukseen, johon liittyvät eletyn elämän myötä omaksutut arvot, tavat ja asenteet. Näin ollen koti ei ole olemassa ainoastaan tässä hetkessä. Muistojen, mielikuvien, toiveiden ja tunteiden kautta kodin kokemuksessa ovat läsnä myös menneisyys ja tulevaisuus. Kodin muotoutuminen on läpi elämän jatkuva prosessi ihmisen luodessa alati muuntuvaa suhdettaan ympäröivään maailmaan. Koti on ihmisen elämää suojaava kokonaisuus. Se on turvapaikka, joka sisältää moninaisia merkityksiä ja on myös joltain osin arvoituksellinen ja selvittämätön. Koti on jokaisen yksilön subjektiivinen kokemus ja osa identiteettiä.²⁰

---

¹⁷ Tuomi-Nikula 2007a, 12.

¹⁸ Tuomi-Nikula 2007a, 11-13.

¹⁹ El Harouny 2008, 46.

²⁰ El Harouny 2008, 45-46.

Kun rakennus käsitetään kotina ja kaupunginosa kotipaikkana kuljetaan yksinkertaisesta ja loogisesta maailmasta hyvin monimerkityksiseen todellisuuteen. Rakennussuojelun kohdistuessa kotiin, se kohtaa yksilöllisen ja ainutkertaisen ihmisen, jolloin vastassa oleva todellisuus on moniulotteisempi kuin pelkistetty suhde rakennukseen aineellisena objektina.²¹ Kun rakennusta katsotaan vain sen esteettinen arvo huomioiden, tarkkailija ottaa psyykkistä etäisyyttä kohteeseen ja siihen liittyviin käytännön tarpeisiin. Tällöin rakennus on kuin ulkopuolelta katsottu taideteos, ei toiminnan ja elämän keskus. Kodin käsite ei rajoitu koskemaan pelkästään yksittäistä rakennusta, vaan se laajenee usein koskemaan kokonaista asuinympäristöä. Nykyaikaisen ympäristöestetiikan ajatteluun kuuluu tarkkailijan aktiivinen osallisuus. Ympäristön tarkkailijaa ei enää ymmärretä ulkopuoliseksi ja irralliseksi, vaan tarkkailija on aina aktiivinen osa ympäristöään. Maiseman visuaalisen olemuksen sijaan olennaisempaa on hahmottaa, mitä ympäristö merkitsee ihmisille.²²

Aura Kivilaakso havaitsi tutkiessaan Puu Käpylän suojelusta 1960-70-luvulla käytyä mediakeskustelua, että viihtyvyydestä kertovissa kirjoituksissa puutarhakaupungin visuaalinen olemus yhdistettiin lähes poikkeuksetta alueen toiminnallisuuteen. Tämä oli keskustelun ajalliseen kontekstiin nähden edistyksellistä, sillä 1960-luvulla oli vielä tavallista perustella asuinalueen viihtyvyyttä kauneusarvoilla. Kivilaakson mukaan toiminnallisuus yhdistyi muun muassa ajankäytön valinnanvapauteen, jota alueen puutarhamaisuus tarjosi, sekä yhteisöllisyyteen. Puutarhojen hoito esiintyi keskustelussa asukkaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä lisäävänä harrasteena. Väljän ja luonnonläheisen asumismuodon puolestaan ajateltiin lisäävän asukkaiden oma-aloitteisuutta suhteessa ympäristönsä hoitoon. Näin mediakeskustelussa argumentoitiin vanhan puutarhakaupungin ja siihen liittyvän elämäntavan säilyttämisen puolesta alueen ollessa purku-uhan alla.²³

---

²¹ El Harouny 2008, 48.

²² Aura Kivilaakson mukaan kodin käsite on keskeinen hänen tutkimassaan Puu-Käpylän keskustelussa, sillä aineistossa kodiksi ei kuvattu ainoastaan yksittäistä rakennusta, vaan kotina ymmärrettiin koko alue moniaistisena ympäristönä. Kivilaakso 2017, 130-131.

²³ Kivilaakso 2017, 130-133.

Myös Eeva Karhunen tarkastelee väitöskirjassaan Porin Kuudennen osan asukkaiden kokemuksia elinympäristöstään. Hän pohtii rakennusperinnön aineellista ja aineetonta olemusta Martin Heideggerin filosofian kautta. Rakennussuojelun kannalta Heideggerin ydinajatus on, ettei estetiikkaan perustuvalla ajattelulla voi tavoittaa kohteen todellista olemusta. Tämän näkemyksen mukaan estetiikkaan perustuva lähestymistapa on esineellistävä, sillä se keskittyy pelkkään muotoon ja materiaaliin. Tällöin tarkastelun kohteena oleva rakennusperintö on täysin alisteinen sitä arvottavalle subjektille, jolloin sen todellinen olemus asukkaan maailmankuvaa heijastavana kotina peittyy.²⁴

Karhunen määrittelee tutkimuksessaan Porin Kuudennen kaupunginosan asukkaat perinneyhteisöksi, joka jakaa yhteisesti tunnustetut normit ja arvot. Perinneyhteisöön voi kuulua myös asukasyhteisön ulkopuolisia ihmisiä, jotka arvostavat näitä yhteisesti jaettuja kulttuuriperinnön piirteitä ja joita he haluavat ylläpitää ja välittää tuleville sukupolville. Aineellinen kulttuuriperintökohde yhdistetään niihin kulttuurisiin ja sosiaalisiin arvoihin, jotka antavat sille merkityksen. Vasta yhteisön kohteelle antamat merkitykset ja arvot tekevät siitä kulttuuriperintöä.²⁵

Kulttuuriperinnön määrittelyyn sisältyy aina valintoja. Kulttuuriperinnöksi voi kutsua aineellisia tai aineettomia traditioita, joista on tullut kulttuuriperintöä ihmisten tekemän arvojen määrittelyn ja keskustelun myötä. Kulttuuriperintö on siis aina jonkin pitkä- tai lyhytkestoisen kulttuuriperintöprosessin tuote. Kulttuuriperinnön yhteisönä jakava ihmisryhmä on kulttuuriperintöyhteisö.²⁶ Anna Sivulan mukaan kulttuuriperintöprosessiin liittyy kulttuuriperintöyhteisön tekemä monumentalisoiva, historioiva ja omaksuva identiteettityö. Monumentalisoivalla identiteettityöllä Sivula tarkoittaa muun muassa merkittävien menneisyyden jälkien valitsemista, arvottamista ja suojelemista. Muutosvastarintaan liittyy kuitenkin vahvasti myös omaksuva identiteettityö, jolla yhteisö vahvistaa suhdettaan menneisyyden jälkeen tai symboliin. Historioiva identiteettityö tarkoittaa puolestaan yksittäisen toimijan tapaa hahmottaa itsensä osana yhteisön menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Kulttuuriperintö rakentuu näin ollen osallisuuskokemuksista, jaetusta historiasta sekä omaksi koetun

---

²⁴ Karhunen 2014, 52.

²⁵ Karhunen 2014, 35.

²⁶ Kivilaakso 2017, 19.

menneisyyden aineellisista tai aineettomista jäljistä.²⁷ Kuten Aura Kivilaakson tutkimassa Puu-Käpylän kaavoituskeskustelussa, myös Vanhan Rauman suojeluprosessissa on tunnistettavissa kulttuuriperintöprosessin osa-alueet.

3 Vanha Rauma –kaupungin sydän

3.1 Vanhan Rauman tie suojelukohteeksi ja Unescon maailmanperintökohteeksi

Tanja Vahtikari on väitöskirjassaan tutkinut Unescon maailmanperintökaupunkeja koskevaa kansainvälistä arvottamiskeskustelua Vanhan Rauman tapausesimerkin kautta. Hän on selvittänyt, millainen on ollut se kulttuuriperintöprosessi, jonka tuloksena Vanhasta Raumasta lopulta tuli suojeltu maailmanperintökohde. Hän pohtii myös missä määriin maailmanperintöarvo on tullut osaksi paikallisia määrittelyjä ja käytäntöjä Raumalla. Tässä luvussa olen laajasti käyttänyt lähteenäni Vahtikarin tutkimusta tiivistääkseni Vanhan Rauman suojeluprosessin ja maailmanperinnöksi päättymisen vaiheet.²⁸

Ensimmäiset pyrkimykset vanhojen kaupunkien suojelemiseksi tulivat ajankohtaisiksi, kun keskiaikaisperäisiin kaupunkeihin ryhdyttiin suunnittelemaan ruutukaavoitusta 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Seuraavaksi suojelusta keskusteltiin, kun vuonna 1931 säädettiin asemakaavalaki ja vuoden 1932 rakennussääntöön sisällytettiin vanhakaupunkisäännöstö, jonka perusteella saatettiin tunnustaa historiallisten kaupunginosien merkitys ja laatia erikseen niitä koskevia määräyksiä. Varhaisista kaupunkisuojeluhankkeista eniten on noussut esiin sekä aikalaieskustelussa että myöhemmässä tarkastelussa Louis Sparren toiminta Vanhassa Porvoossa 1890-luvulla. Kiinnostus kohdistui vähitellen myös muihin Suomen keskiaikaisperäisiin vanhoihin kaupunkeihin. Arkkitehti Armas Lindgren nosti Vanhan Rauman valtakunnallisen huomion kohteeksi kirjoituksillaan helsinkiläisessä Måndagen-viikkolehdessä vuonna

---

²⁷ Sivula 2015, 66-67.

²⁸ Ks. Vahtikari 2013: *World Heritage Cities between Permanence and Change: International Construction of 'Outstanding Universal Value' and Local Perceptions at Old Rauma from the 1970s to the 2000s*.

1905. Vanhan Rauman puolestapuhujiin kuului myös kuvataiteilija Axel Gallén-Kallela, joka matkusti Raumalle keväällä 1905 katsomaan vielä jäljellä olevaa vanhaa kaupunkia. Uhkana tuolloin oli, että uusi asema- ja rakennuskaava hävittäisi sen.²⁹

Lindgrenin kirjoitusten ja Gallén-Kallelan Rauman vierailun jälkeen, ja ilmeisesti niiden vaikutuksesta, Rauman kaupunginvaltuusto päätti sellaisen asemaakaavan laatimisesta, joka mahdollistaisi ainakin alueen pääkatujen säilyttämisen paikoillaan. Voidaan siis tulkita, että varhaisen kaupunkisuojelelun käynnisti lähinnä kansallinen kulttuurieliitti, jonka edustajat ihailivat vanhaa rakennuskulttuuria. Sen sijaan varhaisen paikallisen suojelelun lähtökohta Raumalla oli pitkälti käytännönläheinen ja alueen toiminnallisuutta painottava näkökulma. Alueelle annettuun nimitykseen ”vanhakaupunki” liitettiin pian merkitys erityisestä historiallisesta kaupungista, jonka menneisyyteen viittaavia piirteitä tulisi vaalia. Näkemykset vaalimisen arvoisista piirteistä poikkesivat kuitenkin nykyaikaisen kaupunkisuojelelun tavoitteista. Kun kaupungissa vuonna 1938 aloitettiin jälleen uuden asemakaavan laatiminen ensimmäiselle kaupunginosalle, määriteltiin vanha kaupunki vuoden 1931 asemakaavalain mukaiseksi erillisalueeksi, jolle pyrittiin saamaan aikaan säilyttävä asemakaava. Jo tuolloin esitettiin ajatuksia myös alueen säilymisestä koko kaupungin kaupallisena keskustana.³⁰

1960-luvulle tultaessa modernistista kaupunkisuunnittelua leimannut muutoksen eetos vaikutti kuitenkin myös Raumalla ja tuolloin suunniteltiin kaupungin historiallisen keskustan radikaalia uudistamista. Alueelle suunniteltiin jopa kolmen 7-kerroksisen asuintalon rakentamista. Hankkeen taustalla olivat pyrkimykset parantaa alueen liiketoiminnan edellytyksiä ja järjestää asuntotuotanto tehokkaammaksi ja nykyaikaisemmaksi sekä taloudellinen voitontavoittelu. Tuohon aikaan vanha kaupunki näyttäytyi monille Rauman kaupungin luottamusmiehille ja virkamiehille huonokuntoisena, ränsistyneenä ja epäsosiaalisena ongelma-alueena, joka vaikutti olevan tehottomassa käytössä. Kun vertailukohteena olivat tuolloin ajanmukaiset aravanormit, vaikutti asumisen taso vanhan kaupungin peruskorjaamattomissa taloissa vaatimattomammalta. Tästä syystä myös alueen sosiaalinen rakenne poikkesi muun

---

²⁹ Vahtikari 2013, 232. Vahtikari 2007, 101-102.

³⁰ Vahtikari 2013, 231. Vahtikari 2007, 102.

kaupungin vastaavasta. Alueella voimassa oleva asemakaavaa ei oltu myöskään vuosikymmeniin uudistettu.³¹

Radikaaleimmat suunnitelmat uudistamisesta jäivät kuitenkin vain lyhyeksi välivaiheeksi. Vuonna 1964 järjestettiin keskustan suunnittelukilpailu ja sen pohjalta käynnistettiin Vanhan Rauman kaavarungon valmistelu. Tavoitteena oli vanhan kaupungin yleisilmeen, mittakaavan ja katuverkon säilyttävä uudistaminen. Suhtautuminen Vanhaan Raumaan oli kaksijakoista. Yhtäältä korostettiin alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja niiden säilyttämistä, toisaalta painotettiin tulevaisuuden kehityksen edellytysten turvaamista sekä rakennuskannan uusimisen välttämättömyyttä. Historiallinen kaupunki pyrittiin tuolloin rajaamaan aiempaa suppeammalle alueelle Naulamäkeen, joka oli syrjässä liikekeskustan ja liikenteen tarpeilta. Vanhankaupungin ”hengen” arveltiin myös säilyvän abstraktilla tasolla läsnäolevana, vaikka rakennukset uudistuisivatkin. Moderni kaupunki tarvitsi historiallista kaupunkia osoittaakseen oman nykyaikaisuutensa.³²

Arkkitehti Eero Karin 1970-luvun alussa laatimaa kaavarunkoa pidettiin asiantuntija-arvioissa suojelutavoitteiltaan vanhentuneena. Sen ei myöskään katsottu noudattavan riittävästi muinaistieteellisen toimikunnan vuosina 1966–1967 tekemiä arvoluokituksia. Lisäksi useita vuosia kestäneen kaavarunkotyön kuluessa toimikunnan näkemykset suojelun laajuudesta olivat useaan otteeseen tarkentuneet kattamaan yhä suuremman osan rakennuskannasta säilyttäväksi. Vuodesta 1972 alkaen prosessin arviointiin osallistui Museovirasto. Raumalla ei juurikaan väitelty julkisesti Vanhan Rauman kohtalosta 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Ilmeisesti vuosikymmenten saatossa Vanhan Rauman määrittely arvokkaaksi historialliseksi vanhaksi kaupungiksi oli vähitellen vakiintunut yhteisölliseksi tulkinnaksi.³³

Kun peruseriaate suojelusta oli hyväksytty, alkoi keskustelu siitä, mitä säilytettäisiin ja miten. Suurin näkemysero syntyi kaavan säilyttävien tavoitteiden ja joidenkin alueen liikkeenharjoittajien mielipiteiden välillä. Liikkeenharjoittajat epäilivät suojelun estävän alueen edellytyksiä toimia osana kaupungin kaupallista keskustaa. Asukkaiden enemmistö suhtautui suojeluun hyväksyvästi. Suojelumyönteistä ilmapiiriä asukkaiden

---

³¹ Vahtikari 2013, 235. Vahtikari 2007, 102-103.

³² Vahtikari 2013, 235-237. Vahtikari 2007, 103.

³³ Vahtikari 2013, 238. Vahtikari 2007, 103-105.

keskuudessa edesauttoi se, että alueelle oli 1970-luvun kuluessa muuttanut kaupunkisuojelun tavoitteisiin myönteisesti suhtautuvia uusia asukkaita. Osoituksena tästä Vanhan Rauman asukkaat perustivat vuonna 1974 Vanha Rauma Yhdistys ry:n vaalimaan alueen rakennushistoriallisia arvoja. Vuonna 1976 perustettiin Vanha Rauma Säätiö, joka keskittyy suojeluun liittyviin taloudellisiin kysymyksiin.³⁴

Vuonna 1981 hyväksyttyä asemakaavaa voidaan luonnehtia kompromissiksi eri näkökantojen välillä. Ehdottoman säilyttämisen vaatimus koski siinä 60:tä prosenttia rakennuskannasta, mutta keskeiset liikekadut jäivät uudistumiselle vapaammaksi alueeksi. Rakennukset luokiteltiin S-rakennuksiin, joita ei saa hävittää ilman pakottavaa syytä ja H-rakennuksiin, joiden säilyminen on kaavan mukaan suotavaa. Säilymistä pyrittiin edesauttamaan myöntämällä lisärakennusoikeutta tonttien sisäpihoille sekä sallimalla asuinhuoneiden sisustaminen historiallisten rakennusten ullakkokerroksiin. Kaavan toteutuksen tueksi laadittiin lisäksi yksityiskohtaiset ohjeet koskien korjaus- ja muutostöitä ja rakentamisen tapaa. Raumalla kiinnitettiin myös erityistä huomiota suojelun toteutuksen järjestelyyn. Tästä huolimatta vielä 1980-luvullakin käytiin periaatteellista rajanvetoa kaavan tavoitteista. Lopulta Vanha Rauma sai merkittävää tunnustusta säilyttämisen arvoisena historiallisena puukaupunkina, kun se liitettiin Unescon maailmanperintöluetteloon vuonna 1991.³⁵

Suomessa viranomaisten välinen keskustelu Unescon maailmanperintösopimukseen liittymisestä oli käynnistynyt 1970-luvun puolivälissä ja sen ratifiointi toteutui vuonna 1987. Maailmanperintöluettelosta oli tuolloin muodostunut leimallisesti suurten monumenttien kavalkadi, johon verrattuna suomalainen kulttuuriperintö näytti vaatimattomalta. Suomalaisesta näkökulmasta sopimuksen toteuttaminen merkitsikin ensisijaisesti kansainvälisen solidaarisuuden osoitusta sekä kansallisen suvereniteetin ja itseilmaisun välinettä. Maailmanperintösopimuksen allekirjoittamisen ajateltiin ennen kaikkea vahvistavan ja velvoittavan kansallisin resurssein tapahtuvaa suojelua. 1980-luvulla oli tarpeellista uudistaa sekä rakennussuojelulaki että rakennuslaki. Myös valtakunnallisen rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskevan inventoinnin päivitys oli ajankohtaista.³⁶

---

³⁴ Vahtikari 2013, 241, 245. Vahtikari 2007, 105.

³⁵ Vahtikari 2013, 241. Vahtikari 2007, 105.

³⁶ Vahtikari 2013, 251. Vahtikari 2007, 106-107.

Museoviraston laatiman suomalaisen maailmanperinnön aieluettelon kohteiden arviointiin vaikutti keskeisesti pohjoismainen maailmanperintöyhteistyö, joka oli käynnistetty kansainvälisen ICOMOSin aloitteesta 1986. Yhteistyön tavoitteeksi asetettiin pohjoismaisen kulttuuriperinnön erityispiirteiden tunnistaminen ja sekä yhteisen että maakohtaisen näkemyksen muodostaminen niistä kohteista, joita tulisi esittämään maailmanperintöluetteloon. Puukaupunki nousi tuolloin esille Pohjoismaille luonteenomaisena ja yhteisenä kulttuuriperinnön ilmentymänä. Vuoden 1988 aikana järjestetyssä kahdessa jatkotapaamisessa sovittiin, että kaikkia pohjoismaisia puukaupunkeja edustava kohde valittaisiin Suomesta. Puukaupunkien tuleamista keskustelussa esille oli pohjistanut jo aiemmin vuosina 1970-1972 ICOMOSin Ruotsin osaston aloitteesta toteutettu *Den nordiska trädaden* -projekti. Sen tuloksena puukaupunkeihin liitettiin kansallisen merkityksen ylittävä ylikansallinen merkitys, pohjoismaiset puukaupungit nähtiin harvinaisena ja säilyttämisen arvoisena maailman kulttuuriperintönä.³⁷

Suomalainen maailmanperintökohde-esitys oli vakaalla pohjalla, kun Vanha Rauma valittiin edustamaan yhteensä 150:tä pohjoismaista puukaupunkia. Valinta tehtiin Vanhan Rauman ja Vanhan Porvoon välillä. Vertailussa Vanhan Rauman etuina pidettiin alueen monipuolista sosiaalista miljöötä, maltillista restaurointia, hyvin järjestettyä korjaustoimintaa ja ohjausta sekä poikkeamista keskieurooppalaisesta pikkukaupunki ympäristöstä. Ensimmäiset suomalaiset maailmanperinnön kohde-esitykset valmisteltiin Museoviraston sisäisessä työryhmässä. Raumalta tähän prosessiin osallistui vain muutama rakennussuojelun ja kaupunkisuojelun parissa työskennellyt virkamies. Vanhan Rauman talonmistajia, kauppiaita ja asukkaita ei kohde-esityksen missään vaiheessa kuultu eikä otettu osallisiksi päätöksen tekoon. Museovirasto perusteli vähäistä tiedotustaan maailmanperinnön kohde-esityksistä tavoitteella välttää ennen aikaista innostusta. Arvoitukseksi jää, miten lopputulokseen olisi vaikuttanut se, jos alueen asukkaat ja liikkeenharjoittajat olisivat saaneet mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä asian käsittelyvaiheessa.³⁸

---

³⁷ Vahtikari 2013, 240. Vahtikari 2007, 107-108.

³⁸ Vahtikari 2013, 251-252. Vahtikari 2007, 108-111.

3.2 Aukkaan asema Vanhassa Raumassa

Rakennussuojelussa on pitkälti kyse tavoitteiden luomisesta, niiden saavuttamisen varmistamisesta sekä vaikuttamisesta ihmisten asenteisiin. Keskeinen ongelma on se, että suojelutavoitteiden asettajat ovat yleensä muita tahoja kuin tavoitteiden toivotut toteuttajat eli asukkaat.³⁹ Euroopan neuvosto antaa jäsenmailleen kulttuuripolitiikkaa ohjaavia suosituksia. Neuvostolla on neljä kulttuuriperintöä koskevaa yleissopimusta: Arkkitehtuurin suojelua koskeva yleissopimus (Granada 1985), Arkeologista kulttuuriperintöä koskeva yleissopimus (Valletta 1992), Maisemayleissopimus (Firenze 2000) ja Kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä koskeva yleissopimus (Faro 2005). Suomessa vuonna 2017 voimaan tullut Faron yleissopimus on kansainvälisistä kulttuuriperintösopimuksista laajin ja monipuolisin. Sen tavoitteena on kulttuuriperinnön, elämänlaadun, identiteetin ja kestävä kehityksen välisen yhteyden vahvistaminen yhteiskunnassa. Faron sopimuksen mukaan aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö käsitetään yhteisenä ja arvokkaana voimavarana. Yleissopimus korostaa myös ihmisten demokraattista oikeutta määritellä itselleen tärkeä kulttuuriperintö.⁴⁰

Faron sopimus mahdollistaa nykyään siis suojellun rakennusperintökohteen asukkaiden demokraattisen osallistumisen kulttuuriperinnön määrittelyä, suojelua ja vaalimista sekä esittämistä koskeviin keskusteluihin. Näihin keskusteluihin voi kuitenkin sopimuksen mukaisesti osallistua alueen asukkaiden lisäksi kaikki, jotka kokevat osallisuutta suojeltuun rakennusperintöön. Ihmiset, jotka jakavat yhteisen näkemyksen esimerkiksi jostakin paikasta tai kulttuurin muodosta, muodostavat kulttuuriperintöyhteisön. Kulttuuriperintöyhteisöjen näkökulmasta kulttuuriympäristöjen käyttöön osallistuu siis yksilöiden, tässä tapauksessa Vanhan Rauman asukkaiden, lisäksi abstrakti ja laaja ympäristön kokijoiden ryhmä. Määritelmä liittyy ajatukseen kulttuuriperinnöstä yhteisenä hyvänä.⁴¹

Esimerkkinä rakennusperinnön kokemisesta yhteisenä hyvänä voidaan mainita saksalainen Altes Landin alue. Outi Tuomi-Nikulan mukaan Altes Landin satoja vuosia

---

³⁹ El Harouny 2008, 50.

⁴⁰ Museovirasto 2018, <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/euroopan-neuvosto-ja-kulttuuriperinto>, luettu 29.5.2018

⁴¹ Kivilaakso 2017, 169.

vanhojen suojeltujen hallitalojen omistajat vaalivat alueen rakennusperintöä oma-aloitteisesti suojelun tarkoitusta kyseenalaistamatta. Paikallisen arvomaailman mukaan hallitalo on muistomerkki menneiltä vuosisadoilta, jonka säilyttämisellä rakennetaan silta nykyisyydestä menneisyyteen. Rakennuksen tulee siis olla pysyvä sukupolvelta toiselle, vaikka sen omistajat vaihtuvat vuosikymmenten kuluessa. Monen sukupolven ajan asuttua taloa ei mielletä yksityisomaisuutena, vaan se kuuluu kaikille siellä eläneille ja tuleville sukupolville. Tämä ajatus on luettavissa talojen fasadeihin kaiverretuissa teksteissä, joista eräs kuuluu näin: ”*Tämä talo on minun, eikä kuitenkaan minun. Ne, jotka tulevat jälkeeni, eivät myöskään voi mainita sitä omakseen. Niin kauan kuin voin kättäni liikuttaa, haluan kyntää kotiseutuni hyväksi.*”⁴²

Unescon maailmanperintökohteena Vanha Rauma mielletään laajassa mittakaavassa myös yhteiseksi kulttuuriperinnöksi. Tällöin yksittäisellä asunnonomistajalla voi olla kohteeseen juridinen hallintaoikeus, mutta kulttuuriperintöyhteisö voi jakaa rakennetun ympäristön henkisen omistajuuden. Näin ajateltuna Vanha Rauma on yhteisesti jaettu, maailman kollektiivista kulttuuriperintöä edustava rakennusperintökohde, joka kaikilla on ainakin periaatteessa oikeus kokea omakseen ja osallistua sen vaalimiseen. Faron sopimuksen periaatteiden mukaisesti näin ymmärretyn kulttuuriperinnön tulee olla saavutettavaa ja kaikille avointa. Asetelma vaatii kuitenkin paljon ymmärrystä maailmanperintökohteen asukkaalta, joka enimmäkseen omakustanteisesti vaalii ja hoitaa yhteiseksi hyväksi miellettyä rakennusperintöä. Ei siis ole aivan yksinkertaista määritellä kenelle Vanhan Rauman suojellut talot kuuluvat. Myös Kivilaakso on pohtinut kysymystä omistusoikeudesta yhteiseksi kulttuuriperinnöksi miellettyjen asuinrakennusten osalta. Hänen mielestään suojellun talon omistajalla, joka useimmiten on sitonut rakennukseen suuren osan varallisuudestaan, pitäisi olla paitsi juridinen myös moraalinen oikeus käyttää omaisuuttaan kuten haluaa, mutta myöntää että tietyissä tapauksissa on kuitenkin syytä ottaa huomioon kulttuuriperintöyhteisön laajempi näkemys.⁴³

Tässä kohtaa on syytä pohtia hieman myös kulttuuriperinnön taloudellista arvoa. Ainakin suojellun talon asukkaan arkitodellisuudessa kulttuuriperintöä edustavan kotitalon taloudellinen arvo näyttäytyy konkreettisena, etenkin kun tulee tarve kalliille

---

⁴² Tuomi-Nikula 2007b, 282. Tuomi-Nikula on itse suomentanut esimerkkinä esitetyn talon fasadin saksankielisen tekstin.

⁴³ Kivilaakso 2017, 169-171.

korjaustoimenpiteille. Kivilaakso toteaa kulttuuriperinnön taloudellisen arvon määrittämisen olevan vaikeaa, sillä kulttuuriperintöä ei ohjaa samanlainen kysynnän ja tarjonnan laki kuin ostettavia kulutushyödykkeitä. Yhteisen hyvän taloudellisen arvon määrittämisestä voidaan pitää jopa mahdottomana. Kivilaakso näkee kuitenkin jonkinlaisen mahdollisuuden taloudellisen merkityksen arvioimiseen, kun kulttuuriperintöarvoja tarkastellaan matkailun edistystekijöinä.⁴⁴

Vanhassa Raumassa, joka on myös suosittu turistikohde, on pyritty helpottamaan asukkaiden taloudellista vastuuta Museoviraston myöntämällä yksittäisten talojen korjaushankkeisiin kohdennetuilla maailmanperintöavustuksilla, joilla pyritään varmistamaan kohteen säilyminen maailmanperintöstatuksen arvoisena. Erityisesti sellaiset uhanalaiset rakennukset, kuten vailla käyttöä olevat piharakennukset, voivat saada suhteessa suurempaa taloudellista tukea kunnostamiseen, kuin käytössä olevat asuinrakennukset. Myös säilymistä turvaavien teknisten järjestelmien, kuten paloturvallisuushankkeiden, suunnittelua ja toteutusta tuetaan. Avustukset on tarkoitettu osarahoitukseksi eivätkä ne kata korjaushankkeen kokonaiskustannuksia.⁴⁵ Myös Vanha Rauma Säätiö myöntää avustuksia porttien kunnostamiseen sekä edullista lainaa korjaushankkeisiin. Näin ollen Vanhan Rauman asukkaille on tarjolla kolme erilaista avustusmuotoa maailmanperintökohteen rakennusten kunnostamiseen. Kaupungin kaavoitusarkkitehdilta saa neuvontaa maailmanperintöavustuksista, mutta suojelukohteen asukkaan on osattava olla oma-aloitteinen avustusten hakemisessa.⁴⁶

Kivilaakso arvelee, että suojeluprosessin kokonaisuuden hahmottaminen voi tuntua tavallisesta kansalaisesta vaikeaselkoiselta, koska kulttuuriympäristön hallinto on hajautunut Suomessa eri instituutioihin. Kulttuuriympäristön asiantuntijoita työskentelee muun muassa ympäristöministeriön alaisissa elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksissa (ELY-keskukset) sekä erilaisissa yksityisissä korjausrakentamiskeskuksissa, kuten Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammelassa. Kulttuuriympäristön omistajien ja käyttäjien sekä hallinnon välistä yhteisymmärrystä pyritään edistämään valtion avustusjärjestelmällä. Se on kuitenkin hajanainen, määrärahat pieniä ja eri avustusten myöntäjien kriteerit vaihtelevat myönnettävien avustusten osalta. Tällainen hajanaisuus saattaa Kivilaakso mukaan

---

⁴⁴ Kivilaakso 2017, 172-174.

⁴⁵ <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset/maailmanperintokohteet>. Luettu 14.6.2018

⁴⁶ <https://www.rauma.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/rakentaminen-vanhassa-raumassa/avustukset/>. Luettu 14.6.2018

vaikuttaa kielteisesti rakennussuojelutyön julkisuuskuvaan, sillä monimutkaiselta vaikuttavasta byrokratiasta hämmentyneet ihmiset voivat tuntea itsensä pompoteltaviksi. Tällainen kokemus esiintyi myös eräässä Vanhan Rauman asukkaan haastattelussa, mikä aiheutti kielteisen suhtautumisen rakennussuojelua kohtaan. Kivilaakso on havainnut, että monissa asukkaiden rakennussuojelusta muodostamaan näkökulmaan keskittyvissä tutkimuksissa korostuvat nimenomaan hallinnollisen rakennussuojelun ja asukkaiden väliset intressitiriidat.⁴⁷

Eeva Karhunen nostaa tutkimuksessaan esiin asukkaan aseman kaavoitusprosessissa. Hänen mukaansa asukkaan näkökulmaa tarvitaan suunnittelussa, koska kohteen teoreettinen tarkastelu irrottaa sen paikan kontekstista⁴⁸. Karhunen esittää, että asiantuntijat tarvitsevat uudenlaisia tiedonhankintamenetelmiä, joilla saadaan analyysin tueksi suojelukohteen asukkaiden kokemuksellinen tieto. Karhunen korostaa, että ympäristöstä tulisi nostaa esille ne ominaispiirteet ja arvot, jotka ovat olennaisia kohteen identiteetille. Kokonaisvaltaisen tulkinnan muodostamisen kannalta hän näkee haasteellisenä arkipäiväisen ja tietoisien havainnoinnin ontologisen eron, sillä asiantuntijanäkökulma ei aina huomio asumisen kokemusmaailmaan liittyvää ympäristön tulkintaa ja asukkaan antamia ympäristömerkityksiä. Kulttuuriympäristön suunnittelun tavoitteissa tulisi Karhusen mukaan huomioida myös paikallisen tradition jatkuvuus. Näin ollen pitäisi löytää suunnittelun tueksi paikalliseen traditioon liittyvät arvot, koska siten parannetaan edellytyksiä kansalaisten aktiiviselle osallistamiselle oman asuinalueensa rakennusperinnön arvottamisessa ja suojelussa. Alueellinen identiteetti ja kulttuuriperintö ovat erottamattomasti yhteydessä toisiinsa. Siksi yhteisöjen aineettoman perinnön kartoittaminen on tärkeää, sillä se luo pohjaa paikkaan juurtumiselle ja kestäväälle kehitykselle. Tämä mahdollistaisi myös Faron sopimuksen mukaisen kansalaislähtöisen kulttuuriperintöpolitiikan toteutumisen.⁴⁹

Elisa El Harouny on myös tutkinut asukkaiden kokemuksia asumisesta suojeluissa puukaupungeissa, Vanhassa Porvoossa ja Vanhassa Raahessa. Hän on haastatellut puukaupunkien asukkaita ja tarkastelee rakennussuojelua hyvän elinympäristön vaalimisena. El Harouny on Eeva Karhusen tavoin päätenyt myös ajatukseen, että tärkeintä suojelun ja kestäväen kehityksen kannalta on ympäristölle ominaisen

---

⁴⁷ Kivilaakso 2017, 213.

⁴⁸ Karhunen 2014, 229.

⁴⁹ Karhunen 2014, 230-231.

elämäntavan autenttisuus ja korostaa asukkaiden kokemusten merkitystä ja huomioon ottamista ympäristön suunnittelussa. Hän puhuu ihmisen osallisuudesta ympäristöön kokonaisvaltaisena tajunnallisena ja kehollisena kokemuksena, situationalisuutena. Tämä näkemys perustuu Lauri Rauhalan kehittämään holistiseen ihmiskäsitykseen, joka pohjautuu puolestaan Martin Heideggerin filosofiaan. Siltä osin Eeva Karhusen ja Elisa el Harounyn teoreettinen näkökulma puukaupunkien suojelukysymyksiin on yhteneväinen. Molempien mielestä olisi tärkeää syventää ymmärrystä siitä, mistä syntyy puukaupungille ominainen elämäntapa ja sen arvokkaat piirteet ja miten asukkaiden kokemusmaailma saataisiin osaksi suunnittelua.⁵⁰

Outi Tuomi-Nikula on tutkimuksissaan vertaillut asukkaiden kokemuksia rakennussuojelusta ja suojelun käytäntöihin liittyviä eroja Suomessa ja Saksassa. Suomessa rakennukset on tavallisesti suojeltu asemakaavassa, ja rakennussuojelu perustuu asukkaiden ja viranomaisten väliseen vuoropuheluun. Sen sijaan Saksassa toimii erillinen rakennussuojeluvirasto, joka tekee päätökset suojelukohteista itsenäisesti suojeltavan rakennuksen asukkaita kuulematta. Vielä 1980-luvulla rakennussuojelu toteutui Saksassa hyvin autoritäärisesti ylhäältä alas ohjautuvana käskyttämisenä, mikä aiheutti mielipahaa ja herätti vastarintaa suojelupäätöksiä kohtaan rakennusten omistajien keskuudessa. Suojeluviranomaiset eivät välttämättä tunteneet suojeltavan asuinalueen asukkaiden erityistarpeita ja paikalliskulttuurin ominaispiirteitä. Näin ollen viranomaiset näyttäytyivät asukkaana näkökulmasta ulkopuolisina tunkeilijoina. Kielteiseen asennoitumiseen vaikutti myös raha, sillä suojellun rakennuksen entisöimiseen myönnetyt korkeat avustussummat lisäsivät viranomaisen valtaa kohteessa. Valtion rakennusperinnön restaurointiin myönnettyjen tukien laskiessa 1990-luvulla viranomaisten määräysvalta heikkeni Saksassa. Tilanne parani myös rakennussuojelulain täydennysten ja henkilövaihdosten takia.⁵¹

Aura Kivilaakso esittää, että kulttuuriympäristötyötä tekevän asiantuntijan tai museoammattilaisen tulisi vahvistaa ihmisten mielikuvia rakennussuojelusta. Hän kehottaa kulttuuriympäristön asiantuntijoita tuomaan vahvemmin esiin tietoa kulttuuriympäristön piirteistä ja arvoista. Hän pitää tärkeänä sitä, että ihmiset sitoutuvat ympäristöönsä ja osallistuvat omilla ehdoillaan siihen liittyvään suunnitteluun. Hän

---

⁵⁰ El Harouny 2008, 5, 96–98. Karhunen 2014, 231–232

⁵¹ Tuomi-Nikula 2007c, 319–321. Tuomi-Nikula 2006, 207–217.

kuitenkin huomauttaa, ettei tämä toteudu itsestään selvästi, jos osallistumismahdollisuuksia, tekeillä olevia suunnitelmia tai ympäristön arvoja ei yleisesti tunneta. Hänen mukaansa kulttuuriympäristön ammattilaisen tehtävänä on tuoda esiin edustamansa kanta populismiin sortumatta, mutta asianosaisten tarpeita kuunnellen. Kivilaakso ehdottaa, että avoimen asiantuntijuuden lisäksi ammattikunnan pitäisi pyrkiä kehittämään sellaisia tapoja, joilla kulttuuriympäristön historiallisen syvyyden säilyttäminen onnistuisi kieltokulttuurin sijaan myös positiivisen kannustamisen avulla.⁵²

Suojelumääräysten noudattamisen tulisi olla tärkeää suojellun talon omistajalle itselleen eikä tuntua vain pakonomaiselta valvovan viranomaisen käskyjen noudattamiselta. Tämä edellyttää, että suojelukohteen asukkaalla on tietoa ja ymmärrystä rakennusperinnön yleisestä merkityksestä alueen identiteetille. Tuomi-Nikulan mukaan suojelukohteen asukkaiden positiivisella kannustamisella talon suojeluun ja korjausrakentamiseen on myös tärkeä psykologinen merkitys. Saksassa kunnat ovat esimerkiksi kannustaneet suojelukohteen omistajia saneeraukseen järjestämällä kerran vuodessa kilpailun, jossa valitun parhaiten saneeratun talon omistaja saa rahapalkinnon, talon seinään kiinnitettävän kunniakilven sekä positiivista julkisuutta mediassa.⁵³ Suomessa vaalimiseen kannustetaan muun muassa valtion jakamalla rakennusperinnön entistämisavustuksilla. Kivilaakson mielestä Suomessa tarvittaisiin myös muunlaisia psykologiseen palkitsemiseen liittyviä toimintatapoja, jotta kulttuuriympäristön merkitys ymmärrettäisiin yhä laajemmin. Kivilaakso ehdottaa, että mikäli rahaa ei ole käytettävissä kannustimena, asia pitäisi hoitaa esimerkiksi pyrkimällä vaikuttamaan suojelun julkisuuskuvaan.⁵⁴

Kivilaakso näkee kulttuuriympäristöviranomaisen välittäjän roolissa kulttuuriympäristön ja päättävän tahon välissä. Siten kulttuuriympäristöviranomainen on hänen mukaansa ensisijaisesti tavallisten ihmisten asialla, vaikka hän työskentelee enimmäkseen kaavoittajien ja muiden maankäyttö- ja korjausrakentamishankkeiden toteuttajien kanssa. Työtehtävissä painottuu tyypillisesti taloudellinen näkökanta, johtuen siihen liittyvien kysymysten konkreettisesta ja ymmärrettävästä olemuksesta.

---

⁵² Kivilaakso 2017, 214-215.

⁵³ Tuomi-Nikula 2007b, 287-288.

⁵⁴ Kivilaakso 2017, 216.

Kulttuuriympäristöviranomaisen käsittelee työssään kuitenkin myös muun muassa kulttuurisiin ja sosiaalisiin arvoihin liittyviä kysymyksiä.⁵⁵

Vanhassa Raumassa tällaisessa välittäjäasemassa olevana viranomaisena toimi haastattelujen teon aikaan vuonna 2006 neuvonta-arkkitehti, joka myös itse oli alueen asukas. Siksi tässä tutkielmassa monen haastatellun asukkaan kokemus viranomaisen toiminnasta ja osapuolten välisestä kommunikaatiosta oli hyvä. Myös Tuomi-Nikula on todennut tutkimuksissaan, että asukkaiden suhtautumiseen vaikuttavat suojeluviranomaisen henkilökohtainen rooli ja persoona. Osapuolten vastakkain asettuminen vähenee, kun viranomaisen tuntee omakohtaisesti vanhassa talossa asumiseen ja sen kunnostamiseen liittyvät ongelmat.⁵⁶

Nykyään Vanhan Rauman asukkaat saavat korjausneuvontaa Rauman kaupungin kaavoitusarkkitehdiltä sekä yhä edelleen alueella sijaitsevasta Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskuksesta Tammelasta, joka perustettiin vuonna 1995. Vanhan Rauman rakentamisen tavoitteita ohjaa kaupunginhallituksen nimeämistä luottamushenkilöistä, Museoviraston ja Rauman kaupungin asiantuntijoista koostuva Vanhan Rauman Erityiselin. Se ottaa kantaa rakennushankkeisiin ja antaa niistä lausunnon Rauman kaupungin rakennusvalvonnalle, joka ratkaisee lupa-asiat. Vanhan Rauman erityisasemasta maailmanperintökohteena johtuen alueella noudatetaan tavallista tiukempaa ohjausta ja valvontaa. Asukkaita kehoitetaan ottamaan yhteyttä viranomaisiin mahdollisimman hyvissä ajoin, koska rakentamisen ohjaus sekä maailmanperintökohteen hoitoon ja avustuksiin liittyvät asiat hoidetaan monen eri tahon yhteistyönä.⁵⁷

---

⁵⁵ Kivilaakso 2017, 205.

⁵⁶ Tuomi-Nikula 2007c, 321-322.

⁵⁷ <https://www.rauma.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/rakentaminen-vanhassa-raumassa/korjausneuvonta/> luettu 14.6. 2018.

4. Vanhan Rauman asukkaiden kertomaa

4.1 Kotina vanha puutalo

Tutkimuskohteena kotia voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Kun sitä tarkastellaan fyysisenä asuinpaikkana, keskitytään tutkimaan kodin arkkitehtuuria, huonekaluja, toiminnallisuutta ja kotia muuttavia teknisiä innovaatioita kuten erilaisia kodinkoneita ja niiden vaikutusta arkielämään. Esimerkiksi arjen historian tutkimuksessa on havainnointu näitä asumiseen vaikuttavia ilmiöitä. Kotia ei kuitenkaan voida määritellä pelkästään toiminnalliseksi asuinrakennukseksi, sillä fyysinen rakennus muuttuu kodiksi asukkaan kokemuksen kautta. Näin ollen koti voidaan ymmärtää mentaalisenä tilana, johon liittyy ihmisen perustarpeita tyydyttäviä tunteita, kuten turvallisuus, rauha, yksityisyys ja vapaus. Koti sisustetaan esineillä, jotka luovat turvallista ja kodikasta ilmapiiriä. Aistein havaittava konkreettinen koti on asukkaan rakentama persoonallinen tila, joka kertoo asukkaan läsnäolosta ja hänen sisäisestä maailmastaan.⁵⁸

Asukkaan somistama ikkuna Vanhassa Raumassa. Kuva: Hannele Taipale 2007

⁵⁸ Mäenpää 2007, 42-43. Granö et al. 2004, 10.

Kotia on tarkasteltu myös sukupuolinäkökulmasta. Koti mielletään usein naisen hallitsemaksi tilaksi, sillä naiset ovat perinteisesti olleet vastuussa kodin- ja lastenhoidosta niin maaseudulla kuin kaupunkien porvaris- ja työläiskodeissakin. Vanhoissa agraariyhteisöissä monet naisen päivittäiset työtehtävät ovat sijainneet suurimmaksi osaksi kodin piirissä. Myös kodin sisustaminen ja viihtyisän kodikkaan tunnelman luominen on ollut enimmäkseen naisten käsialaa.⁵⁹ Naiset ovat usein vaikuttaneet myös siihen, että uusia kotia muuttavia teknisiä innovaatioita on otettu käyttöön. Tällaisia ovat olleet vaikkapa juokseva vesi, ajanmukainen uuni ja kodinkoneet, jotka ovat helpottaneet heidän päivittäistä työtään. Miesten vastuualuetta puolestaan on ollut kotitalon rakentaminen ja korjaustyöt.⁶⁰ Nykyaikana toki myös monet miehet osallistuvat kodinhoitoon siinä missä naisetkin. Koti on ihmisen tunne-elämän kannalta tärkeä paikka ja yhteisöllisesti merkittävä. Etenkin perhetutkimuksessa on perehdytty laajemmin kodin sosiaaliseen ulottuvuuteen.⁶¹

Kotiseutu on alue, johon liittyy emotionaalinen lataus. Muuttaessaan ihminen luo uuden kodin uuteen ympäristöön, josta tulee ajan myötä hänen kotiseutunsa. Koti voidaankin ymmärtää liikkeessä olevana ilmiönä, joka muuttuu ihmisen elämäntilanteen mukaan.⁶² Näin ollen kotia voidaan kutsua elinikäiseksi prosessiksi. Koti-ikävä merkitsee kaipuuta takaisin tuttuun ja turvalliseen ympäristöön. Koti tai kotiseutu saattavat olla myös paikkoja, jonne ei voi enää palata muuten kuin muistoissa.⁶³ Mikäli konkreettinen yhteys kotiseutuun tai esimerkiksi lapsuuden kotiin on menetetty, koti-ikävään liittyy nostalgia, joka on eräänlaista kadotetun menneisyyden kaipuuta.⁶⁴ Nostalgia termin merkitys on ymmärretty eri aikoina eri tavoin. Alun perin kreikankielen sanoihin *nostos* 'kotiinpaluu' ja *algia* 'tuskaisuus' palautuva käsite yhdistettiin 1600-luvulla äärimmäiseen koti-ikävään, jota kaukana kotimaastaan työskentelevät palkkasoturit tunsivat. Tuolloin koti-ikävä miellettiin sairaalloisena melankolisena mielentilana, mielisairautena, joka johti siitä kärsivän jopa itsetuhoisuuteen. Nykyaikaisen

---

⁵⁹ Granö et. al. 2004, 11. Mäenpää 2007, 43.

⁶⁰ Tuomi-Nikula 2004, 24. Mäenpää 2007, 43.

⁶¹ Granö et. al. 2004, 10-11. Mäenpää 2007, 43.

⁶² Häyrynen 2004, 65-67. Tuomi-Nikula 2009, 1. Mäenpää 2007, 43.

⁶³ Tuomi-Nikula 2009, 1-2. Mäenpää 2007, 43.

⁶⁴ Sallinen 2004, 86-87. Mäenpää 2007, 43.

merkityksensä termi nostalgia sai vasta 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, kun siihen ei enää liitetty patologista määritelmää.⁶⁵

Nostalgia on muistelun tapana kaksijakoinen, sillä siihen liittyy sekä muistaminen että unohtaminen. Nostalgiseen muisteluun liittyy kaipuu palata onnelliseen, turvalliseen ja menetettyyn aikaan ja paikkaan. Tyypillisesti nostalgisen muistelun kohde on usein ajan kultaama lapsuuden aika. Nostalgisessa muistelussa menneisyydessä koetut kielteiset tunteet ja kokemukset halutaan unohtaa. Nostalgia saa katkeransuloisen ominaissävynsä kuitenkin surumielisestä kaihosta.⁶⁶ Nostalgian nykyhetkessä laukaisee tunne uhan alla olemisesta. Kun esimerkiksi vanha talo tai kokonainen puukaupunki on purku-uhan alla, nostalginen asennoituminen vanhaa rakennuskantaa kohtaan voi lisääntyä. Tällöin nostalgiaan liittyy menettämisen pelko nykyhetkessä ja kiinnittyminen kotipaikkaan aineellisena ja aineettomana ympäristönä.⁶⁷

Vanha Rauma vaikuttaa tänä päivänä monien siellä vierailleiden mielikuvissa asumisen kannalta ihanteelliselta puutaloidylliltä kaupungin vilkkaan liikekeskustan palveluiden välittömässä läheisyydessä. Aluetta ei kuitenkaan aina ole tulkittu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi ja pastellin sävyiset vanhat talot on nähty jopa asuinkelvottomina. Vanhan Rauman säilyminen sellaisena kuin se nykyään tunnetaan ei ole ollut itsestäänselvyys. Monen muun historiallisen puukaupungin tavoin myös Vanha Rauma on ollut purku-uhan alla. Syynä tähän on ollut suomalaisen yhteiskunnan nopeatahtinen modernisaatiokehitys 1900-luvulla.⁶⁸

1930-luvulta alkaen kaupunkikehitykselle asetettiin Suomessa uusia vaatimuksia koskien liikennejärjestelyitä, siisteyttä ja esteettistä ilmettä. Arkkitehdit pyrkivät toteuttamaan uutta modernistista ihannetta kaupunkiarkkitehtuurin suunnittelussa. Ihanteena pidettiin avointa ja yhtenäistä kaupunkiympäristöä. Puukaupunkien 1800-luvulta peräisin olevaa suljettua korttelirakennetta pidettiin tuolloin asumisen kannalta epäterveellisenä ja ahtaana. Sotien jälkeen 1900-luvun puolivälissä ihanteellista oli asua

---

⁶⁵ Korkiakangas 1999, 171.

⁶⁶ Korkiakangas 1999, 171-173.

⁶⁷ Kivilaakso 2017, 182-183.

⁶⁸ Mäenpää 2007, 39.

kaupungissa uudenaikaisessa kerrostalossa. 1960-luvulla muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin oli kiivaimmillaan ja puutaloasumiseen liittyvä vanhanaikaiseksi mielletty ja maaseudun olosuhteita muistuttava elämäntapa ei houkutellut nuorta kaupunkilaissukupolvea. Puukaupunginosien asuinolosuhteita väheksyttiin myös elintasokehityksestä jälkeenjääneinä, koska vanhojen talojen varustetaso saattoi olla puutteellinen ajan vaatimuksiin nähden. Niissä ei ollut välttämättä vielä tuohon aikaan esimerkiksi kylpyhuoneita eikä juoksevaa lämmintä vettä. Lisäksi puukaupunginosien kaavoitusprosessit olivat keskeneräisiä. Niiden kehitysmahdollisuuksia ei virallisesti määritelty missään.⁶⁹

1900-luvun alussa Vanhassa Raumassa oli voimassa vuonna 1922 vahvistettu asemakaava, joka sisälsi vain kortteli- ja tonttijaon. 1950-luvulla valmistui uusi asemakaava, joka pyrki säilyttämään vanhan katurakenteen, mutta tonttien sisäosien rakennuksia suositeltiin korvattaviksi uudisrakennuksilla. Sisäasiainministeriö ei kuitenkaan vahvistanut uutta asemakaavaa, minkä johdosta Vanhan Rauman kohtalo oli vuosikymmenien ajan epäselvä.⁷⁰ Vanhassa Raumassa vuonna 1922 syntynyt ja siellä koko elämänsä asunut talon omistaja muistaa ajan, jolloin vanhassa puukaupungissa asumista pidettiin epämukavana ja puutteellisena. Tuon ajan henki elää yhä hänen tavassaan kuvailla kotiaan:

*” Mä olen tuntenu tämän kodikseni kaikista puutteista huolimatta. --- Mä olen aika vaatimattomiin oloihin tottunu. Sen takii mä en vissiin oo lähtenykkään tästä. --- Ja sit on oma vapaus, ku panee ulko-oven kii. ---Eikä mun tarte kuulostella, et kukkaan hakkais seinää tai laulais tai häirittee. ”*⁷¹

Nykyajan mittapuulla arvokiinteistön Vanhassa Raumassa omistavan iäkkään asukkaan kuvaus tuntuu ensivaikutelmaltaan ristiriitaiselta, kun hän kertoo olevansa tottunut vaatimattomiin oloihin. Talo on hänelle kuitenkin itsestään selvästi koti, koska hän on siellä syntynyt ja siinä lapsuudestaan saakka asunut. Koti on hänelle tärkeä kaikkine muistoineen, sekä hyvine että huonoine kokemuksineen. Siksi hän ei ole myynyt taloaan

---

⁶⁹ Lillbroända-Annala 2010, 19-20, 63-69. Mäenpää 2007, 39.

⁷⁰ Riipinen 1996, 26.

⁷¹ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

ja muuttanut pois, vaikka muistaa että Vanhassa Raumassa asumista ei ole aina pidetty ihanteellisena. Kotitalo ja siitä huolehtiminen on hänelle tärkeämpää kuin ajan mukana vaihtuvat yleiset mielipiteet vanhassa puutalossa asumisesta. Hän puolustaa tottuneesti kotiaan ja valintaansa jäädä asumaan vanhaan taloon, joka takaa hänelle oman rauhan ja yksityisyyden. Lopuksi hän vertaa kotitalonsa rauhaa mielikuvaansa kerrostaloasunnon levottomasta äänimaailmasta, jonka hän kokee häiritseväksi ja itselleen vieraaksi.

1960-luvulla modernisaatio kehitys oli vähällä johtaa Vanhan Rauman puutalojen purkamiseen ja alueelle suunniteltiin rakennettavaksi jopa 7-kerroksisia kerrostaloja. Suunnitelmat kaatuivat kuitenkin tonttien omistuskysymyksiin.⁷² Haastattelemani vanha asukas kertoo muiston tältä ajalta:

*” Isä kerto, et tähän oli tullu portin pieleen jottai kaupungin miehiä mittaamaan ja hän oli menny kysymään niilt, et mitäs nyt sit mitataan ja ne oli sanoneet, et täst aijotaan katu tonne Savilankedolle. Täst läpi! ”*⁷³

Haastateltavan äänensävyistä kuulee yhä järkytyksen, kun hän kuvailee silloisten kaupungin työntekijöiden välinpitämätöntä suhtautumista kotitaloaan kohtaan. Visio uudenaikaisesta kaupunkikeskustasta uhkasi hänen kotiaan, joka suunniteltiin purettavaksi pois uuden kadun tieltä. Talon omisti tuolloin haastatellun isä, joka ei suostunut myymään taloa. Moni muukin vastaavassa tilanteessa ollut talonomistaja kieltäytyi talonsa myynnistä, jolla oli osaltaan vaikutusta Vanhan Rauman säilymiseen.

1972 valmistuneessa Vanhan Rauman kaavarungossa alueelle suunniteltujen uudisrakennusten kerrosluku oli rajoitettu kahteen, mutta vanhojen puutalojen säilyttämistä ei vielä pidetty merkittävänä⁷⁴. Eräs haastateltava kertoo Vanhaan Raumaan muuttamisen aiheuttaneen tuolloin hämmennystä:

---

⁷² Riipinen 1996, 26

⁷³ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

⁷⁴ Riipinen 1996, 26.

*” Sillon ko me muutettiin tämä 70 -luvul, kaikki ihmetteli, kui me tähä voidaan, ko tääl on nii rumaa ja kamalaa ja kylmää. ”*⁷⁵

Alue oli 1970-luvulla edelleen purku-uhan alla ja aliarvostettu asuinympäristönä, kuten asukkaan kertomuksesta ilmenee. Tästä syystä kiinteistön sai tuolloin halvalla ja Vanhaan Raumaan alkoi muuttaa uusia asukkaita, joilla ei välttämättä olisi ollut mahdollisuutta ostaa asuntoa muualta. Nuoret pariskunnat ja lapsiperheet näkivät tilaisuuden korjata vanhasta puutalosta itseään miellyttävän omakotitalon, jonka sijainti oli mitä mainioin kaupungin keskustassa. Monet Vanhasta Raumasta 1970-luvulla talon ostaneet tekivät itse peruskorjauksen taloonsa. Niin toimi myös eräs haastatteleman aviopari, joka muutti miehen lapsuuden kotiin vuonna 1972 asuttuaan välillä muualla. Mies oli lunastanut talon muilta sisaruksilta itselleen isänsä kuoleman jälkeen ja muutti sinne yhdessä muualta koitoisin olevan vaimonsa kanssa. Miehellä paluumuutto lapsuuden kotiin Vanhaan Raumaan oli unelmien täyttymys:

*” Täsä on koko ikäs asunu, ni siit tulee vaan semmonen tunne, et tää on niinku koti nyt sit. ”*⁷⁶

Koti merkitsi hänelle paluuta juurille ja sitoutumista suvun omistuksessa olleen talon kunnossapitoon. Lapsuuden muistot tekivät talosta nostalgisen kodin. Raskaana olevalle nuorelle vaimolle sopeutuminen oli kuitenkin ensin vaikeampaa:

*” Sillon ku mä nuorimpaa poikaa odotin... Mun mielestä tämä ei ollu sillon ens koti, ko tämä oli oiken kylmä, ei ollu vesijohtoi ja ei ollu sauna, ei vessaa, ei mitään nykyajan mukavuuksia. Sit ko me saatiin kaik, ni se oli hieno tunne. ”*⁷⁷

Vanha talo muuttui vaimon mielestä kodikkaaksi vasta sitten, kun pariskunta toteutti peruskorjauksen ja sen varustetaso vastasi yleistä 1970-luvun asumisen tasoa.

---

⁷⁵ KMLA, Un2b, 27.7.2006

⁷⁶ KMLA, Vm2a, 27.7.2006

⁷⁷ KMLA, Un2b, 27.7.2006.

Sanna Lillbroända-Annala on tutkinut puukaupunkien gentrifikaatioprosessia väitöskirjassaan. Gentrifikaation käsitteellä hän tarkoittaa puukaupunkeihin kohdistunutta arvomuutosprosessia, jonka tuloksena halveksutusta puutaloalueesta on tullut ajan kuluessa arvostettu asuinalue. Hän pitää 1970 -luvulla puukaupunkeihin muuttanutta uutta ja nuorta sukupolvea avainasemassa arvomuutosprosessin käynnistäjinä. Uudet tulokkaat toimivat pioneerin tavoin yhteiskunnassa uusien arvojen omaksujina ja levittäjinä. He toimivat kuvainnollisesti sillanrakentajina menneisyyden ja nykyisyyden arvomaailmojen välillä.⁷⁸

Tästä ennakkoluulottomasta asenteesta kertoo eräs Helsingistä Raumalle töihin vuonna 1974 muuttanut mies, joka muistelee muuttoaan Vanhaan Raumaan nuorena perheenisänä seuraavalla tavalla:

*” Meillä oli kavereita tai siis ikätovereita, jotka oli tulleet Raumalle samoihin aikoihin töihin ja osa niistä sitte oli hankkinu Vanhasta Raumasta talon ja mä kävin niitä sitte ihmettelemässä. ---Halvalla saatiin ja hullun kirjoihin jouduttiin. ”*⁷⁹

Vanhojen talojen korjausneuvontaa oli vielä tuolloin saatavilla vain vähän ja vanhan puutalon kunnostaminen vaati paljon oma-aloitteisuutta sekä rohkeutta riskinottoon. Riskialttiin vanhan puutalon kunnostamista lapsiperheen asunnoksi eivät kaikki pitäneet järkevänä hankkeena. Tähän epäilevään ilmapiiriin asukas viittaa mainitessaan leikkimielisesti, että hän perheineen joutui ”hullunkirjoihin”. Pariskunta ei kuitenkaan välittänyt muiden arvosteluista. He olivat Raumalle tullessaan ihastuneet heti ensi silmäyksellä vanhaan puukaupunkiin. Miehen vaimo kuvaili ensivaikutelmiaan uudesta kotikaupungistaan:

---

⁷⁸ Lillbroända-Annala 2010, 123.

⁷⁹ KMLA, Um1b, 28.8.2006

” Pitsiviikolla torilla oli torvisoittokunta ja aurinko laski Vanhan Rauman taakse --- Me luultiin, et me ollaan ulkomailla. Se oli aivan ihanaa! Mä muistan aina sen. Ja mä olin niin ylpee siitä, et me oltiin tultu sellaseen kaupunkiin asumaan, mis oli tämmönen vanhakaupunki. ” ⁸⁰

Pariskunnan aikaisempi asunto oli ollut kerrostalohuoneisto, mutta he haaveilivat omakotitalosta. Nuoret korkeasti koulutetut tulokkaat edustivat uutta keskiluokkaa, jolla oli taloudellisia resursseja toteuttaa haaveensa. He tiedostivat myös jo Raumalle tullessaan vanhan kaupungin historiallisen arvon ja näkivät sen vuoksi vanhoissa puutaloissa romanttista ajan mukanaan tuomaa patinaa, joka oli heidän mielestään kenties jopa eksoottista kerrostalossa asumisen jälkeen. Pariskunnan naisosapuoli oli asunut lapsuudessaan omakotitalossa ja nyt heille tarjoutui tilaisuus ostaa oma talo uudesta kotikaupungistaan.

” Mä halusin omakotitalon. ---Äiti piti puutarhaa aina ja mä olen aina halunnu semmost. ---Jotenki se tuntu aluks hullulta, et korjataan vanhaa, mut nythän sitä ei missään muussa voiskaan asuu ku tällases. ” ⁸¹

Unelman taustalla vaikuttivat naisen nostalgiset lapsuusajan muistot kodista, jossa äiti hoiti puutarhaa. Aluksi he ostivat kahden tuttavapariskunnan kanssa yhteisen talon Vanhasta Raumasta, hakivat valtion takaamaa perusparannuslainaa ja kunnostivat talon yhdessä ikään kuin harjoitusmielessä. Samaan aikaan Vanhassa Raumassa moni kiinteistö oli purkutuomion uhan alla ja heidän sijoituksensa tuntui jopa heidän omasta mielestään uhkarohkealta. Kun vanhasta kaupungista myöhemmin tuli arvostettu asuinalue, kiinteistöjen hinnat nousivat. Vanhan talon kunnostaminen oli osoittautunutkin kannattavaksi hankkeeksi. Pariskunta tunsi ylpeyttä siitä, että olivat ensimmäisten joukossa, jotka oivalsivat vanhan talon arvon ja mahdollisuudet. Heidän ensimmäisen asuntonsa remontti oli onnistunut ja kun perheen tilan tarve kasvoi, he uskalsivat hankkia Vanhasta Raumasta oman isomman talon, jonne muuttivat vuonna

---

⁸⁰ KMLA, Un1b, 28.8.2006

⁸¹ KMLA, Un1b, 28.8.2006

1984. Vanha Rauma oli tässä vaiheessa jo saanut suojelukaavan, joka oli astunut voimaan vuonna 1981.

Kaikki haastattelemani henkilöt vertasivat spontaanisti asumistaan vanhassa puutalossa kerrostaloasumiseen. Vanhassa Raumassa asuminen asetettiin vastakkaiseksi kerrostaloalueilla asumiselle, vaikka henkilöllä ei olisi edes ollut aikaisempia kokemuksia kerrostalossa asumisesta. Siitä johtuen kerrostaloasumista kuvattiin kylmäksi, persoonattomaksi ja vieraaksi elämisen tavaksi, josta puuttui haastateltujen mielestä puutaloasumisen intiimiys, lämpö, yksilöllisyys, vapaus sekä turvallisuus ja siihen liittyvä oman elämän hallinnan tunne.

Mielipiteet kerrostaloasumisesta olivat kärjistyneimmät niillä, jotka asuivat suvuilta perityissä taloissa ja joilla ei ollut erityisemmin kokemusta kerrostaloasumisesta. Koko ikänsä Vanhassa Raumassa asuneelle eläkeläisnaiselle tärkeää on oma tila, oma rauha ja itsenäisyys.

” Mä tykkään tohon kerrostaloon verrattuna, et ku ne on niinku lokeroitunu, ni mul on vapaus men... Mä en koskaan ole asunu missään kerrostalossa, ni mä en osais kuvitel. Mä olen aina asunu tälleen maanpinnal. Saa tomurätin pudistaa koska vaan, matot tuulettaa koska vaan, kuivata pyykkiä pihalla, tehd pient kukkamaat.” ⁸²

Hänen mielikuvissaan asuminen korkealla maanpinnan yläpuolella naapureiden ympäröimässä huoneistossa on omituista ja persoonatonta. Kerrostalon asukkailta puuttuu hänen mielestään vapaus toimittaa kodinhoitorutiineja oman mielen ja aikataulun mukaan. Etenkin vanhemmissa kerrostaloissa on usein yhteiset pyykkituvat, pyykkinarut ja mattotelineet, jotka asukkaan pitää varata käyttöönsä etukäteen. Kerrostalon asukkaat jakavat myös piha-alueen, eikä sinne voi tehdä omia istutuksia. Näitä asioita ikänsä Vanhassa Raumassa omassa talossa asunut vanhus vierastaa.

---

⁸² KMLA, Vn3a, 17.8.2006

Samantapaisia mielikuvia on lapsuuden kotiinsa asumaan palanneella miehellä, jonka kokemukset kerrostaloasumisesta jäivät lyhytaikaisiksi:

” Me asuttiin joskus vuokral semmoses kerrostalos. Ni kyl se aika kolkko paikka o. -- Ne valkoset seinät ja --- sellanen pikkunen keittokomero, et yks ihminen mahrus just ja just kääntymään, ni ei se miellytä lainkaan mua. ” ⁸³

Pienen vuokra-asunnon tilat tuntuivat ahtaalta aikaisemmin omakotitalossa asuneen miehen mielestä ja asunnon persoonattomuutta kuvasti hänen mielestään neutraalin valkoiset seinät.

Pyysin haastateltavia kertomaan myös vanhassa puutalossa asumiseen liittyvistä ongelmista. Kaikki haastateltavat kertoivat, että vanhan talon ylläpito vaatii paljon työtä, aikaa ja rahaa. Vanhan Rauman taloissa on koko ajan jotakin korjattavaa ja kunnostettavaa sekä sisällä että ulkona. Tonteilla on yleensä myös piharakennuksia, joita täytyy huoltaa. Talvisin vesijohdot saattavat jäätyä, jos niitä ei muisteta huoltaa ja tarkkailla. Vanhan puutalon rakenteissa saattaa olla myös tuohyönteisiä ja hiiriä. Jos sisäänkäynti pihan puolelle on ahdas, auto on pysäköitävä kadulle. Autojen parkkeeraus kadun varteen aiheuttaa ongelmia liikenteessä ja rumentaa joidenkin mielestä katukuvaa.

” Nää autothan on ongelma. ---Niitähän ei sais pysäköidä tohon kadulle, mut se on pakko ku ei mahdu pihaan. ” ⁸⁴

Osa asukkaista arveli vanhan talon olevan liikuntarajoitteisille hankala asunto. Kaikki haastatellut asukkaat olivat yhtä mieltä siitä, että vanhassa puutalossa asuminen edellyttää asukkaalta omatoimisuutta, kädentaitoja ja jatkuvaa sitoutumista ja rohkeutta rakennusten korjaamiseen ja kunnossapitoon.

---

⁸³ KMLA, Vm2a, 27.7.2006

⁸⁴ KMLA, Un1b, 28.8.2006

” Kyl tää vaatii sil taval enemmän, et kyl täytyy olla enemmän osaamista ja harrastuneisuutta, et uskaltaa tehdä. Ei tääl voi jokaseen juttuun kutsuu ammattimestä, siinähan tulis konkurssi välittömästi. Et kaikki asiat tehdään pääasias niinku itse. ---Se vaatii uskallusta, ---Monel nykyajan ihmisel ei yksin kertesesti ole sellasii taitoja. ” ⁸⁵

Vanhan suojellun talon ylläpito vaatii jatkuvaa huolenpitoa ja kunnostamista.

Kuva: Hannele Taipale 2007

Suojellussa talossa asumista luonnehdittiin elämäntavaksi, joka sitoo kokonaisvaltaisesti. Vanhan talon ylläpito edellyttää asukkaalta joustavaa asennetta arkipäivän pieniin vastoinkäymisiin. Tällöin talon asukkaan täytyy olla kekseliäs. Hirsirunkoisen talon rakenne on hengittävä, mistä johtuen niissä on talvisin viileä huoneilma ja kylmät lattiat.

---

⁸⁵ KMLA, Um1d, 7.12.2006

” Talvisin on sitte tietysti vähän kylmät lattiat, mut pistetään villasukat jalkaan ja töppöset. ” ⁸⁶

Asukkaat varautuvat talviajan kylmyyteen lämpimillä asusteilla ja torjuvat kylmyyttä lämmittämällä uuneja. Kaikki haastatellut olivat myös yhtä mieltä siitä, että lämmönsäätely on miellyttävää, kun käytettävissä on puulämmitysmahdollisuus. Hirsirunkoisen rakennuksen hyvästä ilmanvaihdosta on myös iloa, sillä se parantaa huoneilman laatua:

” Tääl on hyvä olla kesät talvet. Ja ihana nukkua. ” ⁸⁷

Vanhan talon asukkaan on tehtävä kompromisseja ja tutustuttava taloon, kuten eräs asukas kuvailee:

” Tämmönen vanha puutalo on vähän sellanen, et sen kans täytyy tulla sinuiks, et siin täytys ens vähän aikaa olla vaan ja kattella. Elää sen kanssa. ” ⁸⁸

4.1.1 Asukkaan suhde talon historiaan

” Me ollaan vaan todistamassa tätä jatkumoa. ---Se täytyy ymmärtää, et osaa--- arvostaa sitä, et historia on siin mieles tärkeä--- ilman tätä historiaa ei tietyst olis tätä nykyisyyttä--- Et, se [historia] on säilyny tääl Vanhas Raumas niin hyvin ja se on aika ainutlaatunen kokemus ja et voi--- itte asuu tääl, nii ei sitä voi mitenkään aliarvioida. ”

⁸⁹

---

⁸⁶ KMLA, Un1b, 28.8.2006

⁸⁷ KMLA, Un1b, 28.8.06

⁸⁸ KMLA, Um1d, 7.12.06

⁸⁹ KMLA, Um1d, 7.12.06

Haastattelusitaatti ilmentää asukkaan historioivaa identiteettityötä. Historiatietoinen asukas kokee olevansa osallinen paikan historiallisesta jatkumosta. Hän ihailee ja kunnioittaa menneisyyden jälkiä omassa talossaan ja asuinympäristössään ja haluaa vaalia niitä. Hän on mielestään etuoikeutettu, kun saa asua historiallisessa Vanhassa Raumassa ja jättää omankin jälkensä suojeltuun taloon.

Historiatietoisuus on käsitys siitä, miten mennyt, nykyhetki ja tulevaisuus liittyvät toisiinsa. Se määrittää myös millä tavalla menneisyys esitetään ja miten sitä toisinnetaan nykyhetkessä. Historiatietoisuus muuttuu sen mukaan, mitä ihmiset haluavat tietää menneisyydestään ja millaisia menneisyyden todisteita he haluavat säilyttää. Historiatietoisuuden sanelemat kertomukset ja tarinat tuottavat historiakuva, joka ilmentää jonkin menneisyyteen sijoittuvan asian merkitystä nykyhetkessä.⁹⁰

Rakennusperinnön vaalimisen kannalta historiatietoisuus on keskeinen käsite, sillä se edistää asuinalueisiin sitoutumista ja paikallisidentiteetin muotoutumista. Autenttinen historiallinen ympäristö vetoaa ihmisen tunteisiin, koska siinä on läsnä ajallisesti syvälle kerrostunut menneisyyden sukupolvien mittainen eletyn elämän jälki. Tämä synnyttää historiallisessa ympäristössä liikkujalle pysyvyyden ja jatkuvuuden tunteen sekä kokemuksen juurille paluusta, aitoudesta ja alkuperäisyydestä. Kulttuuriympäristössä vaihtelevien aikakausien kerrostuneisuus vahvistaa myös alueen paikallisidentiteettiä ja imagoa ja erottaa sen muusta maailmasta. Mikäli kulttuuriympäristön säilymisen edellytyksenä ajatellaan olevan sen luonteva käyttö ja jatkuva hoito, on ympäristön todellisten käyttäjien eli asukkaiden oltava lähtökohtaisesti halukkaita näiden tehtävien toteuttamiseen ja koettava osallisuutta ympäristöön⁹¹. Tällöin historiatietoisuudesta syntyvän paikallisidentiteetin tukeminen on sitoutumisprosessissa ensiarvoisen tärkeää. Alueen asukkaiden kokemaa yhteisöllisyyttä ja paikkaan kiinnittymistä voidaan pitää rakennusperinnön säilymisen kannalta jatkuvana pääomana, joka takaa suojelun tulevaisuudessakin.⁹²

---

⁹⁰ Kivilaakso 2017, 179.

⁹¹ Aura Kivilaakso totesi tämän tutkiessaan Helsingin Puu-Käpylän asukkaiden osallisuutta alueen suojeluprosessissa. Myös Eeva Karhunen on tehnyt samantapaisia havaintoja tutkiessaan Porin kuudennen osan asukkaiden kokemuksia suojelusta.

⁹² Kivilaakso 2017, 180-181.

Kulttuuriperinnön käsite liittyy yhteisöllisyyden, identiteetin ja osallisuuden käsitteisiin. Kulttuuriperintöyhteisön tärkeäksi kokeman rakennusperinnön historiallisen arvon tunnustaminen ja rakennusten suojeleminen on kulttuuriperintöprosessin tulosta. Kulttuuriperintöprosessissa yhteisen kulttuuriperinnön jakava kulttuuriperintöyhteisö muodostaa tulkintoja menneisyydestä ja antaa valitsemalleen kohteelle uuden tehtävän kulttuuriperintönsä edustajana, jolloin sen alkuperäinen merkitys muuttuu. Kun valituille menneisyyden jäänteille tuotetaan historiaa, niistä tulee paikallisen, alueellisen, kansallisen tai globaalin ryhmän tai yhteisön identiteettityön välineitä ⁹³. Kivilaakso huomauttaa, että museoesineen ja suojellun rakennuksen kulttuuriperintöprosessit ovat erilaiset, koska rakennuksen tulee pysyä jatkuvassa käytössä ja sitä pitää voida korjata ja kehittää, vaikkakin menetelmiksi valitaan rakennuksen luonnetta säilyttävät ja sen erityispiirteitä kunnioittavat korjausmenetelmät ⁹⁴. Jos kulttuuriperintöä edustavaksi ilmiöksi valikoituu yksittäinen rakennus tai kokonainen rakennettu miljö, se saa uudeksi tehtäväkseen toimia yhteisön historian todisteena, ylläpitää ajallisen jatkumon kokemusta ja vahvistaa kulttuuriperintöyhteisön historiallista yhteenkuuluvuutta. Myös historioidun kiinteistön tai muun kohteen taloudellinen arvo saattaa kasvaa, kun se luokitellaan historiallisesti arvokkaaksi. Vaikka kulttuuriperintöarvojen voidaan katsoa olevan yleismaailmallisia, kulttuuriperintöprosessit tapahtuvat paikallisessa kontekstissa ja kulttuuriperintöinstituutiot ovat kansallisia. ⁹⁵

Anna Sivula nimittää kulttuuriperintöyhteisön ulkoista kommunikaatiota imagotyöksi ja sisäistä kommunikaatiota identiteettityöksi ⁹⁶. Hän on soveltanut Friedrich Nietzschen jaottelua monumentaaliseen, antikvaariseen ja kriittiseen historian käyttötapaan analysoidessaan historian käyttöä identiteetti- ja imagotyössä. Historian monumentaalinen käyttö tarkoittaa historiasta inspiroitumista ja historiallisten esimerkkien hyödyntämistä. Antikvaarinen käyttö on luonteeltaan jatkuvaa ja johonkin kuulumisen kokemusten etsintää. Kriittinen historian käyttö puolestaan merkitsee menneisyyden jälkien arvottamista ja osan niistä valitsemista suojeltaviksi, säilytettäväksi ja siirrettäväksi eteenpäin

---

⁹³ Anna Sivula on tarkastellut paikallishistoriallista identiteettityötä ja kulttuuriperintöprosessia johtamiensa tilaushistoria hankkeiden ohessa. Ks. Sivula: *Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina. Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua*. Kulttuuripoliitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015. Kulttuuripoliitiikan tutkimuksen seura ry., Helsinki 2015.

⁹⁴ Kivilaakso 2017, 192.

⁹⁵ Sivula 2015, 57.

⁹⁶ Sivula 2015, 58.

tuleville sukupolville. On huomioitava, että osan perinnöstä annetaan myös tarkoituksellisesti hävitä ja unohtua.⁹⁷

Sivulan mukaan monumentalisoiva identiteettityö tarkoittaa siis kulttuuriperintöyhteisölle merkityksellisten historiallisten todisteiden ja symbolien valitsemista, tuottamista, suojelemista, säilyttämistä ja arvottamista. Omaksuva identiteettityö luo edellytykset historiatietoisin subjektin syntymiselle. Historiatietoinen subjekti tarkoittaa tässä suojelukohteen asukasta. Omaksuminen kohdistuu menneisyyden jälkeen tai symboliin, tässä tapauksessa suojeltuun taloon ja sen historialliseen ympäristöön. Omaksuvalla identiteettityöllä suojellun talon asukas vahvistaa osallisuuskokemusta taloonsa ja historialliseen asuinympäristöönsä. Omaksuva identiteettityö voi näyttää muutosvastarinnalta siinä tapauksessa, jos esimerkiksi purku-uhan alla oleva rakennus halutaan säilyttää. Jotta voitaisiin ymmärtää kulttuuriperintöprosessia paremmin, olisi syytä kiinnittää huomiota nimenomaan omaksuvaan identiteettityöhön. Historioiva identiteettityö puolestaan vahvistaa suojelukohteen asukkaan käsitystä itsestään historiallisen ympäristön ja talonsa menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumolla. Historioivan identiteettityön tuloksena syntyy lopulta historiatietoinen subjekti. Sivula korostaa, että kulttuuriperintöprosessi edellyttää jatkuvaa historioivaa, monumentalisoivaa ja omaksuvaa identiteettityötä.⁹⁸

Kaikki haastattelemani Vanhan Rauman asukkaat olivat kiinnostuneita talonsa historiasta. He olivat saaneet tietoa talonsa vaiheista vintistä löytyneistä talokirjoista ja valokuvista, oikeuspöytäkirjoista, historiankirjoista sekä museon arkistoista. Muistitieto tuli kyseeseen, mikäli tontti tai talo oli pitkään ollut saman suvun omistuksessa. Parhaimmillaan tässä otannassa talo oli ollut neljän sukupolven ajan saman suvun hallussa ja nykyinen asukas oli jopa syntynyt kotitalossaan. 1920-luvulla syntynyt asukas muistelee omistussuhteita ajassa taaksepäin:

---

⁹⁷ Sivula 2015, 59.

⁹⁸ Sivula 2015, 66-67.

” Tämä on oikeastas isoäitini koti ollut. Ja se on ollu joskus kahdeksantoistsataaluvul.”

99

Kaikki haastatellut olivat säilyttäneet kotinsa jo olemassa olevaa vanhaa sisustusta tai kiinnostuneet antiikkihuonekaluista ja vanhojen esineiden keräilystä. Osa oli sisustanut asuntojaan vanhoja tyylikausia mukaillen ja kunnostaneet taloaan vanhaa kunnioittaen. Historia ja menneiden sukupolvien elämä ovat jättäneet konkreettisia jälkiä taloihin. Sen saattoi havaita esimerkiksi ikkunoista, jotka talon nykyinen asukas halusi säilyttää sellaisenaan kunnioittaakseen aikaisemman asukkaan muistoa:

*” Ikkunan muodot --- pihan puolella on kuusruutuset ikkunat, ku oli niin laiska ja köyhä isäntä, että vaan kadunpuolelta vaihto T:n muutoseks ikkunat. Ne oli muodikkaita siinä 1800-1900-luvun taittees, mutta pihan puolella ei raaskittu tehdä näin. --- Me ajateltiin, et jos näin on joskus päässy käymään niin näin saa jatkua. ”*¹⁰⁰

Kukaan haastatelluista ei silti halunnut kokea asuvansa museossa. Tällä he tarkoittivat sitä, ettei vanhassa talossa asuminen saanut rajoittaa nykyaikaista elämäntapaa. On ymmärrettävää, että jatkuva historian läsnäolon tiedostaminen hämärtyy, kun asukkaan jokapäiväinen elämä ja tavanomaiset arkirutiinit tapahtuvat talossa. Vanhan Rauman taloissa eletään nykyhetkeä ja alueen museoitumista pyritään ehkäisemään. Talon kunnossapito ei tarkoita vain ylevien periaatteiden noudattamista ja kulttuuriperinnön vaalimista. Suojelukohteen asukas kunnostaa taloaan ensisijaisesti siksi, että siinä voisi asua ja elää.

---

⁹⁹ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

¹⁰⁰ KMLA, Um1b, 28.8.2006

4.2. Kokemuksia rakennuksen suojelemisesta

Vanha Rauma sai suojelukaavan vuonna 1981. Perusteena on esitetty, että Vanha Rauma on pohjoismaalaisittain ainutlaatuisen hyvin säilynyt puukaupunkialue, jolla on alkuperäisenä keskiajalta asti säilynyt asemakaava. Kun suojelukaava astui voimaan ja taloja peruskorjattiin, alueen kiinteistöjen hinnat nousivat nopeasti. Ymmärrys alueen arvosta kasvoi. Rakennusten huoltaminen valvotusti tiesi myös lisäkustannuksia alueen asukkaille. Osa alueen vanhoista asukkaista koki tilanteen ristiriitaiseksi. He olivat tottuneet kunnostamaan talojaan oman makunsa mukaan. Viranomaisten ohjeet koettiin ulkopuolisen tunkeiluna. Kaikki haastattelemani asukkaat olivat kuitenkin noudattaneet viranomaisten määräyksiä, vaikka se toisille tarkoittikin omista suunnitelmista luopumista. Aina määräyksiä ei kuitenkaan noudateta. Asukkaat tiesivät kertoa mm. luvottomasti rakennetuista saunoista, huonosti hoidetusta pihasta, väärin maalatuista rakenteista. Näissä tapauksissa he myös kertoivat viranomaisen olevan tietoinen rikkeistä.

4.2.1 Mitä suojellaan ja miksi?

*” En mä tied mitä mä halu säilyttää, ku täs ei saa tehdä mittä sellasi perustellissi muutoksi. Tuaki o säilytettävä, vaik se o ni huanokuntone tua ulkorakennus. ”*¹⁰¹

Iläkkään asukkaan vastaus kysymykseeni mitä suojellaan ja miksi kuvastaa hänen epävarmuuttaan siitä millaisia muutoksia hän saa tehdä talossaan. Hän pitää ristiriitaisena esimerkiksi sitä, että hänen täytyy säilyttää huonokuntoista ulkorakennusta pihassaan. Rakennussuojeluasioista hän tiedustelee luottavaisesti suojeluviranomaisilta, jos jotakin pitää korjata. Hän on huomannut, että alue on muuttunut rauhallisemmaksi, kun taloja on kunnostettu:

---

¹⁰¹ KMLA, Vn3a, 17.8.06

” Tämä on hyvä paikka asuu. Tässä on ympärillä rauhallisia ihmisiä. Tossa (viereinen talo) asu ennen vähän sellast holtitont porukkaa, jotka ryyppäs ja jopa meiänki ovel kolkuteltiin. ---Siin oli enne huonokuntossii huoneit--- Ny siin on kunnostettu ja korjattu ja siin asuu siistei asukkait ” ¹⁰²

1980-luvun alussa suojeltuun Vanhaan Raumaan muuttanut asukas on perehtyneempi suojelukäytäntöihin:

” Tässä tapauksessa, kun kokonaisuutta säilytetään, se tarkoittaa sitä, että ulospäin näkyvää ei saa muuttaa. Mutta talon täytyy elää, että voi asua. Sisätiloissakaan ei kuitenkaan saa tehdä mitä vaan. Rakennusvalvonta valvoo. Asumiseen kuuluvat asiat saa tehdä. ” ¹⁰³

Rakennussuojelu oli 1980-luvulla uutta Vanhassa Raumassa ja osa taloista oli vielä silloin kunnostamattomia. Eräs asukas kertoo tuolta ajalta havainnoistaan, kulkiessaan huonokuntoisen talon ohi:

”Aamulla kun lähdin töihin ja kuljin rakennuksen ohi, yhdestä ovesta juoksivat kulkukissat ulos, toisesta ryömivät puliukot ja kolmannesta pyrähti parvi puluja. ” ¹⁰⁴

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan vastuu kulttuuriympäristön tulevaisuuden turvaamisesta kuuluu kaikille. Yleisin tapa suojella rakennuksia on ns. kaavasuojelu, joka perustuu Maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999). Kaavoitus luo perusedellytykset ympäristön rakentumiselle ja hoidolle. Kaavoitukseen sovitetaan kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita ja sen yhteydessä yhteisöillä on mahdollisuus vaikuttaa lähialueidensa kehitykseen. Viime kädessä vastuu rakennuksista ja ympäristön ylläpidosta kuluu niiden omistajille. ¹⁰⁵ Laki rakennusperinnön suojelemisesta

---

¹⁰² KMLA, Vn3a, 17.8.06

¹⁰³ KMLA, Um2c, 27.7. 2006

¹⁰⁴ KMLA, Un2c, 27.7. 2006

¹⁰⁵ Ympäristöministeriö 2018, http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_keinot, luettu 29.5.2018

(498/2010) mahdollistaa myös rakennuksen kiinteän sisustuksen suojelun. Lain tavoitteena on rakennetun kulttuuriympäristön ajallisen ja alueellisen monimuotoisuuden turvaaminen, sen ominaisluonteen ja erityispiirteiden vaaliminen ja kulttuurisesti kestävä hoidon ja käytön edistäminen. Suojellun rakennuksen omistajalle voidaan lain nojalla myöntää myös avustusta hoitoa ja kunnossapitoa varten.¹⁰⁶

Rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon määrittelee Museovirasto. Tietoa rakennusperintökohteen suojelua varten tuotetaan inventoinneilla. Se tarkoittaa raportointia rakennetun ympäristön nykytilasta ja siihen johtaneen kehityshistorian analyysia. Tarvittaessa tehdään myös tarkempi rakennushistoriaselvitys, josta saatua tietoa hyödynnetään rakennuksen korjaamisessa, käyttötarkoituksen muutoksessa tai suojelutavoitteiden ja arvon määrittelyssä. Suojelukohteen kulttuurihistorialliset ja rakennustaiteelliset arvot on otettava huomioon korjaustöissä. Tämä ehkäisee rakennuksen vaurioitumista ja suurempien korjauksien tarvetta tulevaisuudessa. Näin suojellun rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.¹⁰⁷

Kulttuuriympäristön arvojen määrittelyä ja kansalaisten osallistamista ohjaa nykyään Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ympäristöministeriön johdolla kehitetty kulttuuriympäristöstrategia (2014-2020). Strategian tavoitteena on hyvin hoidettu, omaleimainen ja eri aikakausien kerrostumista muodostuva kulttuuriympäristö, joka lisää hyvinvointia ja alueen elinvoimaisuutta ja jonka hyväksi ihmiset aktiivisesti toimivat. Sen mukaan kulttuuriympäristö on yhteisön ja ihmisten muistin ja identiteetin perusta, johon sisältyy merkittäviä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia arvoja. Siten kulttuuriympäristön suunnitelmallinen hyvä hoito ja vaaliminen tuleville polville on kestävä kehitystä, josta koituu hyötyä tulevaisuudessakin.¹⁰⁸ Eeva Karhusen mukaan asukkaiden tiedonsaannin kannalta keskeisessä asemassa ovat paikalliset kulttuuriympäristöohjelmat, kuten esimerkiksi Lounais-Suomen ympäristöstrategia, jonka piiriin myös Vanha Rauma kuuluu. Hän näkee kulttuuriympäristöohjelmien positiivisena puolena sen, että ne ovat tavoitteiltaan ja esitystavaltaan joustavia ja ne

---

¹⁰⁶ Ympäristöministeriö 2018, http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakennussuojelua_ja_maisemansuojelua_koskeva_lainsaadanto, luettu 29.5.2018.

¹⁰⁷ Museovirasto 2018, <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto>, luettu 29.5.2018

¹⁰⁸ Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 6-7.

voidaan suunnata paikallisesti kiinnostaviin teemoihin. Ohjelmien ongelmana hän pitää sitä, että niillä ei sellaisenaan ole juridista vaikuttavuutta.¹⁰⁹

Kulttuuriympäristön osa-alueet kuuluvat eri hallinnonalojen piiriin, kunkin niistä päätöksentekoa säätelevät omat lait ja säädökset. Karhunen on havainnut, että yhteistä kaikkien osa-alueiden hallinnoinnille on se, että ne perustuvat oman rajatun alueen asiantuntijuuteen, mutta eri osatekijöiden pohjalta koottu asiantuntijatieto saattaa olla keskenään vertailukelvotonta. Kaavoituksessa nämä eri osa-alueiden arvotekijät on kuitenkin sovittava yhteen käytännössä, mutta lopputuloksena syntynyt arvotuskokonaisuus ei Karhusen mielestä välttämättä kohtaa suunnittelualueen asukkaiden kokemusta. Hän painottaa, että asukkaiden arkielämässä oman asuinalueen merkitys liittyy enemmän kodin käsitteeseen, kuin etäiseen kulttuuriympäristö nimitykseen.¹¹⁰

Karhusen mukaan suojellun rakennusperintökohteen asukkailla on hallussaan kokemusperäistä tai tradition välittämää tietoa paikkojen merkityksistä ja käytöistä. Tätä kokemusperäistä tietoa kutsutaan osallistiedoksi. Osallisuuden käsitettä Karhunen pitää kuitenkin ongelmallisena, koska lain mukaan osallisia alueeseen eivät ole pelkästään omistajat. Karhunen esittää, että Maankäyttö- ja rakennuslakia voisi tulkita siten, että kaikkia osallisiksi itsensä tuntevia tulisi kuulla kaavaprosessin aikana, mutta toteaa tämän toteutuksen olevan käytännössä hankalaa. Asukkaat voivat hänen mukaansa osallistua suunnitteluun toistaiseksi vain vallitsevan asiantuntijuuden eli kulttuuriperinnön auktorisoidun diskurssin ehdoilla. Tällöin osallistuminen rajautuu asukkaan kannalta vain tiedotustilaisuuksiin ja valmiina esitettyjen suunnitelmien kommentointiin. Asukkaiden ja viranomaisten välinen vuoropuhelu jää vähäiseksi. Tähän vaikuttaa myös se, ettei asukkailla välttämättä ole edellytyksiä osallistua keskusteluun, joka vaatisi asiantuntijoiden ammattikielen hallintaa ja argumentaatiokykyä. Osapuolilta puuttuu siis yhteinen kieli. Siksi suojelun tavoitteet saattavat jäädä osalle asukkaista epäselviksi.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Karhunen 2014, 234.

¹¹⁰ Karhunen 2014, 234.

¹¹¹ Karhunen 2014, 234-237.

Aura Kivilaakson mielestä suojelua ja elämää suojelukohteessa ei tulisi asettaa vastakkain, vaan sen sijaan tulisi etsiä ratkaisua, jossa ympäristö palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla sekä ympäristön käyttäjiä että kulttuuriperinnön henkisiä omistajia. Tutkimuksessaan hän on havainnut, että asiantuntijoiden ja asukkaiden ajatukset rakennusperinnön arvoista voivat olla samankaltaisia, mutta asiantuntijoiden olisi opittava puhumaan rakennusperinnöstä ja sen arvoista yleistajuisesti. Tällä hän tarkoittaa, että asiantuntijoiden tulisi puheessaan kiinnittää huomiota enemmän siihen, mikä on asukkaiden mielestä tärkeää ja ymmärrettävää, sillä rakennus on asukkaille sekä merkitysten paikka että asumisen tarpeita palveleva objekti. Kivilaakso kehottaa asiantuntijoita kertomaan suojelun tarkoitusperistä ihmisläheisesti suurelle yleisölle aina tilaisuuden tullen, sillä tavoitteena on ennen kaikkea elinvoimainen, ihmisten käytössä pysyvä historiallinen ympäristö. Suojelulla pyritään siis takaamaan alueen elinvoimainen jatkuvuus vaalien samalla sen historiallisia piirteitä, mutta suojeltuja rakennuksia on voitava myös uudistaa tarpeen mukaan siten, että ne palvelevat ajanmukaisina koteina asukkaitaan.¹¹²

Rakennusperinnön arvoista viestiessään asiantuntijan tulisi Kivilaakson mielestä huomioida myös subjektiiviset näkökannat, esimerkiksi ajan mukaan vaihtuvat kauneuskäsitykset, joihin liittyy myönteisiä ja kielteisiä latauksia.

Asiantuntijaviestinnässä rakennuksista puhutaan itseisarvoisina objekteina, mutta asukkaiden suhde niihin on kuitenkin pääasiassa välineellinen, koska he elävät niissä päivittäistä elämäänsä. Kivilaakson mukaan myös alkuperäisyyden käsite on rakennusperintöön liittyvänä arvona maallikoille hankala, koska siihen liittyy myös epätäydellisyyden ja ajan patinan hyväksyminen. Alkuperäisyyden arvo voi hänen mukaansa tuntua suojelukohteen asukkaista pelottavalta, koska siihen liittyy myös rakennusperinnön suojelun vallankäyttö ja määräysvalta. Kivilaakso on Eeva Karhusen ja Sanna Lillbroända-Annalan tavoin päätenyt siihen johtopäätökseen, että asukkaiden on helpompi hahmottaa aineellinen kulttuuriperintö arvokkaana sen ilmentämien aineettomien merkitysten kautta. Tällöin vanhan säilyttämistä uudella korvaamisen sijaan tulisi pystyä perustelemaan asukasystävällisen toiminnallisuuden kannalta. Samoin kohteen autenttisuudesta pitäisi Kivilaakson mielestä puhua suurelle yleisölle helposti

---

¹¹² Kivilaakso 2017, 219-221.

ymmärrettävällä tavalla käyttämällä esimerkiksi käsitteitä 'elävyys' ja 'paikan henki'.

113

4.2.2 Vuorovaikutus suojeluviranomaisten kanssa

Eeva Karhusen mielestä vuorovaikutteisen suunnittelun lähtökohdaksi tulisi ottaa ajatus, että yhden yhtenäisen paikkaa koskevan tulkinnan sijaan on olemassa monenlaisia todellisuuksia, koska asukkaiden tulkinnat paikasta eroavat toisistaan ja viranomaisnäkökulmasta. Asukkaiden saaminen mukaan arvottamisprosessiin olisi hänen mukaansa myös tärkeää, siitäkin huolimatta, että aivan kaikkien osallistaminen ei välttämättä onnistuisi. Kulttuurisesti kestävän rakennussuojelun toteutumisen ongelmana hän pitää sitä, että osapuolten välisen vuorovaikutuksen jäädessä vajaaksi kaavoitusprosessissa yhteisölliset arvot jäävät tunnistamatta. Syy tähän on tiedotustilaisuuksien viranomaislähtöinen luonne ja viestinnässä käytetyt vaikeaselkoiset hallinnolliset termit, jotka ovat kaukana asukkaiden kokemusmaailmasta. Asukkaiden hallussa oleva kokemusperäinen niin sanottu hiljainen tieto jää käyttämättä. Maankäyttö- ja rakennuslaki kuitenkin edellyttää viranomaisten ja asukkaiden välistä dialogia, joka Karhusen mukaan mahdollistaisi kulttuuriympäristön uudenlaisen ymmärtämisen. Nykytilanteessa kuitenkin rakennetun kulttuuriperinnön arvotuksessa on keskitytty vain visuaalisiin tekijöihin ja aineelliseen perintöön, jonka määrittelyssä ei edes tarvita asukkaiden kokemusperäistä tietoa.¹¹⁴

Karhunen kuvaa viranomaisten tapaa arvottaa rakennuksia kartesiolaiseksi näkökulmaksi, jonka mukaan maailma muodostuu mitattavissa olevista objekteista. Näin ollen sekä arvottamisessa että sen pohjana olevassa rakennusinventoinnissa, painottuvat mitattavissa olevat asiat, kuten rakennuksen ikä, ulkoasu, rakenne ja materiaali. Hänen mielestään rakennusinventoinnissa talot erotetaan yhteisöllisestä arvoperustasta irrallisiksi objekteiksi, eli pelkiksi rakennustutkimuksen kohteiksi, jotka

---

¹¹³ Kivilaakso 2017, 223-226.

¹¹⁴ Karhunen 2014, 239-241.

voidaan määritellä kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi. Huomioimatta jää tällöin talon asukkaiden antamat erityiset merkitykset, jotka tekevät rakennuksesta ainutlaatuisen.¹¹⁵

Kivilaakso yhtyy Karhusen mielipiteeseen, että kulttuuriperinnön määrittelyssä pitäisi aina olla osallisena myös ne tavalliset ihmiset, jotka jakavat kulttuuriperinnön henkisen omistajuuden, mutta muistuttaa, että suojelutoiminta on juridista toimintaa ja siksi valtaa käyttää aina viranomainen tai muu asiantuntija. Hänen mukaansa autoritäärisyydestä ei voi kokonaan luopua silloin, kun juridista rakennussuojelutoimintaa tarkastellaan kulttuuriperintöprosessin näkökulmasta. Suojelupäätöksen tekee joka tapauksessa aina päättävässä asemassa oleva viranomainen ja päätös perustuu arvotukseen, johon tarvitaan asiantuntijuutta. Hän täsmentää, että asiantuntijuuden käsite on laajentunut viime vuosikymmenten aikana ja asiantuntijuus on monialaista. Asiantuntija voi olla koulutukseltaan esimerkiksi arkkitehti, konservaattori, historioitsija tai kulttuurintutkija. Siten asiantuntijuus muodostuu myös kulttuuriperintöön liittyvien subjektiivisten merkitysten ymmärtämisestä sekä valta-asetelmien tiedostamisesta.¹¹⁶

Kivilaakson mukaan ammatilliseen kulttuuriympäristön asiantuntijuuteen kuuluu juridisten ja hallinnollisten sääntöjen ja normien tuntemus, mutta samalla niiden rajallisuuden tiedostaminen. Kivilaakso nostaa esille avoimen asiantuntijuuden, joka tarkoittaa oman asiantuntijuuden rajojen tiedostamista, tavallisten ihmisten kokemuseräisen tiedon potentiaalin tunnustamista ja sen hyväksymistä, että asiantuntijuutta on asiantuntijayhteisön ulkopuolellakin. Hänen mukaansa avoin asiantuntijuus voi lisätä ihmisten kiinnostusta ympäristöään kohtaan ja muuttaa päätöksentekoprosesseja avoimemmiksi, mutta samalla myös ennakkoluulot asiantuntijatyön tarkoitusta ja virallista tietoa kohtaan saattavat lisääntyä.¹¹⁷

Puu-Käpylän suojeluprosessista käytyä mediakeskustelua tutkiessaan Kivilaakso havaitsi, että myös keskusteluun osallistuneet asiantuntijat painottivat julkisuudessa rakennusperinnön aineettomia merkityksiä, jotka olivat tärkeitä asukkaille ja paikan

---

¹¹⁵ Karhunen 2014, 246.

¹¹⁶ Kivilaakso 2017, 194-195.

¹¹⁷ Kivilaakso 2017, 195-197.

identiteetille. Hän näkee keskeisimmäksi asukkaita ja asiantuntijoiden välisiä näkemyksiä yhdistäväksi tekijäksi paikan hengen. Sillä hän tarkoittaa rakennuksia, jotka tukevat paikan identiteettiä ja jotka yleisen kokemuksen mukaan lunastavat paikkansa sen osana sekä paikan tarinasta kertovia menneisyyden tulkintoja. Kivilaakso toteaa, että keskeiseen asemaan nousevat kulttuuriperintöyhteisön jakamat paikkaan kietoutuneet tarinat, jotka kulttuuriperintöyhteisö jakaa. Näin hän päätyy samaan päätelmään kuin Eeva Karhunen omassa tutkimuksessaan.¹¹⁸

Kivilaakso esittää, että rakennusperinnön asiantuntijoiden tulee kyetä kommunikoimaan kolmella erilaisella kielellä: 1) sillä totutulla kielellä, jota käytetään kollegoiden ja muiden viranomaisten kesken, 2) sillä, jota puhutaan suurelle yleisölle ja medialle sekä 3) poliitikkojen kielellä. Hän korostaa, että puhujan täytyy ymmärtää viestin vastaanottajan tavat ja tarve vastaanottaa tietoa. Tärkeää hänen mukaansa on tiedostaa kohderyhmä ja valita kerrontatapa sen mukaan. Kiinnostava kerronta sisältää hänen mukaansa tulkintaa ja perusteluja, ymmärrettävää tekstiä ja havainnollistavia esimerkkejä. Kivilaakso muistuttaa, että kerronnan on pysyttävä lujasti faktapohjaisena ja epävarmuutta tulee välttää, sillä se heikentää asiantuntijan uskottavuutta.¹¹⁹ Vaikuttavan asiantuntijan tulee sitouttaa osalliset asiaansa ja toimia siten, että ihmisten luottamus tätä kohtaan paranee.¹²⁰

Rakennussuojelun valvontaan haastatellut Vanhan Rauman asukkaat suhtautuivat vaihtelevasti. Enemmistön mielestä neuvonta korjausasioissa oli hyvä asia ja toi varmuutta päätöksentekoon. Joukossa oli kuitenkin myös pettymyksiä kokeneita. Rakennussuojeluun liittyviä määräyksiä oli tunnetasolla sitä vaikeampi käsitellä, mitä kauemmin talossa oli asuttu. Tämän suppean haastatteluotannon perusteella on kuitenkin mahdotonta tehdä yleistystä siitä, mikä suhtautuminen rakennussuojeluun ja sitä valvoviin viranomaisiin todellisuudessa yleisellä tasolla on. Seuraavaksi esitän muutamia mielipiteitä siitä, miten vuorovaikutus suojeluviranomaisten kanssa koettiin.

---

¹¹⁸ Kivilaakso 2017, 201-202.

¹¹⁹ Kivilaakso 2017, 233.

¹²⁰ Kivilaakso 2017, 237.

” Mä en oo oikken hyväksynyt tätä--- Tätä yks arkkitehti kävi kattomas näit meidän ikkunoitten karmilautoi. Me oltas muutettu niit hiukan siin remontin yhteydes hienommaks, et vähä koristeellisemmaks mitä ne ny ovat. Nii meil kaks-kol viikkoo seisos se homma tosa ulkon ja me ei saattu sitä muuttaa. Ja tämä on keskustontti, tätä ei näy kadul! Ni kukkaa ei sitä olis tietäny. ” ¹²¹

Talon omistaja on pahoillaan, kun suunnitelmat kauniimmista ikkunoista kariutuivat. Hän ei ymmärrä, miksi ne piti säilyttää entisenlaisina, kun ne eivät joka tapauksessa olisi näkyneet kadulle. Ärtymystä lisäsi asian käsittelyn aiheuttama viivästys korjaustöissä.

Asukkaat olivat kokeneet kanssakäymisen olleen ennen 1990-lukua joustavampaa, silloin muutoksista oli enemmän varaa keskustella.

” Semmosta vuoropuheluahan se on etupäässä. --- Nykyään siitähän ollaan tarkempia... Elikä rakennus-suojelu on tiukentunu aika paljon ---90-luvun alusta lähtien sanotaan niin. ” ¹²²

Asukkaan havaintojen mukaan rakennussuojelun linja tiukentui siis viimeistään silloin, kun Vanha Rauma valittiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi.

Asukkaat olivat huomanneet, että asioista kannattaa ottaa myös itse selvää ja viedä sinnikkäästi läpi hyvin perusteltuja muutoshankkeita.

” Joku voi sanoa statuksensa varjolla, et vain minun makuni on oikea maku. ---Helpost häviää, jos ei oo sinnikäs ja jaksaa hakea esimerkiks museovirastost sellas lausuntoa, et tää on ihan hyvä väri ja oikeaoppinen. --- Et kaikkihan ei varmaan viitti. ” ¹²³

---

¹²¹ KMLA, Vm2a, 27.7.2006

¹²² KMLA, Um1b, 28.8.2006

¹²³ KMLA, Un1d, 7.12.06

Valtaosa haastattelemistani asukkaista oli kuitenkin tyytyväisiä neuvontatoimintaan.

*” Saa asiantuntija-apua ilmaiseksi. ---Et semmonen niinku tuki ja turva. --- ”*¹²⁴

Paikalliset viranomaiset saivat enimmäkseen kiitosta työstään, jota asukkaat pitivät tärkeänä. Kaikki haastateltavat toivoivat kuitenkin parannusta edunvalvontaan. Puolet haastateltavista oli kokenut asemansa epätasa-arvoiseksi, kun kysyin heiltä korjaustöihin myönnettävistä taloudellisista avustuksista. Avustusten hakeminen saattaa tuntua myös vaikealta ja kielteinen avustuspäätös on pettymys, kuten erään asukkaan tokaisu antaa ymmärtää:

*”Se on niinku semmost turhauttavaa papersottaa.”*¹²⁵

4.2.3 Asuminen maailmanperintökohteessa

Jälkiteollisen ajan postmoderni kulutuskulttuuri on synnyttänyt elämisyhteiskunnan, jossa erilaisia elämäntyyplejä saatetaan kokeilla ja vaihtaa. Elämisyhteiskunnassa valitsijalla on keskeinen asema. Asuntoaan valitsevat kiinnittävät nykyisin huomiota myös ympäristöarvoihin. Asumisen arvostus ei tällöin riipu yksinomaan asunnon ominaisuuksista vaan myös paikan vahvuuksista. Asuinalueen markkinointi pohjautuu tunnetason merkityksiin.¹²⁶ Korkeasti kouluttautuneet ja hyvätuloiset kuluttavat elämyspalveluita muita enemmän. Asumisessa tärkeitä ja huomioitavia seikkoja ovat rakentamisen tapa ja käytetyt materiaalit sekä ympäristötekijöiden merkitys. Asunnonvälittäjät markkinoivat asuinpaikkaa tavaramerkkinä.¹²⁷

---

¹²⁴ KMLA, Un1c, 17.8. 2006

¹²⁵ KMLA, Vm2a, 27.7.2006

¹²⁶ Uuskallio 2004, 77–79.

¹²⁷ Uuskallio 2004, 77. Mäenpää 2007, 53.

Kun Vanhasta Raumasta tuli vuonna 1991 Unescon maailmanperintökohde, alue muuttui entistä vetovoimaisemmaksi. Tänä päivänä talon ostaminen Vanhasta Raumasta on kallista. Talon omistaja sitoutuu tietoisesti ylläpitämään ja huoltamaan suojeltua taloa ja miljöötä. Se vaatii taloudellisia resursseja ja myötemielistä asennetta alueen julkiseen luonteeseen. Asuminen maailmanperintökohteessa on kuitenkin jotakin erityistä, josta asukas voi olla ylpeä. Se on lisäarvo, jonka asukas saa kaupanpäällisinä muuttaessaan Vanhaan Raumaan.

Haastattelin pariskuntaa, joka oli ostanut talon Vanhasta Raumasta vuonna 1995, kun alue oli jo saanut maailmanperintöstatuksen. Toinen heistä luonnehti kokemustaan kodin syntymisestä näin:

*” Koti syntyy aina siellä missä on omat tavarat ja mikä on sil hetkel omast mielest nätti. Sehän vaihtuu koko elämän ajan. Ainahan sen rakentaa omanlaiseksensa niillä resursseilla ja sillä maulla mikä on millonki. --- Kyl mä uskon, että monenlainen asumismuoto voi olla ihan hyvä, et mitä millonki. ----Tää on meidän nukkekotileikki. ”*¹²⁸

Kertojan mukaan koti muuttuu elämäntilanteen mukaan. Se on sidoksissa aikaan, jonka mukana muuttuvat arvostukset, muoti ja käytettävissä olevat resurssit. Pariskunta oli juuri saanut valmiiksi suuren remontin muualla sijainneessa omakotitalossaan. Perheen lapset olivat aikuistuneet ja muuttaneet hiljattain pois kotoa. Muuttunut elämäntilanne tarjosi pariskunnalle mahdollisuuden uuden elämäntyylin valintaan. He huomasivat sattumalta ilmoituksen asuntoesittelystä Vanhassa Raumassa, joka oli heidän mielestään viehättävä ja hyvämaineinen asuinalue. Vanhan puutalon ostopäätös syntyi saman tien ja viikon sisällä pariskunta myi perheen entisen kodin. Toinen asukkaista kertoi, miten hänen suhteensa vanhassa puutalossa asumiseen on muuttunut vuosien myötä:

*” Kyl mäki häpesin sitä hellahuonees asumist oppikoulus. ---Sillonhan oli ihan luksusta asuu kerrostalossa! ”*¹²⁹

---

¹²⁸ KMLA, Un1d, 7.12.06

¹²⁹ KMLA, Un1d, 7.12.06

Oma koti oli vaikuttanut vaatimattomalta aikana, jolloin kerrostalossa asumista pidettiin ihanteellisena elämäntyylinä. Muutettuaan pois kotoa hän viettikin opiskeluaikansa kerrostalon asukkaana. Kun perheen perustaminen tuli ajankohtaiseksi, oli esikaupunkialueella sijaitseva uusi omakotitalo hänen mielestään ihanteellisin vaihtoehto lasten kasvuympäristönä. Lasten aikuistuttua heräsivät muistot omasta lapsuudenkodista ja puulämmitteisestä uunista. Ennen hävettävältä tuntunut asuminen vanhassa talossa olikin ajan kuluessa muuttunut positiiviseksi ja nostalgiseksi muistoksi kodista, jonka tunnelmaa hän etsi nyt uudelleen vanhasta puutalosta.

*” Elikkä tietyl taval tämmönen kaipuu puutaloon, uuneihin, muureihin tai niitten kans elämään tottuminen--- jäi kytämään, ku sitten on lähteny asumaan myöhemmin kerrostaloissa. ”*¹³⁰

Haastateltava huomasi asumiseen liittyneiden arvojensa muuttuneen elämänvaiheiden mukana. Hän kertoi myös Vanhassa Raumassa asumisen vaikuttaneen makutottumuksiinsa ja valintoihinsa.

”Se on must ollu kauheen hämmästyttävää, et kuinka paljon ympäristö muuttaa ihmistä, muuttaa arvoja, muuttaa käyttäytymistä... Enhän mä tullu niitten muutosten perään ikään kuin tietoisena, muutaku et mä haluan tänne ihanaan vanhaan taloon. Mitä siis niinku seuras? ---Se sisustusmakuki muuttu aivan täysin modernista vanhanaikaseen.”

¹³¹

Vanhaan Raumaan muutettuaan pariskunta oli innostunut antiikkihuutokaupoista. He olivat myyneet pois entiset modernit huonekalunsa ja sisustaneet vanhan puutalonsa antiikkihuonekaluilla. He halusivat kunnioittaa vanhan talon historiaa sisustamalla kotinsa vanhoilla huonekaluilla. Pariskunta oli valinnut itselleen uuden elämäntyylin, kuten mies toteaa: *”meil tää on niinku harrastus ja elämän tapa”*.¹³² Pariskunta oli

---

¹³⁰ KMLA, Un1d, 7.12.06

¹³¹ KMLA, Un1d, 7.12.06

¹³² KMLA, Um1d, 7.12.06

kokenut myös hyvin myönteisenä asiana sen, että oma asuinalue on maailmanperintökohde:

*”Me ollaan tosi ylpeitä ja ilosia. Aivan ihanaa asua maailmanperintökohteessa! Ajatelkaa, jotkut tulee kattoon meiän taloo!”*¹³³

Maailmanperintö arvo on lisännyt turismia Vanhassa Raumassa, mutta alueen asukkaat ovat siihen tottuneita eikä se häiritse heitä. Asukkaat suhtautuvat suopeasti eksotiikkaan, jota turismi on etenkin kesäaikaan tuonut heidän kotiseudulleen:

*” Kesällä tääl on paljon turismia, ihan hirveesti turismia. Koko ajan se lisääntyy. On hirveen kiva istua tossa meidän lehtimajassa illalla ja juoda valkoviiniä ja kuunnella mitä kieliä siellä puhutaan aidan takana. ”*¹³⁴

Uteliaisuus on mitä ilmeisimmin molemminpuolista, kun matkailijoita saapuu kaukaisista maista:

*” Kyl joku voi kurkistaa et ai tos on tommonen piha, et katotaas vähän ---ja pysähtyvät tohon ja kattelevat tännepäin, nii sillen tietää et ovat jotain vierait--- Useamman kerran mä olen nähny japanilaisii. ”*¹³⁵

Vanhan Rauman liittäminen Unescon maailmanperintöluetteloon oli Museoviraston asiantuntijoiden ja raumalaisten suojeluviranomaisten luotsaama prosessi ja alueen asukkaat saivat tiedon siitä Vanha Rauma yhdistyksen infotilaisuudesta sekä tiedotusvälineistä. He eivät itse osallistuneet missään vaiheessa asian käsittelyyn.¹³⁶ Vanhassa Raumassa koko ikänsä asunut iäkäs nainen kuvailee, miten reagoi uutiseen:

---

¹³³ KMLA, Un1d, 7.12.2006

¹³⁴ KMLA, Un1b, 28.8.2006

¹³⁵ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

¹³⁶ Vahtikari 2013, 252, 256-258. Vahtikari 2007, 108-110.

” Se oli lehdessäki sillo. Ei se tuntunu juuri miltään. ---ku tähän on tottunu. ” ¹³⁷

Siinä missä turisteille Vanha Rauma on nähtävyys, kokevat alueen asukkaat sen kotinaan ja arkiympäristönään, jossa he toteuttavat tavanomaiseen elämään kuuluvia rutinejaan päivittäin.

4.3 Suojeltu asuinympäristö -yhteisöllisyys ja yksityisyys

” Täällä tuntee kaikki toisensa. ” ¹³⁸

Kaikki haastatellut Vanhan Rauman asukkaat kertoivat, että alueella naapurit tuntevat toisensa ja elämä on yhteisöllistä. Tämä lisäsi heidän mukaansa asumisen viihtyvyyttä ja turvallisuuden tunnetta. Yhteisöllisyys ilmeni mm. naapuriavun, kylässä käymisen ja uteliaisuuden muodossa. Naapureista pidetään huolta:

”Mä kävin naapurin ovel kysymäs, et eletääks tääl viel, ku mä en ollu nähny naapuria pitkään aikaan. ” ¹³⁹

Yhteisöllisyyden vanha keskus on Vanhassa Raumassa ollut tori ja se on sitä edelleen, vaikka torielämä on asukkaiden mukaan hiljentynyt viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Haastattelemieni asukkaiden mukaan ihmiset tapaavat ja vaihtavat kuulumisia torilla etenkin kesäisin ja lauantaisin.

---

¹³⁷ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

¹³⁸ KMLA, Un2c, 27.7. 2006

¹³⁹ KMLA, Vn3a, 17.8.2006

*” Ja siel sit puidaan mitä jääkiekos on tapahtunu ja mitä politiikas on tapahtunu, mitä Raumal on tapahtunu. Tiedetään kaikki juorut. ”*¹⁴⁰

Rauman kaupunki pyrki parantamaan torielämän olosuhteita mm. kiinteillä katosrakennelmilla. Kaikki asukkaat eivät kuitenkaan ole vakuuttuneita torisaneerauksen onnistumisesta.

*” Ja sit sinne rakennetaan sellanen---toimisto siihen Raatihuoneen eteen. Siis ihan kauhee! Ku Raumalle julistetaan joulurauha esimerkiks ---niin kaikki seistään sit Raatihuonetta kohti ja kaupungin johtaja julistaa sitte joulurauhan. Niin nyt on sit infopiste siinä Raatihuoneen edessä. Se on niin kauhee! ”*¹⁴¹

Yllä olevasta sitaatista ilmenee, että kaikki eivät pidä siitä, että torilla tapahtuu muutoksia. Asukas suhtautuu vastahakoisesti ja epäilevästi torisaneeraukseen. Hän kuvailee mielikuvaansa siitä, miten ihana joulutraditio joulurauhan julistuksineen häiriintyy tulevaisuudessa, kun paikalle on ilmestynyt uusia ja outoja rakennelmia.

4.3.1 Vanha Rauma yhdistys

Osa haastattelemistani asukkaista kuului Vanha Rauma -yhdistykseen, joka on alueen asukasyhdistys. Vanha Rauma -yhdistys järjestää asukkaille tapahtumia, retkiä ja luentoja sekä ylläpitää talojen varaosapankkia. Yhdistys antaa myös kaupungin viranomaisille Vanhaa Raumaa koskevia lausuntoja, suosituksia ja tekee aloitteita. Enemmistö haastattelemistani asukkaista olivat osallistuneet yhdistyksen toimintaan ja tapahtumiin. Haastatteluissa esiintyi kuitenkin myös mielipiteitä, joiden mukaan yhdistykseen kuuluvat edustavat vain pientä sisäpiirijoukkoa, joka järjestää asioita keskenään omia etuja ajaakseen. Kaikkia yhdistävä tekijä on kuitenkin jaettu kokemus siitä, että Vanha Rauma on siellä asuville säilyttämisen arvoinen kotiseutu.

---

¹⁴⁰ KMLA, Un2b, 27.7.2006.

¹⁴¹ KMLA, Un1b, 28.8.2006.

” Tämän alueen yhteisöllisyyttä lisää se, et tämän alueen asukkaat kokee yhdes tämän alueen arvon. ” ¹⁴²

Vanha Rauma yhdistyksen jäsenten voidaan katsoa muodostavan kulttuuriperintöyhteisön, joka ylläpitää paikallista identiteettityötä. Kuten aiemmassa asukkaan historiasuhdetta käsittelevässä luvussa on Sivulaa mukaillen mainittu, kulttuuriperintöyhteisö tuottaa kulttuuriperintöään jatkuvalla historioinnilla, monumentalisoinnilla ja omaksumisella ja osallistuu identiteettityöhön sen kaikissa muodoissa ¹⁴³. Anna Sivula on selvittänyt historiaa käyttävän, identiteetti- ja imagotyötä tekevän kulttuuriperintöyhteisön rakennetta ja kulttuuriperintöprosessin logiikkaa. Hänen mukaansa kulttuuriperintöprosessia ylläpitävä yhteisö tekee identiteettityötään kolmella identiteettityökalulla. Ensimmäinen niistä on se menneisyyden tulkinta, jonka yhteisön jäsenet jakavat keskenään ja jota he esittelevät ulospäin omana historianaan. Sivula käyttää tästä tulkinnasta käsitettä *jaettu historia*, jonka on alun perin kehittänyt historiantutkija Jorma Kalela. Sivula kirjoittaa:

”Jaettu historia tarkoittaa sellaista menneisyyttä koskevaa tietoa ja menneisyyden tulkintaa, joka yhdistää kulttuuriperintöyhteisön jäsenet ja sijoittaa yhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden muodostamalle jatkumolle. Jaettu historia on sekä inklusiivista että eksklusiivista. Inklusiivisuus tarkoittaa, että historia kiinnittää aiempaa vahvemmin yhteisön jäseniksi ne, jotka kokevat osallisuutta historialla merkitystä menneisyydestä. Eksklusiivisuus puolestaan tarkoittaa sitä, että niiden ulkopuolisuus, jotka eivät osallisia ole, korostuu.” ¹⁴⁴

Historiaa jaetaan siis oman yhteisön jäsenille, mutta tietoa yhteisön menneisyydestä voidaan välittää myös ulkopuolisille, jotka kokevat osallisuutta. Jaettuja historioita käytetään yhteisön aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kehyskertomuksina. Kehyskertomuksella vahvistetaan merkitystä, joka menneisyyden aineettomalla tai

---

¹⁴² KMLA, Un1c, 17.8. 2006

¹⁴³ Sivula 2015, 67.

¹⁴⁴ Sivula 2015, 64.

aineellisella jäljellä on yhteisölle. Näin omaksumisen kohteena olevalle menneisyyden jäljelle tai symbolille muodostuu kulttuuriperintöarvoa suhteessa näihin kehyskertomuksiin.¹⁴⁵

Sivulan mukaan toinen kulttuuriperintöyhteisön identiteettityössään käyttämä työkalu on osallisuuskokemus. Se tarkoittaa, että kulttuuriperintöyhteisön jäsenet ovat osallisia sekä jaetusta historiasta että erilaisista menneisyyden jättämistä aineellisista ja aineettomista jäljistä. Osallisuuden kokemus ei edellytä omistajuutta, sillä osallisuutta on mahdollista kokea esimerkiksi historialliseen maisemaan. Siten osallisuuden kokemus kohdistuu sekä jaettuun historiaan että sen kuvaaman menneisyyden symboleihin tai jälkiin.¹⁴⁶

Kolmantena identiteettityökaluna Sivula esittää sellaiset menneen jäljet ja menneisyyden symbolit, jotka toimivat jaetun historian todisteina. Kehyskertomuksena toimiva jaettu historia vahvistaa niiden kulttuuriperintöarvon ja yhteisön jäsenet kokevat olevansa osallisia niistä. Siinä missä ammattimainen historiantutkija käyttää lähdeaineistona menneisyydestä jääneitä jälkiä, identiteettiään työstävillä yhteisöillä on myös vaihtoehtoisia menneisyyttä edustavia symboleita, kuten tapoja tai käytänteitä, esineitä tai rakennuksia, joita vaalitaan, suojellaan ja käytetään muistin ja muistelun tukena. Jopa epäaito jäännös saattaa toimia kulttuuriperintöyhteisön identiteettityökaluna.¹⁴⁷

Yhteisön yhteenkuuluvuuden tunne rakentuu siis jaetun historian, osallisuuskokemuksen ja erilaisten menneisyyden jälkien tai symbolien varaan. Niiden avulla voi perustella rakennussuojelupäätöstä ja nostaa yksityisomistuksessa olevan kiinteistön arvoa, mutta niitä voidaan käyttää myös ulkopuolisten toiseuden ja ulossulkemisen vahvistamiseen.¹⁴⁸ Sivula painottaa, ettei kulttuuriperintöyhteisöä voi samaistaa historioitavana olevaan yhteisöön, koska hänen havaintonsa mukaan identiteetti- ja imagotyötä ylläpitää vain pieni osa historioitavan yhteisön jäsenistä¹⁴⁹.

---

¹⁴⁵ Sivula 2015, 64.

¹⁴⁶ Sivula 2015, 64-65.

¹⁴⁷ Sivula 2015, 65-66.

¹⁴⁸ Sivula 2015, 67.

¹⁴⁹ Sivula 2015, 64.

Siksi tulisi pohtia myös eettiseltä kannalta, millaista paikallista historiapolitiikkaa kulttuuriperintöyhteisö ajaa ja miten he haluavat sillä vaikuttaa ¹⁵⁰.

4.3.2 Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela

Tarvitessaan neuvoa ja opastusta korjausrakentamiseen, asukkaat voivat asioida Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammelassa. Siellä esitellään Vanhan Rauman rakennusten korjaustoimintaa ja Unescon maailmanperintöä. Tammelassa on korjausrakentamisen neuvontatoimisto Vanhan Rauman asukkaita varten. Tammelan kiinteistö sijaitsee Vanhassa Raumassa aivan Kauppatorin läheisyydessä ja sen omistaa Rauman kaupunki. Tammelan päärakennuksen tarkkaa rakennusvuotta ei tiedetä, mutta sen on arveltu ajoittuvan 1800-luvun alkupuolelle. Vanhin taloa käsittelevä kirjallinen dokumentti on palovakuutusasiakirja vuodelta 1857. Tammela rakennettiin alun perin useita huoneistoja käsittäväksi asuinrakennukseksi. Tammelan tontti on pinta-alaltaan Vanhan Rauman suurimpia ja siellä on alun perin sijainnut päärakennuksen lisäksi talousrakennus navettoineen ja talleineen. Myöhemmin vanha piharakennus on purettu pois ja nykyään pihapiirissä sijaitsee verstaas, jossa alueen asukkaat voivat tehdä mm. puutöitä sekä vanhojen hirsirakennusten varaosien kierrätyspiste nk. varaosapankki. Varaosapankki toimii hirsistä rakennetussa aittarakennuksessa, joka on siirretty tontille työnäytöksenä. Tammelan talo on itsessään näyttely vanhan hirsirakennuksen oikeaoppisesta korjausrakentamisesta. ¹⁵¹

Kiinteistö siirtyi kaupungin omistukseen vuonna 1975 ja siitä remontoitiin musiikkiopisto vuosina 1976 ja 1977. 1970-luvun ihanteiden mukaisesti rakennuksen sisätilojen remontoinnissa käytettiin runsaasti lastulevyä, seinät oiottiin koolauksella ja sisäkatot madallettiin. Vanhat lattialankut peitettiin ruskealla muovimatolla ja rakennukseen asennettiin koneellinen poistoilmajärjestelmä. Näin talon alkuperäinen hirsirakennuksen luonne, kuten hirsirungon hengittävyys ja luonnollinen ilmanvaihto, peittyi modernisoinnin tuloksena. Kun Vanha Rauma sai Unescon maailmanperintö statuksen 1991, Tammelan talo sai uuden käyttötarkoituksen. Talo remontoitiin

---

¹⁵⁰ Sivula 2015, 67.

¹⁵¹ Ahoniemi et al. 1999, 3.

korjausrakentamiskeskuksen käyttöön vuosina 1995-1999. Tammela kunnostettiin 1990-luvun lopulla siten, että hirsirakennuksen ominaispiirteet palautettiin sisätiloihin poistamalla 1970-luvun kerrostumaa. Samalla huonejakoa muutettiin niin, että se muistuttaa varhaisimmassa muutospiirustuksessa esiintyvää huonejärjestystä vuodelta 1903.¹⁵²

Tammelan kunnostustyön teki puuseppä, joka on perehtynyt vaativiin hirsirakennusten perusparannuksiin. Käytetyt työtavat ja materiaalit valittiin siten, että ne ovat kaikkien korjausrakentajien saavutettavissa. Korjaustyön ohessa rakenteisiin jätettiin aukkoja, joita tarkastelemalla voi tutustua hirsirakenteisiin sopiviin materiaaleihin ja korjausteknisiin työtapoihin. Tammelassa esitellään myös talon historiallisia vaiheita ja näyttelyhuoneissa esitellään lisäksi Vanhaan Raumaan ja muihin suomalaisiin Unescon maailmanperintökohteisiin liittyvää tietoa. Tammelassa on pieni kirjasto ja luentosali, jossa järjestetään Vanha Rauma -aiheisia luentoja ja kokouksia.¹⁵³ Kesäisin Tammelan verstaalla valmistetaan myös tilauksesta perinteistä punamultamaalia. Verstaalla järjestetään myös kursseja vanhojen rakennusten korjaajille. Talo on avoinna yleisölle vuoden ympäri ja etenkin kesäisin siellä vierailee paljon myös ulkomaalaisia turisteja, joita kiinnostaa päästä katsomaan sisään vanhaan puutaloon. Perinteinen pohjoismaalainen hirsirakennus koetaan eksoottisena asumuksena.¹⁵⁴

4.3.3 Julkisen ja yksityisen tilan välissä on portti

Vanha Rauma on samanaikaisesti sekä elävä asuinalue että turisteja houkutteleva maailmanperintökohde. Turistien kohtaaminen kuuluu siellä asuvien arkeen. Toisinaan Vanhassa Raumassa vierailevat eivät aina hahmota, missä kulkee yleisen ja yksityisen alueen raja. Etenkin ulkomaalaiset turistit, joille paikallinen kulttuuri on muutenkin vieras, saattavat vahingossa päätyä yksityisalueelle. Siksi tutkielmassani on tärkeää nostaa esiin kysymys, miten maailmanperintökohteessa asuvat henkilöt itse kokevat elämänsä julkisen ja yksityisen välimaastossa. Miten asukkaat kokevat yksityisyyden

---

¹⁵² Ahoniemi et al. 1999, 4-5.

¹⁵³ Ahoniemi et al. 1999, 3, 5-6, 17.

¹⁵⁴ <https://www.vanharauuma.fi/vanhan-rauman-tammela/> Luettu 14.6.2018

omassa kodissaan, joka toisaalta on koko maailman omistamassa rakennusperintökohteessa?

Yksityisyyden korostus on yksi modernin elämäntavan piirre. Se voidaan määritellä fyysiseksi ja psyykkiseksi koskemattomuudeksi, omanarvon tunteeksi, itsemääräämisoikeudeksi ja itseään koskevan tiedon kontrolloinniksi, mahdollisuudeksi torjua sivullisten tunkeutumiset omaan elämään ja väliaikaiseksi vetäytymiseksi sosiaalisesta kanssakäymisestä.¹⁵⁵ Pientaloasumisen yhtenä keskeisimpänä arvona voidaan pitää yksityisyyden suojaamista. Se kuuluu myös urbaaniin asumiskulttuuriin ja on modernisaatiokehityksen synnyttämä ilmiö.¹⁵⁶

Vanhan Rauman talojen sisäänkäynti on 1800-luvun rakennustavan mukaisesti yleensä pihan puolella. Päärakennus on rakennettu kadunvarteen ja sisäpihaa reunustavat ulkorakennukset. Suojaisalle sisäpihalle kuljetaan portin kautta. Asukkaalla on mahdollisuus viestiä portilla ohikulkijoille yksityisyyden tarpeestaan. Kun portti on auki, hän toivottaa vieraat tervetulleiksi ja saattaa innostua kertomaan talostaan pihalle uskaltautuneelle turistille. Silloin yksityinen koti avautuu vieraalle ja piha voidaan tulkita puolijulkiseksi tilaksi yksityisen asuintalon ja portin välissä. Portin ollessa suljettuna asukas viestii ulkopuolisille haluavansa yksityisyyttä. Hän sulkee julkisen tilan yksityisyyden ulkopuolelle. Kiinni olevan portin takana talon asukas haluaa nauttia omasta rauhasta tai ei sillä hetkellä ole kotona. Ohikulkijoille on yleensä itsestään selvää, ettei portista mennä sisään lupaa kysymättä, koska sitä voidaan pitää kotirauhan häirintänä.¹⁵⁷

*” Se portti on jotenki semmonen, et se niinku jotenki herättää ihmisten mielis semmost kunnioitust. ---Se on se yksityisyys. ”*¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Mahkonen 1997, 14-16. Mäenpää 2007, 42.

¹⁵⁶ Sappinen 2000, 166-167. Mäenpää 2007, 42.

¹⁵⁷ Mäenpää 2007, 41-42.

¹⁵⁸ KMLA, Um1d, 7.12.2006.

Kun portti on auki, saattaa utelias ohikulkija kurkistaa Vanhan Rauman talon suojaisaan pihaan. Kuva: Hannele Taipale 2007

”Asumista ku asumista. Ainoastaan se on, että kesäsin ku portti jää auki niin pihalla seisoo ihmisiä.” ¹⁵⁹

Oma rauha on tärkeää, mutta Vanhan Rauman asukkaat ovat tottuneita turisteihin ja suhtautuvat yleensä huumorilla yllätysvieraisiin, kuten eräs asukas huvittuneena kertoo:

”Joskus mä oon saanu turistiryhmän kääntymään pihalla, ku mä oon sanonu, että valitan, opastettu kierros alkaa vaan täysinä tasatunteina. ---Ei se meille mikään varsinainen riesa ole.” ¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ KMLA, Um2c, 27.7. 2006

¹⁶⁰ KMLA, Um1b, 28.8.2006

Suomen perustuslaki takaa jokaiselle yksilölle yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan

¹⁶¹. Sanonta ”Oma tupa, oma lupa” puhuu kotirauhan puolesta. Sanonta kertoo suomalaisten halusta kontrolloida itse elinympäristöään ja elää rauhassa omassa kodissaan. Talon omistaminen merkitsee itsenäisyyttä ja yksilöllisyyden korostamista.

¹⁶² Etenkin omakotitalon asukas haluaa itse vaikuttaa siihen, millainen hänen talonsa on, miten se rakennetaan tai miten sitä remontoidaan. Vanhan Rauman asukkailla on oma talo, oma puutarha ja oma portti, jolla varmistetaan, että kotirauha säilyy keskellä kaupunkia. Koti halutaan pitää intiiminä ja suojattuna. Sen vuoksi onkin ymmärrettävää, että suojelukohteen asukas saattaa kokea suojeluviranomaisen väliintulon ulkopuolisen tunkeiluna. Tämä korostuu etenkin, jos asukkaan tekemistä korjaustoimenpiteistä tulee viranomaisen taholta kielteistä palautetta. Tällainen ohjeistaminen saatetaan tulkita loukkauksena ja mahdollisesti jopa eräänlaisena kotirauhan rikkomisena.

Suojeluviranomaista ei pysäytä edes portti. ¹⁶³

5. Tutkimustulokset

Haastattelemieni asukkaiden kokemukset asumisesta suojelukohteessa sisälsivät monia yhtäläisyyksiä, mutta myös paljon eroja, koska asukkaiden henkilöhistoriat, aikaisemmat kokemukset ja syyt asua Vanhassa Raumassa vaihtelivat tapauskohtaisesti. Myös omat kokemukseni vaikuttavat ymmärrykseeni yrittäessäni tulkita haastattelemieni asukkaiden kertomia kokemuksia. Itse en ole koskaan asunut suojellussa vanhassa talossa ja olen raumalaisten keskuudessa ulkopaikkakuntalainen. Siksi tässä tutkielmassa esitetyt tulkinnat asukkaiden kokemuksista eivät tarkoita absoluuttista totuutta, mutta ehkä juuri ulkopuolisuuden ansiosta pystyn tarkastelemaan

---

¹⁶¹ Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen kansalaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Käsitettä kotirauha ei ole määritelty perustuslain 10 §:ssä. Sen sijaan yksityiselämä on käsitteellisesti osa yksityisyyttä, jota on laissa määritelty. Siinä yksityiselämä ymmärretään henkilön yksityistä piiriä koskevaksi yleiskäsitteeksi ja oikeudeksi vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeudeksi määrätä itsestään ja ruumiistaan. Euroopan ihmisoikeussopimuksen artiklan 8 mukaan kotirauhan kunnioitus tarkoittaa sitä, ettei kenenkään kotiin saa aiheuttomasti puuttua. Ruuska 2007, 48. Suomen perustuslaki, Eduskunnan kanslia, 2000.

¹⁶² Suomalaisista n. 58 % omistaa asuntonsa ja n. 54 % asuu pientaloissa. Rajanti 2004, 90–91.

¹⁶³ Mäenpää 2007, 42.

asioita objektiivisesta näkökulmasta eläytyen puolueettomasti kunkin asukkaan tarinaan. Tätä suhteellisen pienen asukasryhmän kertomusten pohjalta tehtyä tulkintaa suojelukohteessa asumisen kokemisesta ei voi yleistää koskemaan koko Vanhan Rauman asukaskuntaa. Siihen vaadittaisiin koko asukaskunnan käsittävä haastatteluaineisto ja mittavampi analyysityö, mikä merkitsisi pro gradu -tutkielmaa laajempaa tutkimusta.

Tässä tutkielmassa on kuitenkin pyritty tavoittamaan erilaisia kokemuksia suojelussa Unescon maailmanperintökohteessa asumisesta. Siksi haastatellut asukkaat edustavat eriaikoina Vanhaan Raumaan kotiutuneita asukasryhmiä. Asukkaat voidaan jakaa seuraavasti:

- a) pitkään ennen alueen suojelua suvun perintötaloissa asuneet
- b) 1970 -luvulla muuttaneet uudet asukkaat, jotka nostivat talojen arvoa peruskorjaamalla niitä ja halusivat säilyttää uhanalaisen vanhan puukaupungin
- c) kulttuurihistoriallisista arvoista tietoisina suojelukohteeseen 1980-luvulla muuttaneet
- d) 1990-luvulla Unescon maailmanperintökohteeseen muuttaneet

Haastattelemani asukkaat kertovat asioista, jotka saattavat muistuttaa heidän oman kohderyhmänsä yleisiä kokemuksia. Keskeisin suojelukohteessa asumisen kokemukseen vaikuttava tekijä oli alueella asumisen ajallinen kesto suhteessa Vanhan Rauman suojelukehitykseen. Omalta suvulta perityissä taloissa pitkään ennen rakennussuojelua asuneet asukkaat eivät ehkä aina olleet aivan yhtä mieltä suojeluviranomaisen kanssa siitä, mikä on säilyttämisen arvoista. Huonokuntoisen ulkorakennuksen säilyttäminen tai ikkunan karmilautojen ennallaan pitäminen haaveissa olleiden koristeellisempien sijaan tuntuivat heidän mielestään järjenvastaisilta ratkaisuilta. Tällainen alkuperäisyyden säilyttäminen ja alueen autenttisuuden tavoittelu tuntui vieraalta heidän arkitodellisuudessaan. Kokemuksiin vaikutti siis se, missä määrin asukkaat olivat tietoisia suojelumääräysten tarkoituksesta. Määräyksiä noudatettiin, mutta ne saattoivat tuntua heistä vapauden rajoittamiselta. Oma vapauden kaipuu taloa koskevassa päätöksenteossa korostui, koska se oli ollut jo useiden sukupolvien ajan saman suvun hallussa ja näiden asukkaiden lapsuuden kotina. Se, että isovanhempien talon hyväksi tekemää työtä arvostettiin julkiselta taholta ja taloa

haluttiin vaalia, tuntui kuitenkin näistäkin asukkaista imartelevalta. He olivat ylpeitä kodeistaan ja kotiseudustaan, johon tunsivat kuuluvansa itsestään selvästi.

Sukunsa perintötalojen asukkaat katsoivat suojelleensa talojaan jo kauan ennen virallista rakennussuojelua, kuten heidän vanhempansakin olivat tehneet. He muistivat myös ajan ennen rakennussuojelua, jolloin Vanhan Rauman arvostus ei vielä ollut samalla tasolla kuin nykyään ja vanhoja taloja pidettiin jopa purkukelpoisina. Kauan omalla kotiseudullaan asuneina he tiesivät kertoa, että Vanhaa Raumaa uhkaavat tiehankkeet ja alueen rakennuskannan uudistamisaikeet oli torjuttu jo suojelukaavan voimaantuloa edeltäneinä vuosikymmeninä, kun heidän vanhempansa eivät myyneet kotitonttejaan. Nämä asukkaat suojelivat oman sukunsa muistoja, isovanhempien tekemää työtä ja suvun omistajuuden jatkumoa. Heidän talonsa olivat kuin perheenjäseniä muistoinen ja tarinoineen, täynnä sukupolvia kestäneen kunnostustyön käden jälkiä.

Suvuilta perityissä lapsuuden kodeissaan asuvat iäkkäät asukkaat katsoivat myös luonnolliseksi oikeudekseen muuttaa taloaan omia tarpeitaan vastaaviksi. Siksi esimerkiksi vanhat ikkunat oli vaihdettu uusiin paremmin eristettyihin, koska omissa henkilökohtaisissa muistoissa oli elävä kokemus siitä, miten hankalaa oli esimerkiksi vanhojen ikkunoiden pesu-urakka. Uudet ikkunat tuntuivat myös paremmilta, koska niissä oli parempi lämpö- ja äänieristys, kuin vanhoissa. Samoin muovirännit saatettiin kokea järkevämpänä ratkaisuna kuin vanhanaikaiset ja hankalaksi mielletyt peltirännit. Käytännöllisyys, asumismukavuutta edistävät ja taloudellisesti edulliset ratkaisut olivat heidän mielestään etusijalla. Olivathan heidän isovanhempansakin muokanneet taloa omien tarpeidensa mukaiseksi aikanaan siinä asuessaan. He tunsivat talonsa ja tiedostivat pitkältä ajalta, miten sitä oli remontoitu ja keitä siinä oli asunut. Talo oli osa heidän henkilöhistoriaansa, se oli ikään kuin valinnut heidät asukkaaksi ja suvun työn jatkajiksi. Siten talo hahmotettiin elävänä ja muuntautumiskykyisenä, siksi sen remontoimistakaan ei kaihdettu.

Uudet asukkaat, jotka saapuivat purku-uhan alla olleeseen Vanhaan Raumaan 1970-luvulla, olivat nuoria ja enakkoluulottomia pariskuntia ja lapsiperheitä. Heidän mielestään vanhat talot olivat kauniita ja kelpasivat hyvin asumiseen, kunhan niitä ensin

korjattaisiin modernia asumisen tasoa vastaaviksi. Valtion takaaman edullisen perusparannuslainan turvin taloista tehtiin lapsiperheen tarpeille sopivia koteja. Näitä pioneerihenkisiä asukkaita motivoi kunnostustyössä myös kestävän kehityksen aate ja romanttinen suhtautuminen vanhaan ajan patinoimaan rakennuskantaan. Siksi esimerkiksi vanhojen moniruutuisten ikkunoiden annettiin olla sellaisenaan, koska asukkaiden mielestä oli hauska katsella ikkunaruutuja, jotka olivat keskenään hieman erilaisia. Nämä asukkaat olivat myös ylpeitä siitä, että uskalsivat tehdä ajan yleisistä asumisihanteista poikkeavan valinnan. He olivat jo kokeneet tuolloin ihaillun kaupunkilaisasumisen kerrostalossa ja halusivat kasvattaa lapsensa toisaalla. Perheen perustamisen myötä valinnan taustalla saattoivat myös vaikuttaa omat nostalgiset muistot rintamamiestalossa tai muussa vastaavassa omakotitalossa vietetystä lapsuudesta. Vanhassa Raumassa heillä olikin mahdollisuus yhdistää kaikki aiemmat asumiskokemukset, koska alue sijaitsee keskellä kaupungin vilkasta ydinkeskustaa, mutta siellä voi asua omakotitalossa ja hoitaa omaa puutarhaa.

Vanhan Rauman suojelun jälkeen, vuodesta 1981 alkaen, alueelle muuttaneet asukkaat ovatkin jo tietoisesti tehneet valinnan suojelukohteessa asumisesta. Toki ensisijaisesti valintaan vaikutti ihastuminen vanhaan puukaupunkiin, joka oli heidän mielestään kaunis ja suojelun arvoinen. He olivat myös tietoisia vanhan kaupungin kulttuurihistoriallisesta arvosta ja halusivat vapaaehtoisesti osallistua sen vaalimiseen. Siksi suojeluun suhtauduttiin eritoten heidän keskuudessaan myönteisesti. Nämä asukkaat olivat jo ennen muuttoaan nähneet, että 1800-luvun taloissa eläminen on mahdollista ilman, että asumisen moderneista perustarpeista tarvitsee tinkiä. Korjausrakentamisesta oli olemassa jo tarkat ohjeistukset, mikä heidän mielestään helpotti kunnostustyön toteuttamista. Nämä asukkaat olivat myös aktiivisesti mukana asukasyhdistystoiminnassa. Vanha Rauma oli myös muuttunut jo houkuttelevammaksi asuinalueeksi, kun se oli talojen kunnostamisen myötä siistiytynyt ja alueen sosiaaliset ongelmat olivat pikkuhiljaa vähentyneet.

Vuonna 1991 saavutettu Unescon maailmanperintöstatus oli monelle suojelumuonteiselle asukkaalle kuin palkinto tehdystä hyvästä työstä ja se lisäsi entisestään alueen arvostusta. Nyt myös turismi alkoi näkyä Vanhassa Raumassa yhä enemmän ja siitä tuli kansainvälisestikin tunnettu matkailukohde. Alueen vanhimmat

asukkaat sen sijaan eivät kokeneet uutista kovin erityiseksi. Lähinnä se vain lisäsi heidän huolestumistaan siitä, miten maailmanperintöstatus vaikuttaa suojelumääräyksiin. Pelkona oli, että valvonta tiukentuu, mikä puolestaan koettiin oman vapauden rajoittamisena entisestään. Myös 1970-luvulla alueelle muuttaneet olivat huomanneet, että ennen suojelua taloja sai korjata hieman vapaammin oman intuition mukaisesti, mutta valvonta oli tiukentunut etenkin 1990-luvulla. Hekin olivat joutuneet eräällä tapaa luopumaan nuoruusvuosiensa rohkeasta omapäisyydestä. Sen sijaan 1990-luvulla maailmanperintökohteeseen muuttaneet asukkaat pitivät itseään etuoikeutettuina ja olivat onnellisia, kun heille tuli tilaisuus ostaa unelmien koti Vanhasta Raumasta. He olivat valinneet itselleen uuden elämäntavan, joka muutti jopa sisustusmaun modernista antiikkiin.

Oma koti syntyy omista paikkaan kiinnittyneistä muistoista ja tarinoista, tutuista tavaroista ja tärkeistä muistoesineistä, kodikkaasta tunnelmasta ja omasta rauhasta, vapauden tunteesta, tutuista äänistä ja tuoksuista sekä kotoisista arkirutiineista tutussa ympäristössä. Suurin osa asukkaista koki, että oman talon sisätilat olivat heidän omaa yksityisaluuttaan, jota heidän ei tarvitse välttämättä jakaa muiden kanssa. Talon julkisivu puolestaan edusti heille yhteistä jaettua rakennuskulttuuriperintöä, vaikkakin he olivat vastuussa sen kunnossapitämisestä ja siten myös julkisivuun liittyi omistajuuden mukanaan tuoma huoli. Toisaalta julkisivu edusti heille myös itseilmaisun välinettä, siihen haluttiin panostaa ja asukkaat olivat iloisia, jos sattuivat näkemään esimerkiksi lehdessä kuvan omasta kauniiksi mainitusta talostaan. Positiivinen julkisuus ja ihailu tuntui heistä luonnollisesti hyvältä. Portin suojaama sisäpiha puolestaan haluttiin pitää yksityisenä tilana, jota ainoastaan luvan kanssa sai tulla ihmettelemään. Julkisen katutilan ja yksityisen talon välimaastossa sijaitsevaa pihaa voidaan siis pitää puolijulkisena tilana, jonka avaamisesta vieraille asukas itse päättää.

Kotona ollessaan suojelukohteen asukas ei tavallisesti tule jatkuvasti ajatelleeksi sitä seikkaa, että oma koti saattaa olla ulkopuolisen mielestä nähtävyys. Jopa japanilaiseen turistiryhmään kameroineen ikkunan takana tottuu, kun asuu talossa, jossa ulkopuolinen huomio ja vieraiden katseet ovat arkipäivää. Turismia ei koettu varsinaisesti häiritsevänä, mutta omista yksityisyyden rajoista haluttiin pitää tarkasti kiinni. Oman asuinalueen kuuluminen maailmanperintökohteiden luetteloon tuntui imartelevalta

lisäarvolta, mutta kukaan haastatelluista asukkaista ei varsinaisesti esittänyt sitä perimmäisenä syynä talon ostopäätökseen tai siihen että arvostaa ja hoitaa omaa kotiaan.

Oman kodin kunnostaminen ja menneiden polvien työn kunnioitus motivoi enemmistöä asukkaista käytännössä enemmän kuin ajatus siitä, että suojeltua rakennusperintökohdetta tulisi kunnostaa ulkopuolisen tahon määräyksestä ja säilyttää yhteiseksi hyväksi. Solidaarisuus kohdistui siis enemmän taloa menneisyydessä asuneisiin sukupolviin ja naapurustossa asuviin, samat asumiseen liittyvät arvot jakaviin ihmisiin. Ajatus siitä, että maailmanperintökohteen asukas on henkilökohtaisesti vastuussa universaalisti kaikille yhteisesti kuuluvasta rakennusperintökohteesta, saatettiin kokea omasta arjesta irrallisena syynä ylläpitää taloa. Tulevaisuusaspekti oli kuitenkin läsnä, koska talon elämää haluttiin jatkaa. Kaikki asukkaat halusivat kokea olevansa osa laajempaa kokonaisuutta, he halusivat tuntea olevansa yhtenä lenkkinä mukana kaikkien niiden ihmisten ketjussa, jotka ovat talossa asuneet. Siksi he olivat ottaneet selvää talonsa historiasta, sen muutosvaiheista sekä siellä ennen heitä asuneista ihmisistä. He halusivat jättää myös oman jälkensä taloon.

Myös omia vapauksia otettiin niin paljon kuin mahdollista. Vaikka talo olisi suojeltu, asukas saa omassa kodissaan sisustaa oman mielensä mukaan. Vanhan talon sisätiloissa saa elää modernia elämää, kunhan ei vahingoita rakennusta. Ikkunoihin ei tarvitse ripustaa pitsiverhoja, vaikka se olisi suositus. Pihalle saa tehdä omia istutuksia ja piharakennuksia saa hyödyntää oman mielensä mukaan. Sisäpihalle voi mahdollisuuksien mukaan rakentaa vaikkapa uuden saunarakennuksen. Elämän nautinnoista ei siis tarvitse luopua, vaikka vanhassa suojellussa talossa ei aivan kaikkia omia visioita saakaan toteuttaa. Luovilla ratkaisuilla talon suojelun kanssa päästään asumisviihtyvyyttä lisääviin kompromisseihin. Silloin vanhan ja alkuperäisen säilyttäminen ei tunnu painostavalta ulkopuolisen tahon määräämältä velvollisuudelta.

Enemmistö koki vuoropuhelun suojeluviranomaisen kanssa onnistuneen hyvin. Joukossa oli kuitenkin yksi, joka ei ollut mielestään saanut osakseen ymmärrystä tietyissä rakennushankkeissaan. Tähän saattoivat vaikuttaa ongelmat osapuolten

välisessä kommunikaatiossa ja siitä johtuva asukkaan ennakkoluuloinen suhtautuminen ulkopuoliseksi koettua suojeluviranomaista kohtaan. Asukkaan oli vaikea hyväksyä sitä, että joku muu tulee esittämään hänelle rajoituksia koskien hänen aikeitaan tehdä omaan taloonsa mielensä mukaisia parannuksia. Hän ei ollut myöskään täysin vakuuttunut annettujen ohjeiden ja ehdotettujen materiaalien toimivuudesta. Asukas koki myös joutuneensa epätasa-arvoiseen asemaan myönnettyjen avustusten osalta. Hänellä oli myös kokemus, ettei häntä kuunneltu tai otettu vakavasti, kun hän haki avustuksia ja että hän jäi yksin asiansa kanssa. Tästä johtui, että kyseinen asukas sai epämiellyttävän kuvan rakennussuojelusta eikä omasta mielestään ollut erityisen hyvissä väleissä suojeluviranomaisen kanssa. Viranomaisen puuttuminen suvun vanhaan taloon tuntui hänen mielestään tungettelevalta.

Yleisesti asukkaat kokivat hyväksi asiaksi sen, että alueella sijaitsee Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela, jonne voi pulmatilanteissa olla yhteyksissä matalalla kynnyksellä. Käytännössä asukkaat saattoivat kysyä neuvoa niin sanotusti hihasta vetämällä, sillä suojeluviranomainen oli osa yhteisöä ja asui itse alueella. Tämä asetelma vaikuttaa suojelun kannalta ideaalitalanteelta, sillä asukkailla ja viranomaisella on tällöin yhteinen kieli. He jakavat kokemuksen asumisesta suojelukohteessa. Suojeltua taloa ei tällöin käsitellä pelkästään kulttuurihistoriallisena objektina vaan myös toiminnallisena asuinrakennuksena. Mahdollisissa ristiriitatilanteissa kompromissi yleensä löytyi. Viimekädessä asukkaalla on mahdollisuus vaikuttaa päätöksen tekoon sinnikkyydellä, jos riittävät ja asialliset perustelut löytyivät oman ratkaisun tueksi.

Yhteisöllisyyden kokemusta lisäsi se, että asukkaat kokivat yhdessä alueen olevan arvokas ja suojelun arvoinen kotiseutu. Kaikki olivat viehättyneet vanhoista taloista, joita he pitivät toiminnallisesti ja esteettisesti miellyttävinä sekä vanhan kaupungin tunnelmasta, jonka he mielsivät lämminhenkiseksi ja kodikkaaksi. Torilla oli merkittävä osa yhteisöllisen elämän keskuksena. Myös talojen lähekkäinen sijainti lisää väistämättä arkeen yhteisöllisyyttä. Tiiviisti rakennetulla alueella on miltei mahdotonta olla täysin tietämätön siitä mitä naapurustossa tapahtuu. Naapuriapua esiintyi myös. Vanha Rauma yhdistyksen tapahtumat kokosivat asukkaita välillä yhteen. Esimerkiksi joka kesäinen pihakirpputoritapahtuma on asukkaiden yhdessä järjestämä avoimien pihojen päivä, jolloin myös vieraat ihmiset saavat tulla katsomaan millaisia ovat vanhan kaupungin

portin suojaamat sisäpihat. Osa asukkaista toimi myös Vanha Rauma säätiön hallituksessa päättämässä kunnostushankkeisiin myönnettävistä varoista ja muista taloudellisista kysymyksistä. Se, että tuntee käytännössä kaikki oman asuinalueensa asukkaat, lisää yhteisöllisyyden kokemusta, mikä puolestaan kasvattaa turvallisuuden tunnetta.

Kaikille haastatelluille asuminen omassa vanhassa talossa edusti eräänlaista paluuta juurille. Myös sellaisilla haastatelluilla raumalaisilla, jotka olivat alun perin viettäneet lapsuutensa ja varttuneet aikuisiksi jossakin toisessa osassa kaupunkia, liittyi lapsuuden muistoja ja nostalgian kokemuksia Vanhaan Raumaan. Nämä tunnesiteet saivat heidät kokemaan paluuta juurilleen ostaessaan talon vanhasta kaupungista. Tunnetta saattoivat vahvistaa kokemukset väliaikaisesta asumisesta ulkopaikkakunnalla. Myös alun perin ulkopaikkakunnalta muuttaneille asukkaille asettuminen Vanhaan Raumaan merkitsi tavallaan paluuta juurille, esimerkiksi takaisin lapsuudesta tuttuun asumismuotoon; omakotitaloon, jossa on oma puutarha tai sitten sellaiseen unelmien kotiin, jossa voi elää oman arvomaailman mukaista elämää.

LÄHTEET

Haastatteluaineisto

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen aineistokokoelma (KMLA), Pori.
Kotina suojeltu talo -tutkimushankkeen haastattelut 2006.

1. Vm2a, Un2b, 27.7.2006.
2. Um2c Un2c, 27.7. 2006
3. Vn3a, 17.8.2006.
4. Un1c, 17.8. 2006
5. Um1b, Un1b, 28.8.2006.
6. Um1d, Un1d, 7.12.2006.

Haastatellut henkilöt on koodattu seuraavan järjestelmän mukaisesti:

V = Vanhassa Raumassa lapsuutensa viettänyt henkilö

U = Vanhaan Raumaan aikuisikäisenä alueen ulkopuolelta muuttanut henkilö

n = nainen

m = mies

1 = ikä 50–59 vuotta

2 = ikä 60–70 vuotta

3 = ikä 80–90 vuotta

a = syntyperäinen Vanhan Rauman alueella asunut henkilö

b = 1970-luvulla Vanhaan Raumaan muuttanut henkilö

c = 1980-luvulla Vanhaan Raumaan muuttanut henkilö

d=1990-luvulla Vanhaan Raumaan muuttanut henkilö

Tutkimuskirjallisuus

El Harouny, Elisa: *Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe*. Osa I. Oulun yliopisto, Oulu University Press, Oulu 2008.

Granö, Päivi, Suominen, Jaakko, Tuomi-Nikula, Outi: ”Oma koti kullan kallis” – Johdannoksi. *Koti - kaiho, paikka, muutos*. Toim. Granö, Päivi, Suominen, Jaakko, Tuomi-Nikula, Outi. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV, Turun yliopisto, Pori 2004.

Häyrynen, Maunu: Maisemantutkijan kotiseutu. *Koti - kaiho, paikka, muutos*. Toim. Granö, Päivi, Suominen, Jaakko, Tuomi-Nikula, Outi. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV, Turun yliopisto, Pori 2004.

Karhunen, Eeva: *Porin kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C osa 379. Scripta Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto, Turku 2014.

Kivilaakso, Aura: *Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä*. Turun yliopisto, Turun yliopiston julkaisuja, Turku 2017.

Korkiakangas, Pirjo: Muisti, muistelu, perinne. *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*. Toim. Bo Lönqvist, Elina Kiuru ja Eeva Uusitalo. SKS, Helsinki, 1999.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö. ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki 2014.

Lillbroända-Annala, Sanna: *Från kåk till kulturarv. En etnologisk studie av omvärderingen av historiska trädadområden i Karleby och Ekenäs*. Åbo Akademi, Painsalama Oy, Åbo 2010 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-551-4>

Mahkonen, Sami: *Oikeus yksityisyyteen*. WSOY, Porvoo 1997.

Mäenpää, Hannele: Koti maailmanperintökohteessa. *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Toim. Outi Tuomi-Nikula ja Eeva Karhunen. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII, Gummerus kirjapaino Oy, Pori 2007.

Rajanti, Taina: Mitä omaa löytyy omakotitalosta? *Oma koti. Omakotiasuminen Suomessa*. Toim. Anna-Maija Halme. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A10. Forssan kirjapaino Oy, Forssa 2004.

Riipinen, Olli-Pekka: Kaavoitus ja Rakennussuojelu. *Suomalaisia puukaupunkeja: Rauma*. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Edita Oy, Helsinki 1996.

Ruuska, Kirsti: *Oma tupa, oma lupa. Kotirauha ja poliisin toimivalta*. Edita, Helsinki 2007.

Suomen perustuslaki, Eduskunnan kanslia, Vammalan kirjapaino, Vammala 2000.

Sallinen, Susanna: Koti-ikä ja nostalgia arjen kokemuksena. *Koti - kaiho, paikka, muutos*. Toim. Granö, Päivi, Suominen, Jaakko, Tuomi-Nikula, Outi. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV, Turun yliopisto, Pori 2004.

Sappinen, Eero: *Arkielämän murros 1960- ja 1970- luvuilla. Tutkimus suomalaisen työväestön elämäntavoista ja niiden paikallisista raumalaisista piirteistä*. Kansatieteellinen arkisto 46. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala 2000.

Sivula, Anna: *Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina. Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua*. – Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry, Helsinki 2015.

Tuomi-Nikula, Outi: Saksalaisen maalauskodin hiljainen laki. *Koti - kaiho, paikka, muutos*. Toim. Granö, Päivi, Suominen, Jaakko, Tuomi-Nikula, Outi. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV, Turun yliopisto, Pori 2004.

Tuomi-Nikula, Outi: *Der Altländer Hof im Wandel. Veränderungen der sozialen Strukturen und des Alltagslebens im Alten Land bei Hamburg im 20. Jahrhundert*. Kulturstiftung Altes Land, Husum Verlag, Deutschland 2006.

Tuomi-Nikula, Outi: *Kotiseutu kulttuuriperintöprosessina – saksalainen kokemus*. Elore 1/2009. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry, Joensuu 2009.

Tuomi-Nikula, Outi (2007a): Tutkimuskohteena suojeltu talo. *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Toim. Outi Tuomi-Nikula ja Eeva Karhunen. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Gummerus Kirjapaino Oy, Pori 2007.

Tuomi-Nikula, Outi (2007b): Perintötila suojelukohteena. *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Toim. Outi Tuomi-Nikula ja Eeva Karhunen. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Gummerus Kirjapaino Oy, Pori 2007.

Tuomi-Nikula, Outi (2007c): Asukkaiden kokemuksia ja näkemyksiä oman kodin rakennussuojelusta Suomessa ja Saksassa. *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Toim. Outi Tuomi-Nikula ja Eeva Karhunen. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Gummerus Kirjapaino Oy, Pori 2007.

Uuskallio, Irma: Asuinalueen arvostuksen muutos 1900-luvulla. *Oma koti. Omakotiasuminen Suomessa*. Toim. Anna-Maija Halme, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A10. Forssan kirjapaino Oy, Forssa 2004.

Vahtikari, Tanja: *World Heritage Cities between Permanence and Change: International Construction of 'Outstanding Universal Value' and Local Perceptions at Old Rauma from the 1970s to the 2000s*. PH. D. Thesis. University of Tampere 2013.

Vahtikari, Tanja: Miten Vanhasta Raumasta tuli maailmanperintökohde? *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa*. Toim. Outi Tuomi-Nikula ja Eeva Karhunen. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII, Gummerus kirjapaino Oy, Pori 2007.

Vanha Rauma (Old Rauma). Toim. Koivula et. al. Rauman museo, Rauma 1992.

Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela. Opas historiallisen puurakennuksen muutostöihin sekä korjausrakentamiseen. Toim. Anu Ahoniemi, Nea Markela ja Kalle Saarinen. Rauman kaupunki, Rauma 1999.

Digitaaliset lähteet

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, vanhat kartat:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/21539> 2.6.2018

Museovirasto <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset/maailmanperintokohteet>.
Luettu 14.6.2018

Museovirasto <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/euroopan-neuvosto-ja-kulttuuriperinto>, luettu 29.5.2018

Museovirasto <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto>, luettu 29.5.2018

Rauman kaupunki <https://www.rauma.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/rakentaminen-vanhassa-raumassa/avustukset/>. Luettu 14.6.2018

Rauman kaupunki <https://www.rauma.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/rakentaminen-vanhassa-raumassa/korjausneuvonta/> luettu 14.6.2018

Rauman kaupunki: Vanha Rauma <https://www.vanharauma.fi/vanhan-rauman-tammela/> Luettu 14.6.2018

Ympäristöministeriö http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_keinot, luettu 29.5.2018

Ympäristöministeriö 2018, http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakennussuojelua_ja_maisemansuojelua_koskeva_lainsaadanto, luettu 29.5.2018.

LIITTEET

Liite 1: Asukashaastatteluiden runko

Turun yliopisto

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos

Kotina suojeltu talo –tutkimus projekti

Asuminen suojelukohteessa. Kokemuksia asumisesta suojelukohteessa UNESCON maailmanperintökohteessa Vanhassa Raumassa

HAASTATTELURUNKO

Päivämäärä:

Haastattelija(t):

Haastateltava(t):

Talo:

I Asukkaan henkilökohtainen suhde taloon

- MISSÄ OLET ASUNUT ELÄMÄSI AIKANA?

Aikaisemmin Vanhassa Raumassa? Puutalossa?

Miksi asut Vanhassa Raumassa?

- OMISTATKO TÄMÄN TALON? ASUTKO VUOKRALLA?

Miten talosta tuli sinun kotisi? Miksi? Milloin?

MITÄ TIEDÄT TALOSTA?

Kuka / Keitä täällä on asunut aikaisemmin?

II Kotina puutalo

MISTÄ KODIKKUUS SYNTYY?

Millainen koti tämä talo on?

Milloin tunnet olevasi kotona?

Mikä on talon kodikkain paikka?

Mihin vieraat tuodaan?

Missä on viihtyisintä yksin ollessa?

Missä tehdään töitä?

Missä rentoudutaan?

MILLAISTA ON ASUA VANHASSA PUUTALOSSA?

Hyviä ja huonoja puolia?

MIKSI ASUT VANHASSA PUUTALOSSA?

III Asukkaan näkökulma rakennus-suojeluun ja korjausrakentamiseen

MITÄ TIEDÄT RAKENNUS-SUOJELUSTA?

Mitä tarkoittaa rakennuksen suojeleminen?

MILLAISTA ON YHTEYDENPITO RAKENNUS-SUOJELUVIRANOMAISEN KANSSA?

MILTÄ TUNTUU ASUA SUOJELLUSSA TALOSSA?

MIKÄ TALOSSA ON MIELESTÄSI SÄILYTTÄMISEN ARVOISTA?

IV Asukkaan suhde ympäristöön, Vanhaan Raumaan

MILLAISIA NAAPUREITA?

Ovatko naapurit raumalaisia vai muualta tulleita?

Miten olet sopeutunut ympäristöön?

MISTÄ SYNTYY VANHAN RAUMAN TUNNELMA?

MILLAISTA ON ASUA MAAILMANPERINTÖKOhteessa?

Missä menee oman pihan ja nähtävyyden alueen raja?

Miltä Vanhan Rauman julkisuus tuntuu?